

KAS

TURİZM ÇALIŞTAYI

Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Editör: Yeşim CÖMERT

KAŞ TURİZM ÇALIŞTAYI

Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Editör

Dr. Yeşim CÖMERT

© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-375-542-3

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Kitap Adı

Kaş Turizm Çalıştayı
Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Kapak Fotoğrafları

Prof. Dr. Erol KAHVECİ

Editör

Yeşim CÖMERT

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Editör Yardımcısı

Ayşe Şeyda MARAŞ

Yayıncı Sertifika No

47518

Konuşmacılar

Prof. Dr. İsa KIZGUT
Prof. Dr. Güncel ÖNKAL
Hüseyin KAYIR
Abdullah HAMARAT
Prof. Dr. Nurgün OKTİK
Prof. Dr. Şener OKTİK
Ahmet Murat AKOY
Erdal OKURGAN
Ali Uğur GÜLTEKİN
Dr. Yeşim CÖMERT

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

TRV000000

DOI

10.37609/akya.3710

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

Düzenleyen & Moderatör
Dr. Yeşim CÖMERT
Sosyolog

KAŞ TURİZM ÇALIŞTAYI

Sorunlar ve Çözüm Önerileri

KONUKLAR

Prof. Dr. İsa KIZGUT
Akdeniz Üniversitesi
Klasik Arkeoloji Bölümü

Prof. Dr. Nurgün OKTİK
Maltepe Üniversitesi İnsan
ve Toplum Bilimleri
Fakültesi Dekanı

Prof. Dr. Güncel ÖNKAL
Maltepe Üniversitesi
İnsan ve Toplum
Bilimleri Fakültesi
Dekan Yardımcısı

Prof. Dr. Şener OKTİK
Maltepe Üniversitesi
Mühendislik ve Doğa Bilimleri
Fakültesi Endüstri Mühendisliği
(İngilizce) Bölüm Başkanı

Hüseyin KAYIR
Kaş Yürük Türkmen
Derneği Başkanı

Ahmet Murat AKOY
Kaş Çevre ve Kültür
Derneği Başkanı

Abdullah HAMARAT
Kaş Turizm ve Tanıtma
Derneği Başkanı

Dr. Yeşim CÖMERT
Sosyolog

ÇALIŞTAY PROGRAM AKIŞI
(21 - 22 NİSAN 2025 PAZARTESİ - SALI)

1. GÜN

10.00 - 10.15 Açılış ve Konuşmalar

10.15 - 10.45 Prof. Dr. İsa KIZGUT - "Lykia-Lyklılar ve Lykia Kent Devletlerinden Örnekler"

11.00 - 11.30 Prof. Dr. Nurgün OKTİK - "Değişen Dünyada ve Türkiye'de Turizmin Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri"

11.45 - 12.15 Prof. Dr. Güncel ÖNKAL - "Etik ve Sürdürülebilirlik Açısından Turizm ve Kültürü"

12.30 - 13.30 Öğle Arası

13.30 - 14.00 Prof. Dr. Şener OKTİK - "Sıfır Karbon Yol Haritası ve Turizm Endüstrisi"

14.15 - 14.45 Hüseyin KAYIR - "Geçmişten Günümüze Kaş/Kalkan Turizmi ve Yerel Zenginliklerin Önemi"

2. GÜN

10.00 - 10.30 Ahmet Murat AKOY - Turizmin Yol Açtığı Tahrıbatlara Karşı Önlemler

10.45 - 11.15 Abdullah HAMARAT - Kaş Bölgesi Turizmdeki Çıkmazlar ve Çözümler

11.30-12.00 Dr. Yeşim CÖMERT - "Kalkan'da Turizm Sonrası Yaşanan Değişimler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri"

12.15-13.00 Çalıştaya Katılım Sağlayanların Soruları ve Uzman Yanıtları

13.00 Kapanış

21 - 22 | NİSAN | 2025

KAŞ BELEDİYESİ TOPLANTI SALONU

Kaş Kaymakamlığı, Kaş Belediyesi, Kaş Turizm ve Tanıtma Derneği ve Hamarat Otel tarafından düzenlenmektedir.

ÖNSÖZ

Turizmin özellikle son 20 yılda hızlı gelişimiyle birlikte turistik yörelerde yaşanan değişimlerin zamanla doğal dokuyu bozduğu, altyapı sorunlarına yol açtığı, çevreyi tahrip ettiği ve her geçen gün çözümlerin zorlaştırdığı görülmektedir. Ülkemizde turizm sektörünün ekonomik katkıları olumlu, yarattığı çevresel sorunlar ise olumsuz değerlendirilmektedir. Bu çalıştayda, Antalya'nın ilçesi Kaş ve Kaş'a bağlı olan Kalkan mahallesinde göze çarpan turizmin etkileri ele alınmaktadır. Geçim kaynaklarının neredeyse tamamen turizme dayandığı bu bölgede, turizmin devamı yani sürdürülebilir olması önem kazanmaktadır. Ayrıca, sürdürülebilir turizm anlayışı hem doğal kaynakların korunmasına hem de yerel halkın ekonomik refahına katkı sağlamaktadır.

Bu çalıştay ile, uzman görüşleri doğrultusunda turizm sektöründeki tüm paydaşların sürdürülebilirlik konusundaki çözüm önerilerini tartışabilecekleri bir platform oluşturulması amaçlanmaktadır. Fikir ve bilgi alışverişine zemin hazırlayan bu ortam sayesinde, sektörde karşılaşılan sorunlara bilimsel bir bakış açısıyla yaklaşılması hedeflenmektedir.

SUNUŞ

Kaş Turizm Çalıştayı, turizm sektörünün karşılaştığı zorlukların ele alınması ve çözüm önerilerinin tartışılması amacıyla düzenlenmiş olup, bölge için uzun vadeli stratejiler oluşturmayı hedeflemektedir. Çalıştayda akademisyenler ve Kaş-Kalkan yöresinde faaliyet gösteren turizm paydaşları bir araya gelerek kapsamlı değerlendirmelerde bulunmuştur.

Turizme dair sorunlar hem küresel hem de yerel ölçekte ele alınarak, Kaş ve Kalkan'daki turizm politikalarına somut katkılar sunulması amaçlanmaktadır. Çalıştayı ilk oturumunda, bölgenin tarihi geçmişi ve antik kentler ile turizm arasındaki ilişkinin önemi vurgulanmış, ayrıca değişen dünya dinamikleri ve Türkiye'deki turizm sektörünün gelişimi, karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri detaylandırılmıştır. Bunun yanı sıra, sürdürülebilirlik bağlamında turizmde etik davranışın gerekliliği ve bu çerçevede "turizm kültürü" oluşturmanın önemi üzerinde durulmuştur.

İkinci oturumda ise turizm endüstrisindeki karbon salınımının etkileri ve bu salınımın azaltılmasına yönelik stratejiler ele alınmıştır. Ardından Kaş ve Kalkan yöresinin turizm geçmişi ve mevcut durumu değerlendirilerek geleceğe yönelik çıkarımlarda bulunulmuştur. Bölgesel özelliklerin korunması, doğal dokunun bozulmadan turizmin sürdürülebilir şekilde gelişmesi ve yerel kültürün ön plana çıkarılmasına yönelik stratejik yaklaşımlar tartışılmıştır.

Turizmin yol açtığı çevresel ve sosyal etkilerin en aza indirilmesi amacıyla alınabilecek önlemler değerlendirilmiş, sektörde yaşanan temel sorunlar ve çözüm yolları ortaya konmuştur. Bölgedeki en yaygın konaklama türlerinden biri olan villa turizmi ve kiralama faaliyetlerinin karşılaştığı engeller analiz edilmiş, bu alanın geliştirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

Son olarak, Kaş ve Kalkan'daki turizmin karşı karşıya olduğu yapısal sorunlar ve sürdürülebilir bir turizm anlayışının nasıl oluşturulabileceği üzerine fikirler ortaya konarak çalıştay tamamlanmıştır.

ÇALIŞTAYIN ANA TEMALARI

- ▶ Tarih ve Kültürel Mirasın Turizmdeki Rolü: Kaş ve Kalkan bölgesindeki antik kentlerin turizmle ilişkisi ve bu mirasın korunarak sürdürülebilir şekilde değerlendirilmesi.
- ▶ Türkiye’de ve Dünyada Turizmin Gelişimi: Değişen turizm trendleri, sektörün karşılaştığı zorluklar ve küresel ölçekte turizm politikalarının yönelimleri.
- ▶ Sürdürülebilirlik ve Etik: Turizm sektöründe etik davranışın önemi, sürdürülebilir turizm uygulamaları ve “turizm kültürü” kavramının geliştirilmesi.
- ▶ Karbon Salınımı ve Çevresel Etkiler: Turizm endüstrisinin karbon ayak izi, çevresel etkileri ve bu etkileri minimize etmeye yönelik stratejiler.
- ▶ Bölgesel Turizm Politikaları: Kaş ve Kalkan’daki turizmin geçmişi ve bugününü değerlendirerek geleceğe yönelik planlamalar yapılması.
- ▶ Yerel Kültür ve Doğal Doku: Bölgenin doğal yapısının bozulmadan korunması ve yerel kültürün ön plana çıkarılması için yapılması gerekenler.
- ▶ Konaklama ve Villa Turizmi: Bölgede yaygın olan villa turizminin ve kiralama sektörünün karşılaştığı engeller ve çözüm önerileri.
- ▶ Turizmin Yol Açtığı Sorunlar, Çıkmazlar, Çözüm Önerileri: Turizmin getirdiği sosyal ve çevresel tahribatların nasıl önlenebileceği üzerine alınabilecek önlemler. Kaş ve Kalkan’da turizmin sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik yeni yaklaşımlar.

İÇİNDEKİLER

1. OTURUM

LYKIA, LYKIALILAR VE LYKIA KENT DEVLETLERİNDEN ÖRNEKLER	1
Likya Bölgesi.....	1
Klasik Dönem Likya Başkenti Ksanthos.....	3
Payava Lahti	4
Rhodiapolis	5
DEĞİŞEN DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE TURİZMİN GELİŞİMİ, SORUNLARI, ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	6
Soru Cevaplar	11
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN TURİZM VE “KÜLTÜRÜ”	13
Soru Cevaplar	20
SIFIR KARBON YOL HARİTASI VE TURİZM ENDÜSTRİSİ	23
Soru Cevaplar	29
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KAŞ/KALKAN TURİZMİ.....	30
Soru Cevaplar	27

2. OTURUM

TURİZMİN YOL AÇTIĞI TAHRİBATLARIN ÖNÜNE GEÇİLEBİLMESİNE İLİŞKİN ÖNERİLER	49
Kaş İmar Planları.....	50
Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi İmar Planları	51
Fırnaz Koyu’nun Sit Derecesinin Düşürülmeye Çalışılması	52
Kaş-Kalkan Bölünmüş Yolu	53
Seyirci Kalınan Kaçak Yapılaşma	55
VİLLA TURİZMİNİN YAŞADIĞI ÇIKMAZLAR, 2025 SEZONU DOĞACAK OLASI EKONOMİK SORUNLAR VE ÇÖZÜME İLİŞKİN ÖNERİLER.....	57
Soru Cevaplar	63
KAŞ BÖLGESİ TURİZMDEKİ ÇIKMAZLAR, ÇÖZÜMLER	65

CARBONZE ESG VE SÜRDÜRÜLEBİLİR HEDEFLER İÇİN GÜVENİLİR ÖLÇÜM VE RAPORLAMA HAKKINDA BİLGİLER	66
Soru Cevaplar	67
KALKAN'DA TURİZM SONRASI YAŞANAN DEĞİŞİMLER VE GÜNÜMÜZDE KARŞILAŞILAN PROBLEMLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	70
Soru Cevaplar.....	75
BÖLÜM II. ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	83
EKLER	89

1. OTURUM

LYKIA, LYKIALILAR VE LYKIA KENT DEVLETLERİNDEN ÖRNEKLER

Prof. Dr. İsa KIZGUT

İlk konuşmacı Prof. Dr. İsa Kızgut, “Likya Bölgesi’nin Tarihi Geçmişi ve Turizmin Gelişimiyle Bağlantısı” başlıklı sunumunu paylaştı. Akdeniz Üniversitesi Arkeoloji Bölümünde öğretim üyesi olarak görevini sürdüren Kızgut’un uzmanlık alanları, “Küçük Bronz Heykeller” ile “Yerleşim Arkeolojisi”dir. Beydağları Yüzey Araştırmaları ile (Kumluca) Rhodiapolis Kazıları yürütücülüğünü yapmış, halen Telmessos Yüzey Araştırmaları ile Patara Kazılarında çalışmalarına devam etmektedir.

Likya Bölgesi

Anadolu’nun güneybatısında yer alan ve etno-kültürel çeşitlilik gösteren bir bölgedir. Coğrafi olarak doğuda Antalya Körfezi, batıda Dalaman Çayı ile sınırlanan bölge, güneyde Akdeniz ve kuzeyde yüksek sıradağlarla çevrelenmiştir.

Tlos ve Girmeler Mağarası’nda elde edilen verilerle İÖ 14. binyıla kadar uzanmaktadır. İÖ 2. binyılda Hitit, Mısır ve Mezopotamya kaynaklarında Lukka veya Lukki olarak anılan bu halk, Homeros’un *İlyada Destanı*’nda Troia’nın müttefiki olarak geçmektedir. Herodotos’a göre, Likyalılar kendilerini Termilai veya Trimili olarak adlandırmış ve Luwice ile akraba bir dil konuşmuşlardır.

Bölgenin daha detaylı bilinen tarihi, İÖ 6. yüzyılda Pers egemenliği altına girmesiyle başlamaktadır. İÖ 2. binyıla ait doğrudan yerleşim izlerine rastlanmamakla birlikte, Ksanthos, Tlos ve Kyaneai’da erken dönem baltalar, Patara kazılarında ise Bronz Çağ’a ait seramik parçaları ve taş baltalar bulunmuştur.

Likya Bölgesi, tarih boyunca doğal felaketler ve salgın hastalıklar nedeniyle büyük değişimler yaşamıştır. İS 141, 240, 385 ve 529 yıllarındaki depremler ile 542 ve 1346-1347 yıllarındaki veba salgınları kentleri etkileyerek kıyı yerleşimlerinin gerilemesine, iç kesimlerdeki yerleşimlerin önem kazanmasına yol açmıştır. Likya, İÖ 545'ten itibaren 240 yıl boyunca Pers egemenliğinde kalmasına rağmen bölgenin demografik yapısı büyük ölçüde korunmuş ve Hellenlerle kültürel ve ticari ilişkiler devam etmiştir. İÖ 334/33'te Büyük İskender, Persleri Anadolu'dan çıkararak bölgeyi Helenizm etkisine açmıştır. Onun ölümünden sonra Likya, İÖ 309'dan itibaren yaklaşık 100 yıl boyunca Mısır'daki Ptolemaios Hanedanı'nın egemenliğine girmiş, ardından İÖ 197-167 yılları arasında Suriye Kralı III. Antiochus'un yönetiminde kalmıştır. İÖ 189'daki antlaşmayla bölgenin yönetimi Rodoslulara verilmiş, ancak İÖ 167'de Likya bağımsızlığını yeniden kazanarak "Likya Birliği" adı altında 23 şehirden oluşan bir federasyon kurmuştur.

Roma İmparatorluğu Dönemi'nde Likya Birliği işlevselliğini koruyarak bölgenin refah düzeyini artırmış ve nüfus yaklaşık 200.000'e ulaşmıştır. İS 655'te İmparator II. Konstans, Finike sahillerinde Araplarla savaşmış ve bu olaydan sonra Arap donanmaları Akdeniz'de daha etkin hale gelmiştir. Bizans hâkimiyeti altında kalan bölge, 1155'ten sonra Selçuklu Sultanı II. Kılıç Arslan'ın Bizans ordularını mağlup etmesiyle Türkmenler için açılmış ve 1204 itibarıyla tamamen Türklerin kontrolüne geçmiştir.

Likya şehirleri, *Polis* (şehir devleti) sistemine sahipti. Bu yönetim tarzında, vatandaşların hak ve görevleri belirlenmiş, yöneticiler, dini ve ticari temsilciler yönetimde yer almıştır. Polis yöneticilerine *Lykiarch(es)* adı verilmiştir.

Likya toplumunda aile yapısı anne soyuna dayalıydı, ancak zamanla babaerki düzen ağırlık kazandı. Miras sistemi, aile reisinin ölümüyle en büyük oğula geçerken, erkek evlatlık veya akraba evliliği yoluyla da sürdürülebiliyordu. Yeni doğan çocuklar geleneksel törenlerle aileye kabul edilir ve isimlendirilirdi.

Eğitimde, yalnızca vatandaşlık hakkı olan erkekler ilköğretimine başlarken, kız çocukları ev işleriyle meşgul olurdu. Köylüler için eğitim daha çok üretime dayalıydı. Likya dili Hint-Avrupa Dil Ailesi'ne bağlı olup Luwi dilinin devamı olarak kabul edilir. Büyük İskender'in ölümünden sonra Likya'da Hellence baskın dil haline gelmiştir.

Bölge, Tunç Çağı'ndan itibaren deniz ticaretiyle gelişmiş ve sedir ağacı, mor boya, sünger gibi değerli ürünler üretilmiştir. Sahil kentleri ticaretle, iç

kesimler ise tarım ve üretime dayalı ekonomik faaliyetlerle geçim sağlamıştır.

Likya'da erken dönemlerde yerli Anadolu pagan inançları hâkimken, Helenistik dönemde Yunan tanrıları benimsenmiş ve bazı yerel tanrılarla birleştirilmiştir.

Ölü gömme gelenekleri toplumsal sınıflara göre farklılık göstermiş; üst yöneticiler tapınak cepheli kaya mezarlarını, aristokrat sınıf konut cepheli kaya mezarlarını tercih etmiştir. Mezar türleri arasında lahitler, küp mezarlar ve kremasyon uygulamaları da yer almaktadır.

Klasik Dönem Likya başkenti Ksanthos

Ksanthos, Fethiye-Kaş karayolu üzerindeki Eşen Çayı kıyısında, ovaya hâkim iki tepe üzerine kurulmuş bir kenttir. Likya Birliği'nin idari merkezi olarak kabul edilen kent, antik kaynaklarda *Arinna* adıyla geçmektedir.

Kentin tarihindeki en büyük trajedilerden biri, İÖ 546-545 yıllarında Pers Komutanı Harpagos'un kuşatması sırasında yaşanmıştır. Ksanthoslular, direnmelerine rağmen teslim olmak zorunda kaldıklarında, kadın ve çocuklarını öldürüp şehri ateşe vererek Perslere harap bir yerleşim bırakmışlardır. Daha sonra İÖ 334'te Büyük İskender şehri savaşırsız bir şekilde ele geçirmiştir. Onun ölümünün ardından, Ksanthos sırasıyla Ptolemaios Hanedanı ve Suriye Kralı III. Antiokhos'un yönetimine girmiştir.

İÖ 42'de Romalı Brutus'un saldırısı sonucu kent bir kez daha yok edilmiş, ancak İmparator Marcus Antonius tarafından yeniden inşa edilmiştir. Roma döneminde kent önemli yapılar kazanmış, Bizans döneminde ise piskoposluk merkezi olmuştur. Arap akınları nedeniyle İS 7. yüzyıldan sonra önemini yitirmiş, 20. yüzyılda Charles Fellows tarafından keşfedilene kadar küçük bir köy olarak varlığını sürdürmüştür.

Ksanthos'taki önemli kalıntılar arasında Hellenistik kökenli Roma Devri Tiyatrosu ve batısında yer alan Likya lahitleri bulunmaktadır. Tiyatronun kuzeyinde, üç yanı dükkânlarla çevrili Roma Dönemi Agorası yer alırken, agoranın kuzeydoğu köşesinde Lykçe ve Hellence yazıtlarla süslü, İÖ 5. yüzyıla ait dikdörtgen anıt mezar yükselmektedir. Bu anıt, Ksanthoslu prens Kherei'nin hikâyesini içeren en uzun Lykçe yazıtına sahiptir.

Roma Akropolü'nde, kaya mezarları ve kaideli mezarlar yan yana sıralanmaktadır. Lykia soylularının ölümle ilgili geleneklerini ve sosyal yapısını yansıtan bu mezar yapıları, bölgenin kültürel dokusu açısından büyük önem

taşımaktadır. Mezar sahiplerinin yanında yer alan kadın gövdeli, kuş kanatlı yaratıklar *Harpy* olarak adlandırılır ve ölülerin ruhlarını gökyüzüne taşıdıklarına inanılır.

Payava Lahti

Payava Lahdi, İngiliz araştırmacı Charles Fellows tarafından 20 Nisan 1838'de Ksanthos'ta keşfedilmiş ve iki yıl sonra yazıtlarının kalıpları alınmıştır. Fellows'un tanıtımıyla keşif gezileri artmış ve anıt, 1848'de Londra'da sergilenmiştir. 10,5 metre yüksekliğindeki bu lahit, 4. yüzyılda Likya'nın sosyo-politik yapısını açıklayan önemli bir eser olarak kabul edilir. Likya'nın dini merkezi Letoon'dur.

Patara: Hellenistik Dönemde Likya Birliği'nin başkenti Ksanthos iken, Roma döneminde Lykia-Pamphylia Eyalet Başkenti olan Patara, Yalburt yazıtlarında "Pttara" adıyla geçmektedir. Burası, Doğu Akdeniz ticareti açısından büyük öneme sahip bir liman kentidir.

Nekropol "Nekro" ölü, "polis" kent demek. Nekropol'ü, "ölüler kenti" olarak çevirebiliriz. Çeşitli mezarlar, lahitler "oygu mezar" dediğimiz bir tepenin içine oyulmuş mezarlardır. Tapınak cepheli, tonozlu oda mezarlar ile kaya mezarları gibi türler bulunmaktadır.

Meclis binası, yüzde seksene yakını kumun altındaydı. Bu da kazıldı temizlendi, restore edildi. Türkiye Büyük Millet Meclisi sponsorluğunda ayağa kaldırıldı. Şimdi burası etkinlikler için kullanılıyor bu şekilde meclis binası daha sonra Roma döneminde odeon olarak kullanılmış. Müzik etkinliklerinin yapıldığı binalara "odeon" diyoruz ve üstü orijinalde kapalı.

Yüzyılın arkeolojik buluntusu olarak literatüre geçen Stadiasmus Patarensis yani yol kılavuz anıtı bir yangın sonrası ortaya çıkmıştır. 1994'te kazısı başladı. Bu anıtın üç yönünde yazıtlar bulunmaktadır. Güney yönü deniz olduğu için dördüncü tarafında yazıt yoktur. Hangi kente gidecekseniz (stadion) ölçü birimi şu kadar diye yazıyor. Bir nevi harita, navigasyon gibi insanları yönlendiren bir anıttır. Bunun sayesinde adı belli, yeri belli olmayan ya da yeri belli adı olmayan yerleşimleri de tespit etme imkânı bulunur. Akdeniz Üniversitesi Eski Çağ Dilleri Bölümü yazıtları değerlendirerek böyle bir çalışma gerçekleştirmişlerdir.

Nero'nun yaptırdığı Nero Hamamı daha sonra restore edilmiştir ve hala kazı çalışmaları sürmektedir. Mevcudu koruyarak konservasyon yapılmıştır. Taşıyıcı dikmelerin üstü kapalı, altından sıcak hava dolaşmaktadır. Yani alttan ısıtmalı mekanlar olarak düzenlenmiştir.

Son günlerin en popüler yapısı olan deniz feneri ilk başta bir taş yığınıydı. Kazısı başladı ve ardından sponsor bulunarak çalışmalar tamamlandı. Ufak tefeksikleri giderildikten kısa süre sonra açılışının yapılması planlanmaktadır. Deniz feneri, Nero döneminde yapılmış olup yazıtı bulunmaktadır.

Rhodiapolis

Rhodiapolis, Patara ya da Xanthos kadar ünlü olmamakla birlikte şehirden önemli insanlar çıkmıştır. Avrupalı seyyahlar 1892'de ilk kez yazıtları okumak için kazı yapmışlardır. Böylece bilim dünyası Rhodiapolis'i tanımaya başlamıştır. Bir asır boyunca unutulmuş ve 2001 yılında meydana gelen yangınla bu yapılar ortaya çıkmıştır. Dönemin belediye başkanının girişimleriyle Akdeniz Üniversitesi olarak orada kazıya başlanmıştır. Yaklaşık altı yılda merkezdeki yapıların hemen hemen tamamı açığa çıkarılmıştır. Lykçe yazıtlarda orijinal adı Wedrei/Wedrenehi olarak bilinmekte olup sonradan Rodos yönetimine bırakılınca Rhodiapolis, "Rodoslular kenti" olarak anılmıştır. Kaya mezarları ve bu yazıt sayesinde İÖ 4. Yüzyıla kadar geçmişi olduğu tespit edilmiştir. Ancak daha ilk sezondaki kazıda ortaya çıkan bulgularla İÖ. 8.-7. yüzyıllara kadar kentin tarihçesinin geriye gittiği anlaşılmıştır. Tiyatrosu bin beş yüz kişilik olup kazısı ve temizliği tamamlanmıştır.

Kentin sivil hayırseverlerinden Opramoas, İS 141 depreminde bütün Likya bölgesi ve hatta Yunanistan bile yıkıldıktan sonra yıkılmışken kendisi karşılıksız olarak otuz üç Likya kentine karşılıksız yardım etmiştir. Bu nedenle her kazı yapılan kentte mutlaka Opramoas'a bir teşekkür yazıtı bulunmaktadır.

Bir önemli kişilik daha yazıtlarda ortaya çıkıyor, Herakleitos. Bu felsefedeki "aynı suda iki kez yıkanılmaz" diyen Herakleitos değil, hekim ve Rhodiapolisli Herakleitos'tur. Orada bir tedavi ve şifa merkezi yaptırmıştır. Opramoasla çağdaş olup, eğitimini Rodos'ta tamamlamıştır. Döndüğünde ise "ben vatanıma böyle bir hizmette bulunmak istiyorum" demiş ve kente bir tedavi merkezi yaptırmıştır.

DEĞİŞEN DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE TURİZMİN GELİŞİMİ, SORUNLARI, ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Prof. Dr. Nurgün OKTİK

İstanbul Maltepe Üniversitesi'nden Sayın Prof. Dr. Nurgün Oktik, 1980 -1995 yılları arasında İngiltere'nin Durham Üniversitesinde yüksek lisans ve doktora eğitimini bitirmiştir. İngiltere'de üniversitelerde Türkiye üzerine dersler vermiş; yerel yönetimlerde yabancı ve göçmen sorunları üzerine çalışmıştır. 1995-2011 yılları arasında Muğla Üniversitesi'nde Sosyoloji Bölümünü kurarak Bölüm Başkanlığı, Dekan Yardımcılığı, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü görevlerini sürdürmüştür. 2012 yılı başından bu yana Maltepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde öğretim üyeliği, Sosyoloji Bölüm Başkanlığı, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Uygulama Merkez Müdürlüğü yapmıştır. Şu anda aynı üniversitede Dekanlık görevine devam etmektedir. Akademik çalışma alanları arasında aile, eğitim, sosyal yapı-değişme; turizm, denetimli serbestlik; suç, gençlik, yaşlılık, intiharlar, kadın, şiddet, yoksulluk ve sosyal risk analizi, kentsel sorunlar ve vatandaşlık gibi konular vardır. “Değişen Dünyada ve Türkiye’de Turizmin Gelişimi, Sorunları, Çözüm Önerileri” başlıklı sunumu ve anlatımının deşifresi yapılarak bu kısımda özetlenmiştir.

Turizmin anlamı, kökenleri ve değişimi üzerine konuşmaya başlayan sayın Oktik, Muğla bölgesinde uzun yıllar alan yönetimi, Kıyı Alanları yönetimi, arkeolojik alanlar yönetimi gibi projelerde çalıştığını ifade etmiştir. Gerçekte turizmin ne üzerine ve neden ülkeler için önemli olduğunu işlemiştir. Turizmdeki yapılanmanın dünyada ve Türkiye’deki değişimle bağlantısını ele almıştır.

Oktik'e göre turizm, sosyolojinin inceleme alanlarından biri olup modern ve batılı bir fenomen olarak değerlendirilmelidir. Her ne kadar geçmişte din, kültür, eğitim ve sağlık gibi nedenlerle yapılan seyahatler turizmin bir parçası olarak görülebilse de, günümüz turizmi ekonomik, politik, sosyal ve kültürel faktörlerin etkisiyle daha farklı bir yapıdadır. Modern turizm, son derece organize bir sistem olup ulusal ve uluslararası düzeyde büyük ekonomik etkiler yaratmaktadır.

Turistlerin seyahat motivasyonları genellikle tatil, eğlence ve deneyim odaklıdır. Ancak turizm sadece bireysel deneyimlerden ibaret değildir;

aynı zamanda ülkelerin ekonomik kalkınmasına büyük katkı sağlayan bir sektördür. Örneğin, 2024 yılında dünya çapında 1,4 milyar uluslararası turizm hareketliliği gerçekleşmiş ve bu faaliyetlerden 1,9 trilyon dolar gelir elde edilmiştir. Türkiye’de ise 2024 yılında 51,2 milyon turist ülkeye giriş yapmış ve turizm gelirleri 61,1 milyar dolar olarak kaydedilmiştir.

COVID-19 pandemisinin etkisiyle turizm sektöründe 2020-21 yıllarında ciddi bir duraksama yaşansa da, 2022 - 2023 yıllarında toparlanma süreci başlamış ve 2024’te turizm hareketliliği %8,3 oranında artmıştır. 2025 yılında ise turist sayısında %5’lik bir artış beklenmektedir. Bu veriler, turizmin küresel hareketliliği ve ekonomik etkileri açısından önemini ortaya koymaktadır.

Turizmin gelişim sürecine bakıldığında, tarih boyunca insanlar farklı amaçlarla seyahat ettikleri anlaşılmaktadır. Günümüzde ise seyahat daha çok haz ve zevk temelli olarak görülmektedir. Geçmişte seyahat eden seyyahların yazıları, turizmin evrimine dair önemli bilgiler sunmaktadır. Bu bağlamda, turizm olgusunun tarihsel değişimini anlamak, günümüz turizm politikalarını şekillendirmek açısından büyük önem taşımaktadır.

Avrupa’da üniversite eğitimi, 14. yüzyıldan itibaren gezerek yapılan bir süreç hâline gelmiştir. Aristokratlar ve soylular, hocalarıyla birlikte Avrupa’yı dolaşarak tarih, coğrafya, ekonomi ve ticaret gibi konularda bilgi edinmiş, bu süreç modern üniversite eğitime benzer bir yapı oluşturmuştur. Günümüzde bu tür gezgin eğitim anlayışı yaygın değildir.

Turizm ve seyahat kelimelerinin kökeni Fransızca “travail” (acı çekmek, zahmet) kelimesinden türemiştir. Seyahat etmek tarih boyunca zahmetli bir iş olarak görülmüş ve zaman içinde “travel” ve “turizm” terimine dönüşmüştür. Türk Dil Kurumu’na göre turizm, “dinlenmek, eğlenmek, tanımak amaçlı yapılan, kısa süreli evinden kopmadan gidilen gezi” olarak tanımlanmaktadır.

Geçmişte İbraniler, uzak yerleri görmek ve oradaki ekonomik, sosyal koşulları incelemek amacıyla geziler düzenlemiş, bu gezilere katılanlara “turist” denmiştir. Gezinler, gittikleri bölgelerdeki tarımsal ve ekonomik kaynakları araştırıp kendi ülkelerine bilgi aktarmışlardır. Günümüz turizminin de bir yönüyle bu işlevi sürdürdüğü söylenebilir; insanlar gördükleri yerleri kıyaslayarak kendi yaşam alanlarını sorgulamakta, edindikleri deneyimleri içselleştirmektedirler. Tarihte turizm, genellikle sıradan insanlar için değil, daha çok elit sınıflar için mümkün olmuştur. Örneğin Roma İmparatorluğu

döneminde eğlence ve kültüre yönelik etkinlikler yaygınlaşmış, Hadrian Duvarı gibi yapılar insanların belirli sınırlar içinde serbestçe dolaşmasını sağlamıştır. Orta Çağ'da din adamları misyonerlik faaliyetleri kapsamında köy köy, ülke ülke gezerek Hristiyanlığı yayma amacı gütmüştür. 15. yüzyılda Venedik turları özellikle kutsal topraklara ulaşmak isteyenler için düzenlenmiş, 17. yüzyılda ise seyahat alanları genişlemiştir. Turizm tarih boyunca farklı anlamlar ve amaçlar taşısa da temel işlevi, yeni yerler görmek, öğrenmek ve deneyim kazanmaktır.

Kolonileşme süreciyle birlikte insanlar daha geniş coğrafyalara seyahat etmeye başlamışlardır. 17.-19. yüzyıllar arasında Avrupa'daki aristokratlar, eğitim ve keşif amaçlı uzun gezilere çıkmıştır. Arkeolojinin temelleri de bu dönemde, akademik bir eğitim almayan ancak merakla kazılar yapan soylular tarafından atılmıştır. Özellikle İngiliz üst sınıfı, kolonilerde ve diğer kıtalarda geniş çaplı seyahatler düzenleyerek kültürel ve ekonomik bilgi edinmiştir.

Avrupa'daki kaplıca turizmi, aristokratlar için bir ayrıcalık hâline gelmiş ve özellikle Almanya, Avusturya ve İsviçre'de yoğunlaşmıştır. 19. yüzyılda, din ve sağlık temelli turizm faaliyetlerinin alt sınıflara yayılması fikri ortaya çıkmıştır. 1935 yılında Robert Glucksman, turizmi "insanlar arası etkileşimi sağlayan bir iletişim aracı" olarak tanımlamıştır. Bu tanım, turizmin sosyolojik etkilerini vurgulamaktadır.

1970'lere kadar turizm, esas olarak kültürel ve sosyal etkileşim amacıyla yapılırken, bu dönemde "Leisure" (boş zaman) kavramı öne çıkmış ve turizmin sosyolojik incelemeleri başlamıştır. Sanayileşmenin etkisiyle kentleşen toplumlar, ücretli emek sayesinde tatil planlamaya başlamış ve kitlesel turizmin temelleri atılmıştır. 1950'lerden itibaren kitlesel turizm hız kazanmış, 1980'lerde küreselleşmenin etkisiyle dünya çapında daha büyük bir ivme yakalamıştır.

Turizmin ekonomik yönü, örgütlü bir sistem gerektirmesiyle önem kazanmıştır. Örneğin, Thomas Cook tarafından kurulan ilk İngiliz turizm şirketi, Yunanistan ve Türkiye gibi destinasyonlarda faaliyet göstermiştir. Soğuk Savaş döneminde, serbest dolaşımın kısıtlı olduğu bölgelerde turizm farklı bir anlam kazanmış, 1980'lerle birlikte küreselleşme sınırları gevşetmiş ancak bu süreç daha çok Batılı toplumlar için avantaj sağlamıştır.

Modernleşme ile sosyal değişim hızlanmış, geleneksel toplumlardaki değerler dönüşüme uğramış ve medya, tüketim alışkanlıkları gibi unsurlar

turizmin etkisini artırmıştır. Turizm, yalnızca bir boş zaman etkinliği değil, sosyal yapıların değişiminde önemli rol oynayan bir fenomen olarak günümüzde değerlendirilmektedir.

Turizmin dünyadaki tarihi gelişimine değinildikten sonra, günümüze kadar olan süreçte yaşadığı değişimler ele alınmıştır. Kaş Bölgesi turizmine bakıldığında buranın öne çıkan yöresel bir simgesinin olmadığı anlaşılmaktadır. Turistin gittiği yerde yerel unsurları görmeyi dilediği, kültürünü gözlemlemeyi, yemeklerini tatmayı, neyin meşhur olduğunu bilmeyi istediği belirtilmektedir.

Turizm sektörünün düzenli örgütlenmesi önemlidir. Bu örgütlenmenin sistemsel olması, görselliğin en önemli özellik olarak görüldüğü günümüzde insanların yaşadıkları yerde neye sahip olduğunu bilmeleri ve bu özelliği öne çıkarmaları gereklidir. Turist gittiği yerde kendisine dürüst davranılmasını, fiyatların belli bir standartta tutulmasını ve bunların yanı sıra “doğallık, otantiklik, çevre, doğa ister”. Kaş/Kalkan bölgesinde yılın büyük kısmının güneşli geçmesi, ikliminin yaşamaya elverişli olması, denizi, doğası, coğrafi güzelliği ile öne çıkması gibi özelliklerinin değerlendirilmesi, korunması, yerel unsurlarının tespit edilmesi ve tanıtımında kullanılması önemli bulunmuştur.

Turizm, çok büyük bir tüketim pazarıdır. İçinde hizmet sektörü vardır ve en büyük sorunlardan birisi odur. Turistik yerlerde nasıl hizmet sunulduğu ya da sunulması gerektiği muhakkak irdelenmelidir. Turist pek çok şeyi ister ve devamlılık için bu taleplerin dikkate alınması gereklidir. Rahat bir yatak, konforlu bir oda, lezzetli yemekler, kolay ulaşım gibi. Ancak bunları sağlayacak kişilerin eğitilmiş olmaları, yetiştirilmeleri de önemlidir. Bunun için iki yıllık okullar açılabilir, hizmet içi eğitimler verilebilir. Doğanın, denizin, coğrafyanın, iklimin güzel olması tek başına yeterli değildir ve bir hizmet sektörü olarak turizmin eğitilmiş çalışanlara ihtiyacı vardır.

Düzensiz ve güvensiz bir örgütlenme olan turizmi daha sistematik hale getirebilmek için yerelin iyi bir örgütlenme modeliyle hareket etmesi gerekir. Yerel yönetimlerin kontrolü ve denetimi de bu noktada çok önemlidir. Ülkemizin değerli tarihi, doğal güzellikleri, sıcakkanlı insanları, otantikliği değerlendirilmeli, öne çıkarılmalıdır. Günümüzde yerel de globale ayak uydurmak zorundadır. Turizme açık kırsal bölgelerde bazı değişimler yaşanabilir ancak geleneksel yapısında değişimler yaşarken geleneğin güzel yanlarını da tutmalıdır. Tartışmalı bir konu olan sürdürülebilirliğin sağlanması için çaba sarf edilmelidir. Kültürümüzün otantik öğelerini keşfetmek ve aynı

zamanda moderniteyi de alabilmek önemlidir. Çünkü modern toplumdan ya da modern yaşamdan kaçınamayız. Dünyanın her yeri birbirine benzerken, ki buna “küreselleşme” ya da “globalleşme” deniyor, insanlar da birbirine benziyor. Dolayısıyla geleneksel olanaklar ve yaşanan kültürel birikimler değişiyor. Bunun farkına bile varmıyoruz. Bu değişim, etkileşimde bizim kendimize has, kendimize ait özgün değerleri tutmamız gerektirdiğini unutturmamalı. Yani çevre konusu yine öne çıkıyor bu noktada. Örneğin ben bir turist olarak Kaş’a niye geleyim ya da Kalkan’a niye geleyim?

Katılımcı: Doğa çok güzel burada, doğallık, çevre, doğal insanlar. Yani çok genişletilebilir bu doğallık anlam olarak.

Abdullah Hamarat: Biz de yıllardır turizmin içerisindeyiz, gelen turistlerden almış olduğumuz mesajlar şöyle. Kaş’ın “Kaş turizmi” yapan değerleri vardır. Öncelikle bu değerler doğrultusunda, doğa, tarih, kültür bağlamında ele alınmalıdır.

Nurgün Oktik: Kültür derken neyi kastediyoruz? Kültür yaşadıklarımızdır, neyi yaşıyorsak odur kültür.

Abdullah Hamarat: Öncelikle tabi ki buraya gelme sebepleri doğamız. Güneş, deniz ve diğer doğal etkenler. Buraya geldikten sonra ziyaretçiler, burada yaşayan insanlarla sosyal bir bağ kuruyorlar. İkinci kez burayı tercih etmelerindeki sebeplerden bir tanesi de bu oluyor.

Katılımcı: Hocam, Kaş’a gelinmesinin en büyük nedenlerinden biri buranın denizidir. Kaş’ı diğer yerlerden ayıran bir özelliği de trafiğe kapalı alanının diğer turistik yerlerden daha geniş olmasıdır. Tek bir meydana olduğu için sosyolojik yapı itibarıyla bizi diğer ilçelerden çok daha özel kılıyor. Uzun çarşısı ve tüm sokaklar hepsi bir meydanda buluşuyor. Bu çok değer katıyor.

Prof. Dr. Nurgün Oktik, Kaş ve Akyaka üzerine yaptıkları gözlemleri paylaşarak doğayı, kültürel dokuyu korumanın turizmi şekillendirmedeki öneminden bahsetmiştir. İlk defa 70’li yıllarda geldiği Kaş’ta yol dahi olmadığını, şimdi ise bölgenin ne kadar değiştiğini ifade etmiştir.

Oktik’e göre, dalış turizmiyle öne çıkan Kaş’ın mükemmel bir denizi ve doğal yapısı bulunmaktadır. Ancak turizmin büyük işletmelere dönüşmesi, kültürel özgünlükleri kaybetme riskini beraberinde getirmektedir. Pizza, lahmacun gibi standart yiyeceklerin yaygınlaşması yerine buradaki yerel kültürün öne çıkarılmasının, yerel tatların daha fazla sunulmasının yöre kimliğini koruma yönünde önemli adımlar olacağı düşünülmektedir.

İkinci konut meselesine değinen Oktik, Ege ve Akdeniz'in pek çok bölgesinde büyük ölçekte yazlık evler olduğu halde Kaş'ta bunun nispeten daha az olmasını dikkat çekici bulmuştur. Boş kalan bu evlerin hem yerel ekonomi hem de sürdürülebilirlik açısından nasıl değerlendirilebileceğini tartışmaya açmıştır. Burada yazlıkların olmama nedeni, konutların ticari olarak işletilmesine bağlanmıştır.

Yazlık evler ve devremülkler yılın büyük bölümü boş kaldıkları için Oktik tarafından "hayalet evler" olarak nitelendirilmiştir. Oktik, Kaş ve Kalkan'ın Bodrum'a benzemediğini, burada çok sayıda otel bulunmadığını ve yöreye eğer beş yıldızlı oteller gelirse turizmin de çok farklı bağlamda akacağını vurgulamıştır.

Soru Cevaplar

Katılımcı: Barış Yıldız ben, 9 yıldır Kaş'ta yaşıyorum. Benim bir sorum olacak. Tabi Kaş'ın genel ve çok ciddi sorunları var. Sizin konuştuğunuzla alakalı başka bir şey merak ediyorum. Uluslararası turizmin 1950'lerden sonra havayollarının olması ve ulaşım koşullarının iyileşmesiyle rahatladığını biliyorum. O dönemlerde ne kadar istatistik hikayeleri olmasa da Avrupa turizmde her zaman bir öncelik noktası haline geldi. Konuşmanızın başında 2023 yılında 1,4 milyar insanın dolaşımından bahsettiniz. Yine öncelikle Avrupa'nın öne çıktığını söylediniz. Biz o noktaları aşağı yukarı biliyoruz, hissediyoruz. Çok yakın coğrafyalar, çok yakın hissiyatlar, çok yakın kültürler, birbirinden çok uzak olmayan noktalar. Bunun yanında Türkiye 51 milyon turist alabiliyor. Bu paydan, yurtdışında seyahat eden insanların bu payına ilişkin başka yerlere düşen payın azlığı neden kaynaklanıyor bunu merak ediyorum.

Nurgün Oktik: Başlangıçta da söylediğim gibi, "ben turist olarak ne beklerim?" sorusunu sormalıyız. Özgür olmak isterim. Kendi kültürümden çok uzak olmamasını isterim. Avrupalı da bunu istiyor. Örneğin İngiltere'de uzun yıllar yaşamamın gereği İngiliz arkadaşlarımızla bağlantımız var ve geliyorlar onlar da sürekli ve şunu söylüyorlar: "Türkiye'nin durumu ne olacak? Biz gelmeyelim bu sene". O kadar yanlış bir algı oluştu ki Türkiye ile ilgili son 10-15 yılda, bunu yıkmamız gerekiyor.

Katılımcı (Seyhan Hanım): Kalkan'da mesela aynı restorana başka gün gittiğinizde aynı kaliteyi bulamıyorsunuz hocam. %95'i böyle. Fiyatlar

konusunda da İngilizler yoğun yaşıyor diye bazı şeylerin fiyatı çok yüksek. Ben başka yerde aynı ürünü çok daha ucuza bulabiliyorum. Fethiye'ye gitmek zorunda kalıyorum mesela, niye böyle olsun ki? İngilizler de aptal değil, görüyorlar farklılığı. İngiliz arkadaşım bana diyor ki, "neden Kalkan'dan havuz temizleme hizmeti alıyorsun sen aptal mısın?" Fethiye'den getirtiyor çünkü çok daha ucuz. Gözümün içine baka baka kazıklıyorlar.

Nurgün Oktik: Sürdürülebilirlik bu işte. Aynı şeyi bir daha bir daha bulabilmek. Aynı şeyi bulamazsak, biz oraya gelmek istemiyoruz. Çünkü fırsatçılık, güven duygusunun olmaması, gelme isteğini zedeliyor. Eskiden mavi yolculuk için gelenler çok ufak bir kitle olmasına rağmen hepsi yazılarında, eski belgeleri okursanız, burası için "son derece güvenilen, mütevazı, doğal bir yer" diyorlar. Gelen turist bunları görmek istiyor. Yani biz eğer dünya pazarında yer kazanmak istiyorsak bunu yapmalıyız. Bulunduğumuz bölge olağanüstü doğal ve kültürel güzelliklere sahip. Bu değerlerin korunması ve sürdürülebilir şekilde geleceğe taşınması hepimizin ortak sorumluluğudur. Yerel turizmin desteklenmesi, ekonomik dengelerin kurulması, fiyat istikrarının sağlanması gerekmektedir.

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN TURİZM VE “KÜLTÜRÜ”

Prof. Dr. Güncel ÖNKAL

İstanbul Maltepe Üniversitesi’nden katılım sağlayan sayın Prof. Dr. Güncel Önkale, lisans ve yüksek lisansını İstanbul Üniversitesi’nde tamamlamış; doktora derecesini ise Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nden almıştır. Slovakya Bilimler Akademisi destekli “Antroposen Çağında Ortak Eylem İçin Çevre Etiğini Yeniden Düşünmek” başlıklı araştırma projesi kapsamında Bratislava Felsefe Enstitüsü Çevre Felsefesi Bölümünde çalışmalarını sürdürmüştür. Çalışmalarında 21.yüzyıl felsefesi, çevre etiği ve kültür felsefesi, kent felsefesi, sürdürülebilirlik başlıklarına odaklanan Önkale, yakında yayımlanacak olan *Ekoparadigma: Düünden Bugüne Eleştirel Çevrecilik, Yeşil Politika ve Post-Denge Teorisi* başlıklı kitabın da yazarıdır. Çalıştayda “Sürdürülebilirlik Açısından Turizm ve “Kültürü” başlıklı sunumu yapmıştır.

Çevre etiği çalışan Önkale, doğa, çevre üzerinden yaptığı konuşmada “antroposen” kavramı üzerinden turizmin sürdürülebilirliğini tartışmaya açmıştır. Doğası, denizi, yeşili ile öne çıkan Kaş’ta “çevre etiği” meselesinin ve sertifikalandırma süreçlerinin önemli olduğunu belirtmiştir. Çevrecilik anlayışının 1960’lar ya da ‘80’lerdekinden çok farklı şekilde değiştiğinden bahsetmiştir.

İnsanlar bugün Kaş’a geldiklerinde sadece “meydan güzel, insanlar güzel” diye bakmıyorlar. Sürdürülebilirlik için bunlar tek başına yeterli değil. Tartışma zemini şudur: Doğa da olacak, insan nüfusu da artacak. Artan nüfus kendisine iş, aş, yemek de bulacak ama doğa da devam edecek, bozulmadan olacak. Bununla ilgili bir denge kurulmak istenmektedir. Onun için burada tepkisel bir çevrecilik değil, önleyici çevrecilik yaklaşımları vardır.

Turizmin çevresel etkileri üzerine yapacağınız değerlendirme çok önemlidir. Sektörün küresel karbon emisyonundaki %8’lik payı, diğer endüstrilere kıyasla görece düşük olsa da bu oran turizmin sürdürülebilirlik açısından nasıl bir gelişim göstereceğini sorgulamayı gerektirmektedir.

Turizm sektörü, doğrudan insan etkileşimine dayanan ve sosyal, kültürel ve ekonomik boyutları içeren bir alan olduğu için yapılan tüm faaliyetler etik kodlara tabidir. Bu etik kodlar, yasal mevzuatın temelini oluşturur ve zamanla küresel bağlantılar aracılığıyla uluslararası sözleşmeler ve hükümler

doğrultusunda şekillenir. Dolayısıyla, turizmde etik ilkeler baştan doğru şekilde tanımlandığında, sektörün sürdürülebilir gelişimi sağlanabilir.

Sürdürülebilirliğin felsefi zemini etik kavramı üzerine inşa edilmektedir. Etik, genel anlamda iyi eylemin sanatı olarak tanımlanır ve doğruluk ile hakkaniyet prensiplerine dayanır. Özellikle Kant'ın deontolojik etik anlayışı, meslek etiğinin temelini oluşturur. Bu perspektife göre, insan amaç olarak görülmeli, araçsallaştırılmamalıdır. Örneğin, bir restorana gelen müşteri yalnızca ekonomik bir araç olarak değerlendirildiğinde, etik olmayan bir yaklaşım ortaya çıkmaktadır.

Sürdürülebilir etik, yalnızca çevresel faktörlerle sınırlı değildir. Günümüzde çevre kavramı araçsallaştırılmış olsa da gerçek sürdürülebilirlik aynı zamanda kültürel mirasın, toplumsal değerlerin ve tarihi yapıların korunmasını da kapsar. Küresel turizm politikalarının doğaya duyarlı olması kadar, kültürel mirasın devamlılığını sağlaması da kritik öneme sahiptir.

Sonuç olarak, etik değerlerin sürdürülebilir turizm politikalarına entegre edilmesi, sektörün uzun vadeli kazanç sağlamasına ve dengeli bir gelişim göstermesine olanak tanır. Sürdürülebilirlik kavramı, doğanın yanı sıra kültürel, sosyal ve ekonomik boyutları da içeren geniş kapsamlı bir anlayıştır ve bu doğrultuda ele alınmalıdır.

Turizmde kısa vadeli yüksek kazanç hedeflemek yerine, uzun vadede istikrarlı ve sürdürülebilir bir kâr elde etmek esas olmalıdır. Turizm sektöründe faaliyet gösteren esnaf ve paydaşlar, bu bilinçle hareket ettiğinde, sürdürülebilir kararlar alınarak sektörde uzun vadeli ekonomik istikrar sağlanabilir.

Bu kapsamda, Türkiye'nin de paydaşı olduğu Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü tarafından 1999 yılında ilan edilen Sorumlu ve Sürdürülebilir Turizm İlkeleri, turizmin etik bir çerçevede gelişimini desteklemektedir. Bu ilkeler, dünya genelinde turizm faaliyetlerinin çevreye duyarlı, kültürel mirası koruyan ve ekonomik dengeleri gözetken bir anlayışla yürütülmesini amaçlamaktadır. Türkiye'de de bu prensipleri benimseyen girişimler bulunmaktadır ve söz konusu ilkelere herkes tâbidir.

Turizmin etik boyutu, sadece işletmelerin sorumluluğunu değil, turistlerin de sorumluluklarını kapsar. 1999 Global Etik İlkeleri doğrultusunda, birinci maddede turizmin amacı tanımlanmıştır. Turizm bölgelerinin farklı kültürel değerlere, dini ve felsefi inanışlara saygılı olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Geleneklerle uyum içinde hareket eden bu bölgelerde, ilgili yasalar çerçevesinde turistlerin güvenliği sağlanmalı, yerel profesyoneller bu ilkelere hâkim olmalı ve ziyaretçilerin eşyalarının korunması kamu denetimi tarafından güvence altına alınmalıdır.

Bu bağlamda, “Müessesemizde kaybolan eşyaların sorumluluğu bize ait değildir” gibi ifadeler etik olarak kabul edilemez; çünkü işletmeler, misafirlerinin güvenliğinden sorumlu tutulmaktadır. Turistlerin de bu etik kurallara sahip çıkması, turizm faaliyetlerinde karşılıklı anlayış ve saygıyı pekiştirecektir. Sürdürülebilir turizm sadece ekonomik büyüme sağlamakla sınırlı değildir. Kültürel mirası, doğal çevreyi ve toplumsal değerleri koruyan bir sistem oluşturmak, sektörün geleceğini güvence altına alacaktır.

İkinci büyük madde, turizmin bireysel ve kolektif gelişim aracı olmasıdır. Dolayısıyla dinleneceğim, rahatlayacağım, spor yapacağım, kültüre ve doğaya erişebileceğim. Bunların sağlanması lazım. O zaman gidilecek yerin yolu olmalıdır. Eğer erişim için engebeliyse engelli parkuru bulunmalıdır. Yeterince hoşgörü gösterilmelidir. Kültür ve toplumlar arasındaki çeşitliliği bir fırsat edinerek böyle öğrenmiş olacağım. Örneğin, cinsel sömürü olmayacak, çocuklara yönelik herhangi bir negatif durum yaşanmayacak. İnsan hakları burada, çocuk, yaşlı, engelli, etnik azınlık gibi kullanılacak, gözetilecek ve teşvik edilecek. Böylelikle turizm sayesinde bu etik değerler uygulanabilecek ve yöre halkı bu uygulamalardan yararlanmış olabilecek.

Üçüncü temel maddesi, turizm sürdürülebilir gelişmenin önemli bir ögesi olarak değerlendirilmelidir. Geçmişte hızlı ve kontrolsüz büyüme modelleri uygulanmış olsa da, günümüzde denge mekanizmaları ön plana çıkmaktadır. Turizmin sürdürülebilir bir yapı içinde gelişebilmesi için bölgesel su ve enerji kaynaklarının tüketimi göz önünde bulundurulmalıdır. Bu süreçte tüm paydaşlar, yalnızca bugünün değil, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını da düşünmekle yükümlüdür. Sürdürülebilir ekonomik büyüme, turizm altyapısının gelişimini desteklerken, yerel halkın haklarını koruyacak şekilde düzenlenmelidir. Turistleri kabul eden bölgeler için planlanan turizm faaliyetleri, girişimcilerin gelişimini teşvik etmeli; ancak burada yaşayan bireylerin yaşam standartlarını olumsuz etkilememelidir. Bu doğrultuda, belirli sınırlamalar ve düzenlemeler kaçınılmazdır. Ancak bu sınırlamalar, otoriter uygulamalar yerine toplumsal ilişkiler ve yerel yönetim mekanizmaları aracılığıyla belirlenmelidir. Turizm bir demokrasi meselesidir; tüm tarafların

karar süreçlerine dahil olması ve etkin iletişim mekanizmalarının oluşturulması esastır.

Madde 4'e göre turizm, insanlığın kültürel mirasını zenginleştiren ve bölgesel kimliği koruyan önemli bir unsurdur. 1999 Dünya Turizm Etik Bildirgesi, turistik bölgelerden elde edilen gelirlerin başka yerlere transfer edilmemesi gerektiğini, bu kaynakların yerel kalkınma ve mirasın korunması için kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, folklorik öğelerin kaybolmaması ve bölgesel sanatın desteklenmesi önemlidir. Sanat evleri ve sergilerde yerel kültürü yansıtacak öğeler kullanılmalıdır. Buralarda yöreye ait bir simge olması etik zorunluluk şeklinde görülmelidir. 1999 yılı bildirgesi, "bu bölgenin mirasından, kültürel mirasından alınan ziyaret gelirinin mutlaka belli bir kısmı yine bu bütçe içerisinde buraya harcanmalıdır" diyor. Yani bir başka yere transfer edilmemelidir. Yörenin geliştirilmesi ve zenginleşmesi için kullanılmalı, folklorik öğeler bozulmamalıdır diyor.

Madde 6, turist alan ülkeler için mevzuatlar getiriyor. Tarafların yükümlülüklerini belirliyor, turizm hakkından bahsediyor. Her bir bireyin boş zamanını değerlendirme, seyahat etme ve tatil etkinliğinde bulunma hakkı vardır. Bu bir insan hakkıdır yani İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin herkesin seyahat özgürlüğü ile ilgili söylediği bir şeydir. Turizm şöyle tanımlanıyor: Aile, genç, öğrenci, yaşlı ve engelli için turizm kolaylaştırılmalı ve teşvik edilmelidir. Örneğin bazı işletmelerin yaptığı "buraya sadece aileler gelebilir" gibi bir ifade etik ihlalidir. Aile kadar gencin, genç olan kadar yaşlının, engellinin bundan yararlanma hakkını kolaylaştırmalı ve teşvik etmelidir. Görüldüğü üzere, böyle bir genelleştirme var. Bu maddeyle turizm sektörünün çalışanları belirlendiği gibi adil işgücü de belirleniyor. Bunları yapamadığımız noktada etik olmayan bütün her şey bir küçük makyajdır. Örneğin bir dönem yerel halkı dışlayarak ultra lüks tesis yapma modası vardır. '80'lerin liberal turizm gelişimi yerine, sonra '90'lara doğru da yerel iş birliği ile pansiyon modeli gelmişti. Çeşitli modeller uygulanyor ancak hiçbirisi pek sürdürülebilir olmuyor.

Sürdürülebilirlik anlayışı antroposen temelde şunu söylüyor: İnsan merkezde değildir. İnsan-doğa etkileşimi özgürlükle ele alınmalıdır. Dolayısıyla kendimizi merkezden dışarıya alıyoruz. Bu durumda insanı ortaya koymadığınızda bu sürdürülebilirlikte gözüküyor olması lazım. Yani insan olmadan güzelleşmiş, insan olmadan sürdürülebilir olan bir şeyin konulması isteniyor. Çevresel tüketimde değer hedefleri var. Örneğin, Kaş'ın

atık oranı, geri dönüşüm oranı nedir? Belediyenin bununla ilgili öngörüsü nedir? Atıkları ayrıştırma kutuları konmuş ancak gerçekten ayrıştırılıyor mu ya da ekonomiye hangi oranda katkı sağlıyor? Bunların açıklanması gerekiyor. Dışarıdan bakıldığında oranlar görülmelidir. Yani Belediyenin sayfasında açıklanmalı, yazılmalıdır. Sürdürülebilirlik artık global bir olgu. Otantisitenin, yerel folklorik değerlerin sürmesi çok önemli olduğu gibi uluslararası hibelerle başarı örneklerinin görünür olması da gereklidir. Bu sayede Kaş'a yeni turistler gelmeye devam edecektir.

Bu noktada emsal veren Nurgün Oktik, Muğla yöresini örnek göstererek orada dört büyük proje yaptıklarından bahsetmiştir. "Belediye, yerel yönetimler, yerel yöneticiler, muhtarlar, balıkçılar, otel sahipleri, turizmciler, bakkallar, hepsini içeren projelerdir" demiştir.

Önkal'a göre, sürdürülebilirliği sağlayan şeylerden biri de rakibe bakarak kendinde neyin eksik olduğunu tespit edebilmektir. Bu noktada Meis Adası ile Kaş arasında bir karşılaştırma yapmıştır. Eko turizm modelinde çevre ile toplumsal ve kültürel unsurların bir arada bulunduğunu belirtmiştir. Yörede yaşayanların, yerel idarenin, merkezi yönetimin, bakanlığın yani hepsinin bu mantalitede olması gerekir çünkü iç içe geçmiş bir yapıdan söz edilmektedir. Yani kültürel olarak yapmak istediğiniz bir şeyin sonucunda ekonomik dayanaklar vardır. Sosyal, toplumsal olarak bir arada bulunuşun getirdiği bir şey varsa o da çevredir. Turizmin sürdürülebilirliği, "eko turizm modeli" böyle bir modeldir ve her şey aslında iç içe yani birbiriyle bağlantılıdır. Buna göre burada Kaş'a yönelik ritüellerin öne çıkarılması gerekmektedir. Türkiye ile dünya karşılaştırıldığında, iyi örnekler çoğu zaman dönemsel olabiliyor. Peki, bu ne anlama geliyor? Bir dönemde iyi örnek olarak gösterilen bir uygulama, eğer sürdürülebilir değilse, o niteliğini zamanla kaybediyor. Yani o dönem belirli bir turizm türü rağbet görmüş olabilir; ancak bu anlayış sürdürülemezse, zamanla iyi örnek olmaktan çıkıyor.

Örneğin, butik oteller bu noktada olumlu bir örnek teşkil edebilir. Ancak bu otellerin "butik" niteliklerini koruyarak varlığını sürdürmesi gerekir. Bunun için de müdavimlerini oluşturan bir çevreye ihtiyaç duyulur.

Müdavim yaratma sürecinde ise bazı kritik unsurlar öne çıkar. Örneğin, cittaslow (yavaş şehir) uygulamalarında, özellikle Seferihisar örneğinde görüldüğü gibi, bu anlayış kimi zaman yüzeyde kalabiliyor. Şehir adeta sınırlarla ayrılmış gibi: "Burası yavaş, burası hızlı." Oysa yavaş şehir anlayışı bütün şehri kapsayan bir yaklaşıma dayanmalı.

Trafik yoğunluğu olan, araç girişinin serbest olduğu ve karbon emisyonunun yüksek olduğu bir bölgede cittaslow ilkeleriyle uyum sağlamak zorlaşıyor. Cittaslow'un dayandığı prensipler ve Birleşmiş Milletler'in küresel sürdürülebilirlik hedefleri bu noktada göz önüne alınmalı; çünkü birçok kriter karşılanmıyor. Bu durum, dışarıdan bakıldığında uygulamanın bütüncül değil, göstermelik olduğu izlenimini yaratıyor.

Katılımcı: Kaş için de böyle bir şey vardı, sessiz şehir olması için. Öyle bir başvurumuz vardı dernek olarak. 10 yıl önce durum çok farklıydı tabi. Özellikle pandemiden sonra çok fazla göç aldı. Kaçak yapılar, trafik arttı. Gece bir yere çıkamıyoruz hem aşırı kalabalık hem aşırı pahalı.

Kaş için de böyle bir şey vardı, sessiz şehir olması için. Öyle bir başvurumuz vardı dernek olarak. 10 yıl önce durum çok farklıydı tabi. Özellikle pandemiden sonra çok fazla göç aldı. Kaçak yapılar, trafik arttı. Gece bir yere çıkamıyoruz hem aşırı kalabalık hem aşırı pahalı.

Önkal'ın sürdürülebilirlik konusunda belirttiği bir başka şey ise, zincir otellerin bundan epeyce avantaj sağladığına ilişkin olmuştur. 1990larda başlayan globalleşmeyle birlikte herhangi bir zincir otel tüm şubelerinde belli özellikleri uygulayarak standartlaşmaya başladı. Şimdi zincir oteller bu standartlaşmayı marka sürdürülebilirliği olarak gördükleri için o motivasyonla devam ettiler. Ancak tam da uygulayamadıkları için son yirmi yılda çok eleştirildiler. Bu eleştirilerin başında adil işgücü politikaları gelmektedir. Yani otelin içindeki havlunun yıkandığı deterjanın, kullanılan elektriğin geri dönüşümü ile ilgili kaideleri sağladılar fakat adil işgücü ile ilgili politikaları yeterince oturtamadıkları için global anlamda etik sürdürülebilirlik belgelerinde eksiklikleri oldu. Bu zincir otellerin bir kısmı Fransa'da gittiğinizde başka, Antalya'da gittiğinizde başka. Şimdi Fransa'daki turist Fransa'da gördüğünün bir şubesi olarak Antalya'dakine gelince başka bir şey görüyor. Bu, sürdürülebilirliği zedeleyen bir başka durumdur.

Önkal, Urry'nin "turist bakışı" kavramına değinerek "etik" kavramından söz etmiştir. "Etik" dediğimiz şey denetime tabidir. Dolayısıyla denetim olmaksızın etik olmaz. Etik olmazsa da sürdürülebilirlik olmayacak. O halde denklem çok basit. Her işlem bir vizyon olarak geliştirilmiş. Bu vizyon geliştirilirken tâbi olduğumuz küresel manada çerçeveler var. Bu çerçevelerle oraya baktıktan sonra, etik değere yönelik bir gelişim meydana geliyorsa bu gelişimi de sürekli denetlemeliyiz. Etik denetim literatürde şöyle ifade edilir: "Her bir eyleyenin

yani eylemde bulunanı, denetleyenin denetleneni olan bir sistem. Örneğin ben yapacağım, hocam beni denetleyecek. Sonra ikimizin de bilmediği, üçüncü bir tarafsız gözle, onun denetlediğinin gerçekten denetlenip denetlenmediğini denetleyecek. Bu yapıyı yapamadığımız noktada etiği yapmamız mümkün değil. Dolayısıyla belediyeyi diyelim ki bakanlık mı denetliyor, bakanlığın da kendi iç denetimi olacak. Ama şunu yapabiliriz. Mesela öncü firmanızı, yapmakta olduğunuz şeyi öne çıkarmak istiyorsanız, kendi iç denetim mekanizmanızı kurabilirsiniz. Bunu web sitenizde, müessesenizde ilan edebilirsiniz. Dolayısıyla kendi içinizde bir denetim, kalite süreci gibi başlatabilirsiniz. Bunları da zamanla sertifikalandırabilirsiniz. Bunlar çok önemli ve değer katan şeyler. Sizin ilan ettiğiniz durum için sizi tercih edecek bir turistten bahsediyor artık John Urry. Turiste öyle bir bakar ki ("gaze" kavramından bahseder) o göz farkı görür, yakalar. Çünkü dışarıdan bakıyor ve bu nedenle çok avantajlı. Biz ise içinden baktığımız için, boğulmuş ve körleşmiş olabiliriz. Dışarıdan gelen bir göz ona baktığında görebilmektedir. Örneğin işlettiğiniz otelde karbon emisyonu ile ilgili verileri gösterebilirsiniz. Odalarda "Havluların tekrar yıkanmasını istiyor musunuz, istemiyor musunuz?" gibi bir yazı ilâştirebilirsiniz. Ya da "işletmemiz geçen yıl geri dönüşüm hedefinde şunu sağlayabilmiştir" diye ilan edebilirsiniz. Urry'nin de sürekli belirttiği konular bunlardır ve dünyanın her yerindeki turistik lokasyonlarda geçerliliği olan meselelerdir. Sezon baskısıyla yılın belli günlerinde delirmiş şekilde koşuşan insanlar, yılın belli günlerinde de sessizlik, boşluk, üretimin durması, işsizlik yaşar. Böyle bir sosyal hareketlilik oluşur ve bakarsınız yazın birden çok dolan ve popüler olan yer sonra bir hayalet şehre dönüşür. Bunun sürdürülebilir olması lazım. Bu durum antroposen eleştiri açısından da önemli. Çünkü atık emiliminde, doğaya bırakılan atıkta bir mekân hayal edin. Orada bir ayda üretilen, kullanılan bir enerji var. Sonra birden orası boşaldığı için doğanın ne yapacağını, şaşırdığını düşünün. Çünkü el ayak çekiliyor ve artçıl etkileri sürüyor.

Sektörel sorumlular var ve her kurum etik manifesto oluşturabilir. Örneğin üç tane etik ilke yazıp bunu ilan edebilir. Çünkü etik olmazsa sürdürülebilirlik de boş kalır. Turizmin bir karşılaşma sanatı, insan insana olan bir ilişki olduğunu bu aşamadaki herkesin bilmesi gerekiyor. Gelecek için ancak bir değer odaklı turizm hedefi koyarsanız olur, yoksa ekonomik kaygı ile sürmez. Bu sene çok kazanılır ama seneye boş kalır. Bir turizm yöresi kendisine de yabancılaşmamalıdır, "otantisite" kavramı bu noktada öne çıkar. Kişiler de bu

anlamda kendilerine yabancı hissetmemelidir. Şöyle ki, Kaş'ta yaşayan bir bireyin turizm eylemi onun günlük hayatının bir parçası olmalıdır. Ona göre tüm hayatını düzenlemişse eğer bir körlük oluşabilir. Yani kendi hayatından vazgeçerek, "hiç uyuyamayacağız çünkü sezon başladı, üç tane grup gelecek, bize uyku yok üç akşam" gibi ifadeler oranın sürdürülebilir bir mekanizmasının olmadığını gösterir. Yani kendi iç mekanizmasında ihtiyaçlarına ilişkin boşluk bırakılmadığı görülür.

Soru Cevaplar

Katılımcı (Kaş'ta turizmci): Hocam sizin anlattıklarınızdan şöyle bir şey oluşuyor benim kafamda. Özellikle sürdürülebilirlik konusunda. Şimdi ben bir işletme olarak, gelen misafirime sahip çıkabilirim, onu mutlu edebilirim. Bahsettiğiniz her şeyi kendi işletmemde kurabilirim. Ama ben kendi işletmemden çıktıktan sonraki noktalarda o kişiye bunu yaşatamıyorsam benim bireysel olarak yaptığının hiçbir anlamı yok. Çünkü algıladığım şey, burada kimsenin bireysel bir şey yapabileceği değil, aslında tepeden başlayan bir sistemin alta kadar inerek sürdürülebilir bir hale gelmesinden bahsediyoruz. Yani önce tepedeki sistemi kuracak, bütün mekanizmaları dağıtacak sonra halk ve yerel işletme olarak ben kendi açımdan yapmam gerekenleri yapacağım. Çok kısa bir şey söyleyeceğim. Hep yurtdışı tatillerinde bu tarz küçük adacıkları ve küçük kasabaları tercih ediyorum gözlemlemek adına. Ve hep bir kusursuzluk dikkatimi çekiyor, ilgimi çekiyor ve buna hayret ediyorum. Bir türlü yıllardır bunun cevabını alamadım. Son tatilimde bir yaşlı karı koca, emekli insanlara misafir oldum. Dedim ki, buradaki yapılar çok güzel, belediyenin denetiminden mi çıkıyor? "Hayır, biz yapıyoruz" dedi. Dedim ki, "Bütün yapı sahipleri bu kadar vizyoner olabilir mi yani? Bu kadar uyum içerisinde birbirini tamamlayabilir mi?" dedim. Bana verdiği cevap, 20 yıldır aradığım cevabın kendisiydi. Dedi ki, "biz sahip olduğumuz yapıların içlerine sahibiz, dışları topluma ait." Şimdi bireysel olarak ben işletmemin etrafını koruyabilirim ama mekanizma buna izin vermiyorsa?"

Güncel Önkai: Bu mekanizmanın şöyle olduğunu söyleyebilirim. Aslında süreç sürdürülebilirlikte aşağıdan yukarı ve yukarıdan aşağı eş güdümlü işliyor. Bütün etik sözleşme ve şeyler diyor ki, "kişiler şunları yapmalıdır, kamu kurumları, yöneticiler de bunları yapmalıdır." Dolayısıyla iki tarafta birden oluyor. Olayın hem içinden hem dışından olanlara eşit olarak sorumluluk yüklüyor. Etik ilişki gibi. Çünkü sürdürülebilirlik bir etik ilişkidir. Yani benim

sana iyi davranmam aracılı bir şeydir, sen bana iyi davranacaksın diye değildir. Ama birimizden birinin bu ilişkiyi başlatması lazım. Onun için mekanizma aynı anda işliyor. Şimdi siz kendi işletmenizde bu sürdürülebilirlik ve güzelleştirme, bahsettiğim bu etik giydirme yani bu sürdürülebilirliği yarattıktan sonra siz ve sizin gibi çoğalan kişiler karşısında kamu yönetimi, bu sözleşmelerle ilgili elini daha hızlı tutmak ve daha çabuk aksiyon almak zorunda hissediyor. Onun için en başta dediğim şekilde buradaki “sürdürülebilirlik” kavramı demokratik bir kavram, iletişim halinde ve bütün paydaşlarını bağlayan bir şey.

Katılımcı: Kapınızın önünde saksıdaki çiçeği yaşatabilmek için siz uğraşırken, 50 yıllık yetişen ağacı karşınızdaki komşunuz kestiğinde ona bir yaptırım olmadığında, sizin hayal gücünüz, inancınız, umutlarınız kalmıyor.

Güncel Önköl: Oradaki cezanın verilmesi ve ceza kısmı kamunun yapması gereken bir şey ama, Türkiye’de sürdürülebilir etik çerçevelere bakıldığında hiçbir şey yapılmamış değil. Yani burada müzecilikle, özellikle müze sergileme teknikleri ile başlayan müthiş bir revizyon ve iyileşme faaliyeti var. Bu açıdan sürdürülebilirlik alanında çok hızlı yol kat edildiği söylenebilir. Felsefede her zaman birey toplumdaki hızlı gider. Birey atılımı yapar ve reform bireyden başlar ve toplumsal olan başka bir şeye evrilebilir. O nedenle umutsuzluk içinde olmamalısınız.

Nurgün Oktik: Turizmin her aşamasında önce biz etik değerleri takip edeceğiz, sonra yetkili merciler insanların arkasından gelir. Bizlerin öncül olması ve kendi işimizi yapmamız önemli bir tutum olacaktır. Elbette bu noktada sivil toplum örgütleri de çok önemli.

Katılımcı (Kaş Esnafı Levent Bey): (Fotoğraflar uzatır). Orada gördüğünüz resimlerdeki gibi bu belki araç yoğunluğundan oluyor, trafik probleminden kaynaklanıyor ancak uzun çarşıdaki bu tarihi lahidin etrafına konan motosikletlere bir çözüm bulamıyoruz. Kaş’a gelen insanların neredeyse tamamı bu tarihi lahidin orada fotoğraf çekiliyor. Yerel yönetimden bu kısma bir peyzaj çalışması yapılacağı sözünü aldık.

Katılımcı (Kaş Esnafı Eşref Bey): ‘90’lı yıllarda 2010’a kadar uzun çarşıda bir taraftan bir tarafa geçemezsiniz, akşam saatlerinde turist dolu olurdu ve bu turistlerin %65, %70’i teknesiyle gelen kişilerdi. Teknelerin konulduğu ve şimdi “balıkçı barınağı” dediğimiz bu yere ilişkin güzel bir projemiz vardı. Burayı koruyalım, eski döneme uygun düzenleyelim diye ama olmadı. 2010 yıllarına kadar buraya çok kaliteli insanlar geldi. Bu insanlarla tanışıp bir şeyler yapmaya uğraşıyorduk. Yerel yönetim balıkçı barınağındaki teknelerden gecelik 125

Euro ücret istemesi ve bunu birkaç defa yapması üzerine bu uğraşımız da boşa gitti. Buraya gelen teknelerin hepsi ayrıldı. Diğer bir faktör ise, limanın içinde karşısında eğlence yerleri var. Tamam gelen turistleri eğlendirmemiz lazım ama bunun bir limiti var. Etikten bahsediyoruz, maalesef böyle bir etik yok. Saat 3'e kadar restoranı da barı da bangır bangır müzik yapıyor. 3'ten sonra dağılıyor sözüm ona. Bir de kavga başlıyor. Oldu mu sabah. Teknedeki bu insanlar niye gelsin?

Çok güzel restoranlarımız var, mekanlarımız var. Buradan çıkıp limana kadar yürüdüğünüzde, ayağında parmak arası terlik, ağzında çikletle hizmet etmeye çalışan, lakayt şekilde davranan, kadının omzuna elini atan personel var. Bunları kontrol etmedikten sonra, biz ağzımızla kuş tutsak olmaz. Turizm çok farklı bir şey. Turist ne istediğini biliyor. "Ben buraya geceliği 150-200 Euro ödeyeceksem bunun karşılığını alırım" diye düşünüyor. Konforlu bir yatak, pırlıl pırlıl bir banyo, güzel bir servis...Ama maalesef biz bunları veremiyoruz...Burası mükemmel bir yer. '93 yılında Monaco'ya gittiğimde, dedim ki buranın gerçekten denizi de coğrafi yapısı da birebir Kaş'ın aynısı. Neden bu kadar olamıyoruz? Çünkü şahsi çıkarlar var. "Kaş'ın şehir merkezine araçları sokmayalım", diye dile getirdik. Gelineen noktaya bakıldığında buranın denizi ve coğrafi güzelliği sayesinde insanların turizmden para kazanmaya devam ettikleri söylenebilir. Yine denizine dua edelim, bu coğrafyasına dua edelim. Bundan dolayı hala biz burada bir şeyler kazanıyoruz veya kendimizi avuturuyoruz ama biz çok büyük zararlar verdik Kaş'a. Ne yapıp edip bunun tekrar toparlanması lazım.

Katılımcı (İsmail Bay): 2014 yılından bu yana 10 yıldır STK başkanlığı yaptım. Bizim burada en önemli gelirimiz turizm. Kaş dünyaca ünlü bir yer. Dışarıdan gelenler var, işyeri açanlar, restoranları olanlar...Turizm bir ticaret ama turizmde etik çok önemli bir konu. Kaş'ın sorunları var, imar ve kaçak yapı sorununu başta geliyor.

Katılımcı: 1990'lar Bodrum Belediyesi her şeyin kitabını yazmıştı. Kafanıza göre hiçbir şey yapamıyordunuz. Burada da böyle kısıtlamalara gidilmesi, yörenin iklimine uygun yapı mimarisinin gelişmesi lazımdı. Biraz geç kalındı diye düşünüyorum. Bir de hep Kaş'ın denizi dedik, ancak buraya gelen misafirler denizi uzaktan seyrediyorlar. Çünkü Kalkan'da belediye plajı dışında vatandaşın denize gireceği yer yok. Sahiller özel işletmeler tarafından kapatılmış ve ücretsiz giriş engellenmiş durumda.

SIFIR KARBON YOL HARİTASI VE TURİZM ENDÜSTRİSİ

Prof. Dr. Şener OKTİK

Ankara Üniversitesi'nden 1976 yılında "Fizikçi" ve 1977 yılında uygulamalı fizik alanında "Fizik Yüksek Mühendisi" olarak mezun olmuş ve 1982 yılında Durham Üniversitesi (İngiltere), Uygulamalı Fizik ve Elektronik Bölümü'nden Doktora derecesini almıştır. 1986 yılında Doçent ve 1995 yılında Profesör unvanlarına hak kazanan Prof. Dr. Şener Oktik, akademik kariyerinde, uluslararası ölçekte, Durham Üniversitesi (İngiltere), Lecce Üniversitesi (İtalya), Stuttgart Üniversitesi (Almanya) ve ulusal ölçekte, Selçuk Üniversitesi, Muğla Üniversitesi ve Kadir Has Üniversitesi'nde öğretim üyesi, araştırmacı, kıdemli uzman araştırmacı ve yönetici, üst düzey yönetici olarak görev yapmıştır. Prof. Oktik, 2002-2010 yılları arasında Muğla Üniversitesi "üçüncü" ve "dördüncü" dönem rektörlük" görevini yürütmüştür.

İstanbul Maltepe Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölüm Başkanı, Maltepe Üniversitesi Teknoloji Transfer Ofisi Yöneticisi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Güneş Enerjisi Araştırma ve Uygulama Merkezi Kıdemli Araştırmacı Prof. Dr. Şener Oktik'in "Sıfır Karbon Yol Haritası ve Turizm Endüstrisi" başlıklı anlatımının özetine, konuşma deşifresi yapılarak bu bölümde yer verilmiştir. Turizm endüstrisinde sıfır karbon hedeflerine ulaşmanın yollarını ele alan Sayın Oktik'in akademik geçmişi ve uzmanlık alanları, konunun bilimsel açıdan derinlemesine incelenmesini sağlamakta ve sürdürülebilirlik açısından önemli bir perspektif sunmaktadır.

Şener Oktik'e göre turizm, dünyayı bütünsel olarak ele alan ve sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle doğrudan bağlantılı bir sektördür. Birleşmiş Milletler sürdürülebilirlik konusundaki küresel sorunlara çözüm bulmak için 17 hedef belirlemiştir ve turizm bu hedeflerin tümüyle ilişkilidir. Turizm faaliyetleri yalnızca ekonomik bir araç değil, aynı zamanda çevresel ve toplumsal sorumluluk taşıyan bir alan olarak görülmelidir.

Dünya Ekonomik Forumu, küresel riskleri değerlendirmek için her yıl 1500 uzmandan veri toplamakta ve değişen tehditleri analiz etmektedir. 2023'te hayat pahalılığı küresel ölçekte en büyük tehdit olarak kabul edilmiştir; çünkü yaşam standartları düşmekte, insanlar ekonomik belirsizlikten etkilenmektedir. Bunu takiben doğal afetler ve aşırı hava olayları ikinci sırayı almıştır.

Önümüzdeki 10 yıl içinde en büyük küresel tehlike olarak iklim değişikliğinin kontrol edilememesi öngörülmektedir. Ancak 2024 itibarıyla algılar değişmiş ve yanlış bilgi ile dezenformasyon küresel risk sıralamasında öne çıkmıştır. Yanıltıcı bilgilerin yayılması, karar alma süreçlerini etkileyerek kamu ve özel sektör üzerinde büyük bir tehdit oluşturmaktadır.

İkinci en büyük risk aşırı hava olaylarıdır ve iklim krizinin etkileri giderek artmaktadır. Önümüzdeki yıllarda bu risklerin sıralaması değişebilir ancak küresel yönetim sistemlerindeki kritik değişiklikler, biyolojik çeşitlilik kaybı, doğal kaynakların tükenmesi gibi tehditler ön planda olacaktır. Ayrıca yapay zekâ teknolojilerinin olumsuz sonuçları yeni bir risk unsuru olarak değerlendirilmektedir.

Bu riskleri kategorilere ayırdığımızda çevresel, teknolojik, toplumsal, ekonomik ve jeopolitik faktörlerin öne çıktığı görülmektedir. Çevresel risklerin algılanma oranı %66 olup, hava kirliliği en önemli başlıklardan biridir. Sera gazlarının kontrol edilmemesi, ekosistem üzerinde ciddi tahribata yol açabilir. 2023 itibarıyla 53 milyar ton sera gazı salınımı gerçekleşmiştir. Bunun %74'ü fosil yakıt kaynaklıdır, ayrıca metan ve azot oksitler gibi gazlar tarım, sanayi ve taşımacılık faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır.

Turizm sektörü doğrudan bir enerji endüstrisi olmasa da harcanan enerji miktarının çevresel etkileri vardır. Oteller, ulaşım, konaklama tesisleri ve turistik faaliyetler, sera gazı salınımının artmasına neden olur. Turizmin sürdürülebilirlik çerçevesinde nasıl yapılandırılacağı, çevresel dengeyi koruma açısından büyük önem taşır. Turizm sektörü, endüstriyel işlemlerden ulaşım kadar geniş bir tüketim alanına sahip olup üretilen her türlü malzeme -yatak, koltuk, bina yapımı, ulaşım, yakıt elde etme, tarım gibi sektörler- turizmin doğrudan veya dolaylı şekilde enerji kullanımını artırır. Özellikle güç ve ulaşım endüstrileri, sera gazı salınımının en büyük nedenleri arasında yer almakta olup, 1990'dan 2023'e kadar küresel sera gazı salınımı %96 oranında yükselmiştir. Paris İklim Anlaşması (2005) sonrasında dünya genelinde sera gazı azaltım hedefleri konulmuş olsa da, küresel emisyon seviyelerinde yalnızca %36'lık bir düşüş gözlemlenmiştir. Taşımacılık sektöründeki emisyon oranı %78 artmıştır, bu da ulaşım kaynaklı karbon salınımının büyüyen bir çevresel sorun olduğunu göstermektedir. "Türkiye'de yıllık 606 milyon ton karbondioksit eş değeri sera gazı salınımı gerçekleşmektedir. Ülkedeki salınım dağılımı küresel eğilimlerle büyük ölçüde paralellik göstermektedir.

Türkiye’de enerji üretimine bağlı sera gazı salınımı 1990’dan 2023’e kadar %294 ile %360 oranında artmıştır. Ulaşım sektöründeki artış %240 seviyesine ulaşmıştır, ancak bu artış oranları küresel seviyelere kıyasla daha kontrollü seyretmektedir. Bu durum, teknolojik üretim süreçlerinin ve enerji kullanım yöntemlerinin farklılığıyla ilişkilendirilmektedir.”

Küresel ölçekte birincil enerji tüketimi, 2023-24 yıllarında 108 milyar varil petrol eşdeğerine ulaşmıştır. Enerji kaynaklarının dağılımı incelendiğinde, %83’ünün fosil yakıtlara dayandığı, %3’ünün nükleer enerji, %14’ünün ise yenilenebilir kaynaklar olduğu görülmektedir. Turizm sektörünün karbon ayak izi, küresel enerji tüketimiyle doğrudan bağlantılıdır. Bu nedenle, sürdürülebilir turizm uygulamaları geliştirilerek sera gazı salınımı minimize edilmeli, temiz enerji kullanımına geçiş hızlandırılmalıdır.

Uluslararası Enerji Ajansı’nın son verilerine göre, enerji tüketimi %53 artmış olup, küresel sera gazı salınımına dair farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı kesimler üretim ve tüketimin kaçınılmaz olduğunu savunurken, bir grup daha dengeli bir yaklaşım önermektedir. Sürdürülebilir enerji dönüşümünü hedefleyenler ise temiz enerji kullanımını artırarak %14’lük bir düşüş sağlanabileceğini ileri sürmektedir. Küresel emisyonların %62’sini öncü 6 ülke üretirken, geri kalan %19’u diğer ülkelerden kaynaklanmaktadır. Türkiye, sera gazı salınımında 15. sırada yer almakta olup, yıllık 606 milyon ton karbondioksit eş değeri salınım gerçekleştirmektedir. Küresel sıralamada Türkiye’nin konumu ekonomik faaliyetlerle doğrudan ilişkilidir.

Türkiye’de geleceğe yönelik projeksiyonlar enerji verimliliğini artırmak, elektrikli araçları yaygınlaştırmak ve yenilenebilir enerji kullanımını genişletmek üzerine kuruludur. Karbon emisyonlarına odaklanıldığında, küresel toplamın 53 milyar ton yerine yaklaşık 40 milyar tonunun doğrudan karbondioksitten kaynaklandığı görülmektedir. Ülkemizde karbondioksit salınımı 436 milyon ton seviyesinde olup, atmosferdeki 1 milyon molekül içinde 417’si karbondioksit olarak yer almaktadır. Bu oran, bölgesel kirlilik seviyelerine göre değişmektedir. Endüstriyel bölgelerde bu oran katlanarak artmaktadır ve küresel ısınma üzerinde ciddi bir baskı oluşturmaktadır.

2050’ye kadar sanayileşme öncesi küresel sıcaklık artışının 1,5 dereceyi geçmemesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda yapılan çalışmaların, turizm sektörü içinde de karbon ayak izinin azaltılmasını ve çevre dostu uygulamaların teşvik edilmesini kapsamaması gerekmektedir. Küresel ısınma, deniz seviyesinin

yükselmesi, aşırı hava olaylarının artması ve ekosistemlerin bozulması gibi ciddi sonuçlara yol açmaktadır. 1880-2023 yılları arasında deniz seviyesi 21-24 cm yükselmiş olup, yalnızca son 5 yılda 8 cm'lik bir artış yaşanmıştır. 2019, deniz seviyesinin en yüksek olduğu yıl olarak kaydedilmiştir. Bu değişimler, kıyı bölgelerinde turizm alanlarının kaybına ve ekolojik dengenin bozulmasına neden olabilir. Küresel sıcaklık 1,5 derece arttığında sel riski %100 artacak, 350 milyon insan şiddetli kuraklıktan etkilenecek ve aşırı sıcak dalgalarının etkilediği nüfus %9'a ulaşacaktır. 2 dereceye ulaşıldığında ise 410 milyon insan bundan doğrudan etkilenecek, aşırı sıcaklıklar %28 oranında yaşanmaz bölgelere sebep olacaktır. Türkiye'nin Akdeniz kıyıları dahil birçok bölgesi bu etkilerden zarar görebilir.

Turizm, ekonomik büyüme sağlarken çevresel sürdürülebilirliği gözetmek zorundadır. Yeşil alanların korunmaması ve kıyı bölgelerinin plansız yapılaşmaya açılması, turizmi doğrudan olumsuz etkileyebilir. Türkiye, 2023 yılında 55 milyon ziyaretçi olarak dünya sıralamasında 5. sıraya yerleşmiş ve 49 milyar dolar turizm geliri elde etmiştir. Ancak bu başarıyı sürdürebilmek için ekolojik dengeleri koruyarak turizm faaliyetlerini şekillendirmek gerekmektedir. Turizm, enerji, ulaşım, binalar ve endüstriyel faaliyetler ile doğrudan bağlantılı bir sektördür. Küresel düzeyde turizm endüstrisinin yıllık 4,3 milyar ton karbondioksit eşdeğeri sera gazı salınımı gerçekleştirdiği ve bunun toplam küresel salınımın %8'ini oluşturduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de ise turizm kaynaklı sera gazı salınımı 49 milyon ton seviyesindedir. Bu salınımın en büyük kısmı ulaşımdan kaynaklanmaktadır (%49). Havacılık sektörü en yüksek karbon salınımına sahip olup, deniz yolu taşımacılığı en düşük karbon ayak izine sahiptir. Alternatif yakıtların kullanımı ile bu oranların düşürülmesi mümkündür. Türk Hava Yolları'nın biyoyakıtlı uçak denemeleri gibi uygulamalar, turizmde daha sürdürülebilir ulaşım politikalarının geliştirilmesini teşvik edebilir.

Konaklama sektöründe enerji tüketimi, ikinci büyük çevresel etkiye sahiptir. Özellikle havalandırma sistemleri (%48) en fazla enerji harcayan unsurlar arasındadır. Isıtma, soğutma, aydınlatma ve su sistemleri de otellerin toplam karbon salınımında büyük rol oynamaktadır. Enerji verimliliğini artırarak tüketimin azaltılması, turizmde sürdürülebilir çözümler üretmek için kritik bir adımdır.

Turizmin ekosisteme kattığı en büyük zarar, altyapı projelerinden doğan karbon salınımidir. Havaalanları, büyük oteller, golf sahaları ve diğer yapılar, yüksek miktarda karbon salınımına neden olmaktadır. Bu tesislerin malzeme üretimi, taşınması ve işletilmesi sırasında yüksek seviyede enerji tüketimi gerçekleşmektedir. Turizm faaliyetlerinin ekolojik dengeyi bozmaması adına doğal alanların korunması ve ormansızlaşmanın önlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, turizm sektörü karbon salınımını azaltmaya yönelik yenilikçi çözümler geliştirmek zorundadır. Yeşil enerji kullanımı, sürdürülebilir konaklama, alternatif ulaşım modelleri ve çevresel etkileri minimize eden yapılaşma ile turizmin doğaya olan etkisi sınırlandırılmalıdır. Turizm sektörü çok kırılgan olup pandemi, savaşlar, iklim değişikliği gibi faktörler tarafından etkilenebilir. Bölgesel ekolojik politikalar, yeşil turizm uygulamaları ve çevre dostu altyapı projeleri geliştirilmeli, teşvik edilmelidir.

Golf sahası yapmak için ormanı yok etmek gibi hareketler küresel ısınmayı tetikler. Ayrıca yiyecek içeceklerin kullanımı ve israfı da büyük sorunlardan biridir. Belki küçük işletmelerde çok göze batmıyor ama büyük işletmelerde onlarca yiyecek her gün atılıyor. Örneğin, İngiltere’de 79 bin metric ton yiyecek atılıyormuş günde. Bu israfın önlenmesi için çok farklı yaklaşımlar turizm sektöründe şu anda uygulanmaya çalışılıyor. Bunun bir şekilde ülkemizde de kurgulanması lazım. Geleceğe doğru karbon emisyonları ne olacak, nasıl azaltacağız diye baktığınız zaman oradaki düşünceler de birbirinden çok farklı. Değişmeyecek diyen var, artacak diyen var, aşağı incek diyen var. Bunun hepsi biraz da bize yani neyi, nasıl kullandığımıza bağlı. Sıfıra doğru gidişte sektör ne yapabilir?

Turizm emisyonları ve su kalitesi arasındaki ilişkiler hakkında bir çalışma yapılmış. Karbondioksit emisyonları ile endüstriyel ilişkiler nasıl optimize edilir? Bu alandaki literatür oldukça geniş. Turizm sektörüyle su kalitesi, turizm sektörüyle çevre, turizm sektörüyle yapılaşma, bunlar nasıl iyileştirilebilir? Derinlemesine çalışmalar var ama enerji açısından bu sıfıra giderken şöyle bir öngörü var, deniliyor ki biz çözüm için yenilenebilir enerji kullanarak emisyonun %25’ini yok edebiliriz. Otellerin her birinin içinde yenilenebilir enerji, rüzgâr, güneş olmalı, çoğunlukla teşvik edilmeli. Şu anda çatı GES’leri çok önemli olup Kaş ve Kalkan’da acaba kaç otelin çatısında güneş enerjisini kullanarak güneşten elektrik üreten sistemler vardır? Yani bölgedeki

otellerin ne kadarının güneş enerjisiyle elektrik ürettiğine dair kesin bir veri bulunmuyor. Bu konuda yerel yönetimler veya enerji firmaları tarafından yapılan araştırmalar daha net bilgi sağlayabilir. Biz enerjiyi temiz enerji olarak üretmeliyiz. Enerji verimliliğiyle biz bunu %25 azaltabiliriz. Her şey elektrikle, ısınma da elektrikle yapılıyor. Bir de sıklıkla bahsedilen yeşil hidrojen konusu var. Bunu da kullanarak %10'luk bir katkı sağlanacağı öngörülüyor. Karbon yakalama, depolama ve yönetme %10. Eğer böyle yaparsak biz 2050'de bu sıfır karbona gideriz, hava sıcaklığı da artmaz, 1.5 derecenin altında kalırız diye ileri sürülüyor ancak pek inandırıcı gelmiyor.

Yapılan bütün çalışmalar, 2050'de bizim 53'ten 10'lara gelen bir karbondioksit emisyonumuz olacak diye öngörüyor. Dünyada bunun için çaba gösteriliyor. D20 büyük ülkeleri sıfır (0) karbon için bir çalışma yapıyor. Onların çalışma karnesine bakıldığında, bu konuda yapacakları ile ilgili olarak uluslararası politikaların yerine getirilmesi, değerlendirilmesinde sadece Fransa %78 ile sınıfı geçiyor. Türkiye'ye bakıldığında ise 37 puanda kaldığı görülüyor. Ülkemizde bunlarla ilgili yönetmelikler yazıyoruz, kanunlar çıkartıyoruz ama uygulamıyoruz. Kalmışız %38 ile. Bu işi en iyi Fransa'nın yaptığı ve ardından Almanya, İtalya ve diğer ülkeler peşinden geliyor. Dünya bütün olarak düşünülmelidir. Politikalar uygulandığında bu artık Türkiye'ye ayrı, Kaş'a ayrı, Muğla'ya ayrı, İstanbul'a ayrı diye ele alınmamalıdır.

Türkiye, uluslararası turizm sektörünün sürdürülebilirlik ve iklim eylemi politikalarına uyum sağlamak amacıyla çeşitli adımlar atmaktadır. Birleşmiş Milletler Turizm Genel Sekreterliği tarafından düzenlenen toplantılarda, 59 ülkenin Turizm Bakanlıkları iklim eylem planlarının odak noktalarını belirlemiştir. Türkiye de bu sürecin bir parçası olarak, Ulusal Turizm İdareleri tarafından yayımlanan iklim eylemini destekleme politika rehberine katkı sağlamıştır. Ayrıca, Glasgow Beyannamesi kapsamında, turizm sektörünün iklim değişikliğiyle mücadelesini güçlendirmek için ek araçlar ve kaynaklar sunulmuştur. Türkiye'nin Avrupa Yeşil Mutabakatı ile uyum süreci de bu çerçevede değerlendirilmektedir. Ancak, politikaların uygulanmasında yaşanan yavaşlamalar ve kırmızı bayraklar, uluslararası entegrasyonun daha etkin hale getirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Turizm sektörünün sürdürülebilirliği ve iklim değişikliğiyle uyumu için döngüsel ekonomi kapsamında eğitim materyalleri ve çeşitli kaynaklar geliştirilmiştir. Turizm Sürdürülebilir Gıda Sistemi değerlendirilmiş, uluslararası

entegrasyonun ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları ele alınmıştır. Birleşmiş Milletler Biyoçeşitlilik Konferansı'nda başlatılan uluslararası iş birliği çabaları, turizm sektörünün fonlardan yararlanarak çevresel iyileştirmeler yapmasını mümkün kılmaktadır. Otellerin fotovoltaik sistemlere geçişi ve rüzgâr santrallerinin kurulması gibi yenilenebilir enerji yatırımları teşvik edilmelidir.

İklim değişikliğinin turizm üzerindeki etkileri arasında sıcaklık artışı, kar örtüsünün azalması, aşırı fırtınalar ve bölgesel yağış değişiklikleri yer almaktadır. Bu konuların ele alınması ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi için sivil toplum kuruluşlarının aktif rol alması gerekmektedir. Yönetimlerden bağımsız olarak, sektörün sürdürülebilir dönüşümünü sağlamak için güçlü ortaklıklar kurulmalıdır.

Soru Cevaplar

Katılımcı: Sıfır karbon haritası ile ilgili bilgilerinizi aktardınız, geleceğin tehlikelerinden, tehditlerinden bahsettiniz. Ama bir de şu var, yaşadığımız bir Kaş var. Kaş'ta her evin bir havuzu var, yaklaşık 50-60 metredir ve bunlar her sene yola akıtır bu suları. Yetmedi. Binalarımız o kadar mimariden yoksun ki yani genel mimariden yoksun ki. Bizim sivil mimari örneklerimizde iklime yönelik tedbirler alınmıştır. Bizde ise denizi daha çok görecektir şekilde, biraz evvel Hüseyin Bey onu anlatmaya çalıştı herhalde. Bol bol camlı, İngilizler böyle istiyor diye yapılmış evlerimiz var, yüzlerce. Bu evler soğutulamıyor yazın. Her evde 7-8 tane klima. Bu ürün elektrik yiyicisi. Yani nerede kaldı şimdi bu?

Bu söylenenlere ilişkin, pasif iklimlendirme teknikleri, gölgelendirme sistemleri ve doğal havalandırma çözümleri ile binaların soğutma ihtiyacı azaltılabilir. Ayrıca, fotovoltaik sistemler kullanılarak enerji tüketimi sürdürülebilir hale getirilebilir. Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları, bu konuda farkındalık yaratmak ve sürdürülebilir mimariyi teşvik etmek için daha fazla çalışma yapabilir.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KAŞ/KALKAN TURİZMİ

Hüseyin KAYIR

Hüseyin Kayır, 1970’li yıllarda Yörük ve Türkmen kültürünün turizm sektörü ile harmanlanmış, ekoturizm ile uğraşan bir ailenin üçüncü jenerasyonu olup gastronomi ve turizm alanında kişisel gelişim üzerine eğitim amaçlı seyahatler yapmıştır. Kaş Yörük Türkmen Derneği Başkanı’dır ve çalıştayda “Geçmişten Günümüze Kaş/Kalkan Turizmi ve Yörede Yaşanan Turizm Sorunlarına Acil Çözüm Önerileri” başlıklı sunumunu yapmıştır.

Kaş’ın geleceği için bir araya gelinen çalıştayda sadece turizmi konuşmak için değil, aynı zamanda kim olduğumuzu, nereden geldiğimizi ve nereye gittiğimizi de sorgulamamız gerektiğini belirten Kayır, doğup büyüdüğü ve yaşamaya devam ettiği bölgedeki gözlemlerini paylaşmıştır.

Şimdi seralarda dikilenlerin ömrünü uzattık ama bunu yiyen insanların maalesef ömürleri kıalmaya başladı. Villa havuzları dolup taşarken yeraltı kaynaklarımız tükeniyor. Suni yaşama alanlarımız evet büyüyor fakat sosyal çevrelerimiz daralıyor. Eskiden bir kişiyi belki özlemle arardık, şimdi göz göze gelmekten kaçır hale geldik. Teknoloji, evet doğrudur uzakları yakın ettik ama yakınımızdaki kişileri de uzaklaştırdık. Sofralarımız zenginleşti, evet doğrudur ama bedenlerimiz sağlık açısından fakirleşti. Turizm arttı, tesislerimiz çoğaldı fakat yerel kültürümüz azaldı hatta kaybolmaya başladı. Bugün restoran menülerinde yöresel yemekler yok, müziklerimizde yerel ezgiler unutulmuş vaziyette, kumaşlarımızda yünün yerini sentetik almış vaziyette, peyzaj düzenlemelerimizde maalesef bölgemizin, aslında çirkinliğiyle doğal güzellik katan given çalısı yok, sütleğen yok, zeytin ağacı yok. Buna benzer endemik bitkilerimizden orkideyi ne kadar tanıtıyoruz, sahip çıkıyoruz, bunlar yok. Oysa bunlar bu toprağın sesi, kimliği, hatırası ve ta kendisi. Şimdi en tehlikeli olan noktaya geldik. Bölgemizde hızla yayılan maalesef post modern mimari yapılar doğamızı, kültürümüzü geçmişimize yabancı bir şekilde bir kanser hücresi gibi dört bin yana metastaz yapmış vaziyette.

Başta ticari gelir gibi görünen bu yapılaşma farkında olmadan kültürel tükenmişliği tetikledi. Sinsi bir silah gibi karşımıza çıktı ve şu an onun hedefindeyiz. Peki çözüm ne olsun isteriz? Gönül isterdi ki bizim yörüklerin söylediği gibi “göç yolda düzelir”. Maalesef böyle bir cümle kuramıyoruz.

Burada söyleyebilecek olduğumuz kangren olmadan, kangren vücudu sarmadan onu kesip atmamız lazım.

Çözüm yine Türk milletinin misafirperverliğini yaşatan, anayasa ve tabiat hukukuna uygun butik ve aile tipi işletmeleri teşvik eden, kökü bu topraklara ait olan bir turizm anlayışıdır. Bu anlayış sadece kazanç odaklı değildir, ne de günü kurtarmak için yapılan bir anlayıştır. Bu anlayış nesilden nesile aktarılacak, yaşam biçimini korur, yerel halkın sırtına büyük yatırım yükleri bindirmez ama gerçek esnafı ihya eder, ziyaretçi gerçek halkı tanır ve kültürü yaşatarak kalkınma sağlar.

Kaş'ın geleceğini korumak için hepimize tabii ki görevler düştüğünü hatırlatmama gerek yok. Hepimiz bu bilinçteyiz ki buradayız. Bu topraklar bize miras değil, malumunuz, emanet. Ve biz bu emanete sahip çıkmazsak yarın bize ait hiçbir şey kalmayacağı da aşikâr. Kayır'a göre, öncelikle Kaş'ın sınırlarını belirlemek ve daha sonra çözüm önerileri üretmek gerekir. Öncelikle Kaş'ın sınırları tam olarak belirlenmediğinde bu sınırlarda kimlerin yaşadığını da doğru tespit edemiyoruz. Dolayısıyla Kaş'a öncelikle bir kimlik analizi yapılmalıdır. Burada bölgesel bir kimlik bunalımı olduğundan bahseden Kayır, Kaş'ın yerlisi olmasına rağmen turizmle hiç ilişkililenmemiş hatta denize bile girmemiş, kırsal bir bölgede kalıp geleneksel yaşamına devam eden insanlar olduğunu belirtmiştir. Kaş'ı tanımlarken kime göre tanımlanacağına ilişkin bir sorunsal gündeme getirmiştir. Kimlik analiz yaparken ve Kaş'ı nitelendirirken hangi Kaş'tan söz edildiğini bilmek gerekiyor. Doğru bir nüfus yoğunluğu analizi olmadığından hangi bölgeye hangi oranda kısa, orta ve uzun vadeli yatırımlar yapılması gerektiğine ilişkin çözüm önerileri üretilmediğini ileri sürmüştür. Sadece bölgesel ya da kişisel hizmetlerin yapılması sürdürülebilir olamaz.

Kayır, sürdürülebilirliği Yörük Türkmen camiasının bakış açısıyla, gelenek ve görenekleriyle, öteden beri gelen yaşam tarzıyla örtüştüğünü vurgulamıştır. Bu bakış açısı, modern çağın nimetlerinden yararlanarak mevcut olan bilgi birikiminin içerisine inovatif dokunuşları gerek restoranlarda gerek müziğimizde gerek yaşam tarzımızda gerek kıyafetlerimizle, tekstilimizle öne çıkarmakla paralel bir anlayıştır. "Şu an hayatımızın yüzde doksanını, hatta daha fazlası maalesef bize ait olmayan kültürlerin ama o kültüre, kültürün içinde doğmuş kişilerden daha fazla savunduğumuz bir noktaya geldik. Evet, bu topraklardaki evler, tasarımlar, dizaynlar veya yörük mimarisi diyebilecek

olduğumuz çadır hayatı, bu coğrafyada belki göz ardı edildi ama bugün kangrene dönüşmüş olan konaklama ile alakalı sorunun çözümü belki burnumuzun dibindeydi.”

İmar sorununu aşmak için en büyük adımın geleneksel hayatı daha yakından inceleyerek modern hayata entegre etmeyle yakalamak olduğunu dile getirmiştir. Çözümün aslında uzakta değil burnumuzun dibinde olduğunu belirtmiştir. Kaş ve çevresinde bilim insanlarının katılımıyla gerçekleşecek çalıştaylara, konferanslara daha çok ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır. Turistlerin temiz ve güzel bir deniz için buraya geldiğini, onu destekleyen doğal yeraltı su kaynakları olduğunu, bunların korunması gerektiğini ileri sürmüştür. Denize kıyısı olan bir coğrafyada yaşıyor olmanın avantajlarının yeterince kullanılmadığını düşünmektedir. Karbon salınımıyla alakalı Şener Oktik’in anlattıklarından yola çıkarak ulaşım anlamında ilçenin en önemli özelliği olan denizin imkanlarını kullanmanın daha doğru olabileceğini böylece karbon emisyon tüketiminin de azalacağını dile getirmiştir. Aynı zamanda geleceğe dönük altyapıyı bugün bizlerin oluşturmasını önermiştir. Kayır, “Örneğin, 1960’lı yıllarda bu topraklara eğer karayolu ile ulaşım sağlanmasaydı bizler bugün burada olmayacaktık. Çok daha az bir kitle burada olacaktı. Tabii ki onlar 1960’larda bugün bizim ulaşımımızla alakalı sorunu çözmüşler ve bir miras bırakmışlardı. Eğer bu coğrafyayla alakalı biz de 50 yıl sonraya bir çözüm üreteceksek bu klasik alışagelmış karayolu mu olmalı, yoksa çok daha iyi bir yatırım olabileceğini düşündüğümüz hava yolu mu olmalı, yoksa deniz yolu mu olmalı? Bunu da bence ilerleyen süreçlerde değerlendirmeliyiz.” demiştir.

Turizm tarım kırsal kalkınma stratejik master planlarımızı yaparken, sadece az önce bahsettiğim gibi Kaş ilçemizin, evet vitrinidir, turizm çok önemlidir ama turizm ile tarımın, kırsalın ve diğerlerinin birbiriyle entegrasyonunu unutmamalıyız. Bu coğrafyada var olan bu lokomotif sektörler yine hocamın az önce anlatmış olduğu gibi karbon salınımıyla birebir ilişkili konulardır. Dünyada neredeyse sıfır karbon salınımına sahip olan ülkelerden bir tanesi Butan, Madagaskar Surinam gibi yerlerdir. Bunlarda sıfır karbon salınımı olmuş olmasının sebebi, ortak noktaları: Birincisi, tarımla uğraşmaları. İkincisi, ormanlık alanların çok fazla olması. Ve ne hikmetse Türkiye’nin metrekare anlamında en fazla ormanlık arazisine sahip olan il ve ilçelerden bir tanesiyiz. Aslında tam da doğru noktadayız.

Türkiye’de ve dünyada kültürel yönleriyle öne çıkan birçok turistik destinasyon bulunuyor. Ancak bu destinasyonları değerlendirirken, onları bir özentilik ya da dışa hayranlık çerçevesinde ele almak yerine, kendi tarihsel ve kültürel zenginliğimizle ilişkilendirmek gerektiğine inanıyorum. Kişisel olarak, Avrupa merkezli ya da dünyanın başka bir yerinde olanı yüceltmeye eğilimli bir bakış açısına sahip değilim. Elbette bu tür yaklaşımları benimseyen dostlarımıza saygı duyuyorum; ancak ben, Anadolu coğrafyasının binlerce yıllık çok katmanlı tarihini ve kültürel birikimini merkeze alan bir değerlendirme yapmayı tercih ediyorum. Bu bağlamda, kültürel mirası yalnızca “Türk kültürü” başlığı altında, belirli bir etnik kimliğe indirgemek yerine; Anadolu’da yaşamış tüm uygarlıkların katkılarını içeren, kapsayıcı bir bakış açısıyla ele almak istiyorum. Yani kendini bu toprakların tarihsel sürekliliği içinde konumlandıran bir “Türk”, “Yörük” ya da “Türkmen” kültürünü, geçmişin çok sesliliğiyle harmanlayarak değerlendirmek istiyorum. Bugün Yeni Zelanda’ya gittiğimiz zaman oranın sempatik ve hoş tavırları olan bir yerli halkı var. Örneğin Haka dansları vardır; Maoriler bu geleneksel danslarını, devlet insanlarını ya da ziyaretçileri karşılarken gururla sergilerler. Geleneksel kıyafetleriyle, hiçbir utanma ya da çekinme duymadan, kendi kültürlerini yaşatırlar. Kimse “bunlar çok açık giyiniyor” demez; çünkü bu, onların kimliğinin bir parçasıdır. Benzer şekilde, Machu Picchu’ya gittiğinizde dünyanın en iyi yürüyüş parkurlarından biriyle karşılaşsınız. Ama unutmayalım ki, onlardan biri de bizim topraklarımızda: Likya Yolu. Orada, Maya uygarlığının torunları, ziyaretçileri lamalarla, atlarla gezdiriyor; kendi kültürel bölgelerini tanıtıyorlar. Oysa biz, doğamızın her köşesi açık hava müzesi niteliğindeyken, kültürel mirasımızı çoğu zaman kapalı duvarlar arasına hapsetmeyi tercih ediyoruz. Asıl soru şu: Bu doğal ve kültürel zenginlikleri ne kadar verimli kullanıyoruz? Açık hava müzesi niteliğindeki bu coğrafyada, kültürü yaşatmak yerine sadece sergilemekle yetinmek, büyük bir potansiyelin göz ardı edilmesi anlamına geliyor.

2016 yılında Ziraat odası başkanının destekleriyle, o binanın altında Yörük Türkmen Müzemizi açtık. Tabii ki buna kalıcı bir ev ve yer kazandırmaya çalışıyoruz. Bu alanda biz, anlattıklarımız sadece not aldıklarımız değil aynı zamanda fiili anlamda tatbik ettiğimiz konular. Temsil etmiş olduğumuz kültürü ve kültürel değerlerimizi bu coğrafyada tahmin ediyorum birçok grup ve kuruluştan daha fazla etkinlik, seminer, çalıştay, şenlik ve panel tarzında organizasyonlarla hatırlattık, gündeme getirdik. Bu da bunlardan bir tanesi.

Kaş gibi özel bir bölge için Kayır'ın öne sürdüğü master plan yani kalkınma stratejisi, sürdürülebilirlik ve kültürel entegrasyonu kapsayan önemli bir vizyon ortaya koymuştur. Turizmi yalnızca ekonomik bir lokomotif olarak değil, tarımla, kırsal kalkınmayla ve çevresel duyarlılıkla iç içe geçmiş bir yapı olarak ele almıştır. Karbon salınımı konusunda dikkat çektiği bazı ülkeler gibi, Türkiye'nin zengin orman varlığı da doğru planlama ile ekolojik avantaj sağlayabilir. Doğa turizmi, agro-turizm ve kültürel turizmin bir araya geldiği modeller, bölgenin hem ekonomik hem ekolojik sürdürülebilirliğini destekleyebilir. Kültürel miras açısından Likya Yolu ve Yörük Türkmen kültürü gibi unsurlar, Anadolu'nun tarihsel çeşitliliğini yansıtır ve turistler için eşsiz deneyimler sunabilir. Bu tarz kültürel kimliklerin tanıtımında, özgün ve köklü gelenekleri modern turizmle harmanlamak önemli görülmüştür.

2016'da açılan Yörük Türkmen Müzesi gibi girişimler de bu kimliği yaşatmanın somut örneklerinden birisidir. Bölgede yapılan şenlikler, paneller ve etkinlikler, yerel ve uluslararası ziyaretçiler için bölgenin otantik değerlerini doğrudan deneyimleme fırsatı sunmaktadır. Bu noktada, kültürel turizmin sadece fiziksel mekanlarla değil, yaşayan kültürle desteklenmesi bölgeyi daha da cazip kılabilir. Öte yandan gastronomiye biraz geniş bir yer ayırmak istiyorum.

Tarım ve turizm entegrasyonundan bahseden Kayır aynı zamanda yemek şefi olduğunu, 20 yıldır kendi yemek okulunu çalıştırdığını ve Avrupalılara Türk yemeklerini tanıttığını anlatmıştır. "Annemizin, babamızın, nenemizin, dedemizin evlerinde bize yedirdiği yaprak sarma, imam bayıldı, taze fasulye, şakşuka, dilki, pırasa, nohut, bulgur bunları yapıyoruz. Ve 20 yıldır Türkiye'de alternatif turizm açısından bu hizmeti veren öncü ve bu projeyi Türkiye'ye getiren ilk kişiyim. Aynı zamanda Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği Gastronomi İstihbarat Kurulu üyesiyim. Şu an 18 bin üyeli organizasyonun içerisinde Antalya'yı temsil eden tek kişi olma şerefine nail oldum. O yüzden gastronomiyi birlikte özellikle değerlendirmek isterim".

Kayır'ın konuşması şöyle devam ediyor: "Yerleşmiş olduğumuz yerde kendimizi yeteri kadar keşfetmediğimizi düşünüyorum. Hala farklı ülkelerin uygulamış olduğu teknikleri, detayları uyguluyoruz. Gelişmiş olanlarını yaşadığımız bölgeye entegre edeceğiz diye işlevselliği devam eden ve bizim aslında aramış olduğumuz anahtar çözüm noktalarından uzaklaşmamalıyız. Gastronomi anlamında, başka ülkelerin uygulamaları yerel kültürle entegre

edilebilir ancak yerelin niteliklerinin kaybetmesine izin vermeden. Çünkü ulusal olmadan uluslararası olmuyor.”

Yörük Türkmen kültürünün yeterince araştırılıp tanıtılmadığını da belirten Hüseyin Kayır, farklı kültüre ait yemeklerin de yapılabileceği gibi kendi yöresel lezzetlerimizin de yaşatılabileceğini vurgulamıştır. Ayrıca turizmin gelişimini sorgulayarak bir yöreye kapasitesinin üzerinde kişinin gitmesi bölgeye gelişmişlik mi sağlar yoksa zarar verir mi diye irdelemiştir. Turizmin gelişmesinin hangi yönde olduğunu belirlemek gerektiğinden, yıllık 500 bin ile 1 milyon kapasitesi olan yere 10 milyon kişi gelince nasıl bir sürdürülebilirlikten bahsedileceğinden söz etmektedir.

Antalya Büyükşehir Belediyesinden yürütmüş oldukları “Turizm Master Planı” projesini anlatan Kayır, bu projenin Kaş’a da getirilmesini önermiştir. Büyükşehir Belediye Başkanının söylediği gibi 2 milyon-2,5 milyon nüfuslu bir şehir olduğumuzu ve yapılan desteklerle yardımların bu orana göre ayarlandığını oysa yıllık turizm sezonu boyunca 20 milyon turist Antalya’ya geldiğini söylemiştir. 2 milyon kişiye verilen destekle 20 milyon kişiye bakmaya çalışıldığını ve turizmle ilgisi olmayan vatandaşların da haklarının korunamadığını belirtmiştir. “Ben turizmle uğraşan bir vatandaş olarak turizm gelirim artsın istiyorum ama her istek ve talebimde diğer taraftaki bir memurun, bir çiftçinin hakkını gasp ediyorum. Dolayısıyla master planınızı hazırlarken turizm gelişimini hangi açıdan değerlendirmeliyiz, turizm neye göre gelişir?” demiştir.

Kayır, turizmle ilgilenen biri olarak kendi müşterilerini yurt dışından kendisinin getirdiğini ve düğün turizmi yaptığını da dile getirmiştir. Yunanistan’a, Mısır’a, Fas’a, Dubai’ye gidecek kişilerin Türkiye’ye geldiğini farklı destinasyonların ve ülkelerin, kültürlerin yemeklerini öğrenmek için dünya genelinde 1 milyondan fazla insanın A noktasından B noktasına ziyarete gittiğini anlatmıştır. Bunların adına da “Cooking Holiday” dediğini. “Cooking Holiday” projesiyle Türkiye’ye kendi müşterilerini kendisi getirdiği için de yıllık büyüme kapasitesini, ekonomik kapasitesini, harcamalarını, yatırım potansiyelini planlayabildiğini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra ülkelerin yaşadığı ekonomik sıkıntılardan, sorunlardan etkilendiklerini ancak bunların küçük düzeyde kaldığını eklemiştir.

Kaçak ve aşırı yapılaşmayı da eleştiren Kayır, “Bunca bina yapılırken acaba bu arkadaşlarımız, binanın kalitesi hangi düzeyde olursa olsun, içerisine

yatıracak oldukları müşteriyi nereden bulmayı düşündüler? Var mıydı bir potansiyelleri? Yani bu kişiler bu yatırımları yaparken neye göre yaptılar? Düşünsenize. Bu bir kumar değil de nedir? Şans. Atayım zarı tutarsa, gelirse belki ben de kazanırım. Ama bu kumarı oynarken maalesef yaşamış olduğu coğrafyaya ve bu coğrafyanın hem habitatına hem fiili anlamda tarım arazilerine hem de bu kültüre ciddi zararlar verdiler.” demiştir. Bunu yapan insanların çocuklarının mal varlığı sahibi olarak dünyaya geldiklerini ama o mala sahip çıkamayacaklarını düşünmektedir.

Her evde küvet, jakuzi olmazsa olmaz bir standart haline geldi. Lakin kimse bu havuzların ve jakuzilerin içerisinde yarın ne ile doldurulacağını düşünmüyor. İlerleyen zamanlarda kıtlık olduğunda, yeraltı kaynakları tükendiğinde ne yapılacağını kimse bilmiyor. Turizm bir tüketim, turizm bir harcama aracıdır. İnsanlar da deşarj olmak için yıl boyunca yüklenmiş oldukları stresi, gerginliği ve aileleriyle bir araya gelmek için özel vakitlerini bizim topraklarımıza gelerek harcıyorlar. Bu harcamanın içerisinde bizlerin birer üretici, gelenlerin ise tüketici olduğunu unutmamak gerekiyor. Asıl üzücü olan durum ise yaşanan alanı ziyaretçilerden fazla yerelin tüketiyor olmasıdır. Kaş Kalkan’da yörenin lezzetleri yerine Hatay mutfağı, Adana mutfağı, dürümcü, lahmacuncu, ekmek arası yiyeceklerin sıklıkla sunulmaktadır. 100 TL ile karın doyuran insana biz 3000 TL’lik tur paketi satamayız. 1980’li yıllarda “sailing” adı altındaki deniz ulaşım araçlarıyla bölgemizi ziyaret eden İtalyan kabileler, İspanyol kabileler, Fransız kabileler artık rotalarını değiştirmiş vaziyettedir. O zaman yollarımız parke ve asfalt değildi, tozdu, topraklı, çamurdu, taşlıydı.

Beyaz kum demiş olduğumuz Karayipler’de çalışırken, özellikle cruise (gemi gezisi, yolculuğu) firmaları gitmiş olduğumuz destinasyonlara ve oradaki yerel halka para öderler. Örneğin, Honduras’ın Roatan diye bir tane adası var. Kaş gibi bir coğrafya ve her yeri yemyeşil. İndiğimiz zaman sokağın her yerinde derme çatma evler, çekilmiş iplere asılan çamaşırlar (atlet gibi iç çamaşırı, t-shirt vs) görürsünüz. Şimdi milyar dolarlık şirketler acaba bilmiyor mu yani sokağın ortasında sarkan iplerde çamaşır kurutulan bir yere müşterinin getirilip getirilmeyeceğini? Bir kerede 5-6 bin kişi iniyor buraya. Şimdi bu insanlar çok mu vizyonsuz? Üstüne üstlük bu doğal yapıyı ve yaşantıyı bozmayın diye o halka maaş bağlamışlar. Tabii ki biz bunu yapalım demiyorum. Ama kendi restoran mutfaklarımızda en azından %25 oranında yerel yemeklerimize yer vermemiz lazım. Mevsimsel anlamda, bu topraklarda

bizim çok güzel dalkilerimiz, pırasamız, labadamız vardır. Bunların hepsini evlerimizde pişiriyoruz. Kalkan'da 2013 yıllarında restorancılar birliğimiz vardı. Bu arada 20 yıllık da bir STK hayatımız var, 8'den fazla derneği bölgeye kazandırdık.

Son olarak Kayır, Kaş'ın sürdürülebilir turizm vizyonunu güçlendirmek, değişen damak tadı ve yaşam tarzını yerel üretimle uyumlu hale getirmek amacıyla, belediye öncülüğünde bir turizm komisyonu kurulması ve turizm danışmanı atanması gerektiğini, tarımın kırsal kalkınmadaki önemini vurgulamıştır.

Sorular Cevaplar

Abdullah Hamarat: Şener hocam, sürdürülebilirliği hem yaşamda hem de turizmde, dünya genelinde değerlendirdiniz. Herkes evin önünü süpürürse önce şehir temiz olur, daha sonra da dünya temiz olur. Bu anlamda (Kaş'taki yöneticilerimizden, Ziraat Odası Başkanımız ve bazı belediye meclis üyelerimiz de burada) bizlere tavsiyeniz ne olur? Biz Kaş genelinde nelerden sorumluyuz?

Şener Oktik: Aramızda şehir planlamacıları ve çevreciler de var. Yaptığımız işin o bölgeye bir şeyler katması gerekir. Az önce Hüseyin Bey'in de vurguladığı gibi, Kaş'ın bir kapasitesi var. Biz uzun süredir yaz ayları Akyaka'da yaşıyoruz. Öyle günler vardı ki sokaklarda, bağajlarda insanlar yatıyordu. Kamyonun arkasında insanlar uyuyordu. Yani sistem böyle bir şeyi kabul etmemelidir. Başka bir deyişle, sezonun en yüksek anında gelmiş turistler öyle bir algıyla gittiler ki, "buraya bir daha gelmez, burası rezil bir yer" diye düşünenler olmuştur. Yani turizm çok parametrelili bir kavram. Birer birer düşünmek yerine bütünleşik düşünmek zorundayız. O yüzden sizler önemlisiniz, dernekler, sivil toplum örgütleri önemli. Bu nedenle sivil toplum örgütlerinin içinde bilim insanlarının hatta belki akademisyenlerin olması, onlarla yakın çalışmalar halinde bulunulması gerekiyor.

Katılımcı: Biz hep yaz turizminden bahsettik. Kış turizmi için Kaş Kalkan bazında sizce uygun değil mi? Aslında yapılabilecek çok şey var. Belki de bütün yıl eğer biz bunu yapabilirsek sonuçlar daha da muhteşem olabilir, belki daha yeşil olabiliriz. Çünkü her şeyi küçük bir sezona sığdırmaya çalışan bir varoluş var. Bunun diğer dönemlere yayılmasına ilişkin neler yapılabilir?

Şener Oktik: Turizm bir etkinliktir ve bu etkinlik, bedensel, ruhsal ve eğitimsel bir ihtiyacınız olabilir, grupsal çalışma ya da yeni bir şey öğrenmek ihtiyacınız olabilir. Bunun için çeşitli tematik tatil paketleri oluşturulabilir. Buraya gelenlerin kafasında “yaz turizmi”ne ilişkin bir tanımlama var. “Geleceğim denize gireceğim, güneşleneceğim akşam da deniz kenarında güzel bir yemek yiyeceğim” tarzında bir anlayış görülüyor. Ama kış veya bahar ayları için sizlerin başka paketler oluşturması gerekir. Konferanslar ya da çeşitli yemek gruplarının getirilmesi olabilir. Hüseyin Kayır’ın bahsettiği “yemek turizmi” konsepti de bunlardan sayılabilir. Kış turizminde var olan kapasitenin doldurulabilmesi için bu seçeneklerin çeşitlendirilmesi lazım. Örneğin, Kaş’a belki 500 kişilik bir konferans salonu yapıp konferans turizmi yapılabilir.

Katılımcı Ramazan Süer (Kaş Ziraat Odası Başkanı): Tarımla turizm iç içedir. Gelen turistlere sunulan yiyeceklerin hangi kaynaktan çıktığı önemlidir ve tarım olmazsa yeme içme de olamaz. Buraya gelen ziyaretçilerin beslenmesi son derece önemlidir. Biraz önce yöredeki ürünlerden bahsedildi. Türkiye’deki seralarda pestisit oranı genellikle bizde çok düşük çıkıyor. Yani bunu gönül rahatlığıyla üreticilerimiz, turistlerimiz diyebilir. En kaliteli domatesle biber bizim yöremizde üretiliyor. Yaşadığımız Kaş’ta tarım ürünlerine bakıldığında, Gömbe’nin elması, cevizi, kuru fasulyesi, Doğantaş’ın balı, çam balı, Gürsu’nun tahini, pekmezi, Margaz’ın üzümü vardır. Margaz’ın üzümü, tarhanası, bizim yöreye has ürünlerimizdendir. Turizmle tarımın iç içe olmasına ilişkin, alternatif turizmin nasıl yapılacağına dair bir panel olmuştu. Mesela yaz veya kış, tarımın durumuna göre turizm rehberlerinin olduğu tur programlarıyla beraber değişik şekillerde alternatif turizm olanakları yaratılabilir. Margaz üzümünün hasatını zamanı geldiğinde birlikte yapabiliriz. Bunlarla beraber zeytin hasadı, ceviz hasadı, elma hasadı yapabiliriz. Bu yörenin ayrıca sedir çamları, ağaçları vardır. Dünyada sayılı ağaçlardan birisidir sedir. Ayrıca meşe ağacımız meşhurdur. Bir dönem zeytin araştırma için İzmir Bornova’dan ekip getirdik. Türkiye’nin belki en yaşlı zeytin ağaçları burada var. 1500-2000 yıllık olan 8-10 tane zeytin ağacı tespit edildi. Bunların fotoğraflarını çektik yayınlattık. Bu ağaçların görülmesine, tanıtılmasına ilişkin turlar da yapılabilir.

Turizm nedir? Geçmişte de söylendiği gibi, “bacasız fabrika”, “altın yumurtlayan tavuk”. Bizim turizme devam etmemiz lazım. Kaş’a gelen turistlerin önü kesilmemeli ve buraya gelmelerinin devamı sağlanmalıdır. Küresel ısınma pek çok yerde su kaynaklarının tükenmesine sebep olmuştur.

Kaş diğer yerlere nazaran su yönünden zengindir ancak bunu değerlendirmeyi maalesef bilemiyoruz. Bu bölgede Eşen Çayı vardır ve yıllardır akar. Eşen Çayı'nda herhangi bir şey yapamadık. Benzer şekilde yağmur sularını da değerlendiremiyoruz. Bu bölge kimi zaman çok yağmur alırken kimi zaman da hiç almaz. Bolca yağdığında yağmur sularını değerlendirebilsek, bizim su yönünden de sıkıntımız olmazdı. Mesela geçmişte de, Gömbe suyu veya Saklıkent suyu henüz yokken, buradaki evlerin hemen hepsinin altlarında sarnıçlar vardı ve susuzluğa karşı tedbir alınmıştı.

Şener Oktik: Örneğin bugün “bağ bozumu” denildiği zaman benim aklımda çok güzel kavramlar oluşuyor. Çok güzel bir şey söylediniz. Dediniz ki işte bölgenin belki Türkiye'nin en yaşlı zeytin ağaçları burada. Örneğin, 2000 yıllık zeytin ağacından zeytin toplama festivali gibi bir konsept yapılabilir. Dernekler, sivil toplum kuruluşları, mesleki kuruluşlar hep birlikte bu tarz organizasyonlar düzenleyebilir ve yapılacaklar listesi böyle uzatılabilir.

Hüseyin Kayır: Şimdi Kaş'ta bu tarz konularla ilgili, Belediye başkanımızın da desteklemiş olduğu, zeytin hasatıyla alakalı bir etkinliği biz “cooking holiday” programı içerisinde devam ettiriyoruz. Projeyi, kırsal kalkınma projesi şeklinde kullanıyoruz. Bu işi yapan vatandaşlarımızın yaptıkları işin, bir dış göz ve dış gözlemci tarafından ne kadar önemli olduğunu hissettirmek için başlamıştık. Yemek programını biz kapalı bir ortamdan ziyade kullanılan ürünleri temin ettiğimiz yerel manavlarımızı, peynircimizi, kasabamızı gezip oradaki aile tipi işletmecileri de tanıtip sürece dahil ediyoruz. Zeytin hasatı konusunda da farklı gruplarımız var. Onlara kış mevsiminde geldikleri zaman dedemlerin bahçesine 5-10 kişilik gruplar halinde götürüyoruz ve akşama kadar zeytin toplama etkinliği sürüyor. Toplanan zeytinleri ise günün sonunda fabrikaya götürüp saktırıyoruz. Birer kilo zeytinyağını da konuklarımıza hediye ediyoruz. Bunları yaparken odun ateşini yakıyor, bazlama ekmeğimizi yapıyor yiyoruz. Buna bağlı girişimler hali hazırda var, ancak daha da yaygınlaştırılması, sürdürülebilmesi için tanıtım ve reklam çok önemli. Bir kişinin nasıl ki balık tutmasıyla o şehir balıkçı kasabası olmuyorsa buradaki kimlik sorunumuzu henüz biz çözemedik. O zeytinliğin, o aktivitenin yapıldığı zeytinliğin yanına şu an bina yapıldığı için oranın bir cazibesi kalmadı. İlk konunun başında anlatmak istediğim de oydu zaten yani coğrafyayı biz olduğu gibi kabullenemedik bambaşka bir şekle uydurduk. Likya yolunun hemen 10 metre, 20 metre önünden altından “villa” adı altında bina yığınları,

enkazlar türedi. Ve bizim tarihi göç yolumuz var, Kalkan'ı Bezirgan'a bağlayan, içerisinde sarnıçların da bulunduğu. Bu hattın artık bir cazibesi kalmadı. 2000 küsur yıldır Anadolu'yu, deniz yoluyla adalara bağlayacak olan o Roma yolu maalesef istinaf edilmiş vaziyette. Tabii ki bunlarla ilgili çabalar sarf ettik. Ticaret Odamız öncülüğünde en iyi on marka dediğimiz yolun tespiti ve tescili için düzenlediğimiz çalıştaya bilimsel akademisyen hocalarımızı davet ettik. Buraları da aynı doğal sit yani arkeolojik sit alanları gibi 100-1000 metre aşağısında koruma altına alalım diye öneriler getirerek bakanlığa ilettik. Yerel yönetim anlamında sağlıklı ve bilinçli fikirler üretebilecek komisyonumuzu kurduğumuz zaman ve bu komisyonda ifade yeteneği güçlü bir başkan eşliğinde birçok yerden projelere dahil olunabilir böylece kaynak bulabiliriz. Yerel girişimci fırsat bekleyen çok sayıda paydaşımız var, yeter ki sadece önce önleri açılsın. Biz para kazanmak için daha fazla tahrip edelim demiyoruz. Doğasıyla olduğu gibi kabul edip özgünlüğünü koruyacak ve destekleyecek projelere dahil olmayı öneriyoruz. Keskin kayalıkları, yamaçları olan bir bölgedeyiz ve bunun üzerine geliştirebilecek spor dallarımız var. Bunları öne çıkarmalıyız. Mevcut Kaş kentsel sit alanı ve Kalkan kentsel sit alanı içerisinde oryantallikle alakalı görüşmüş olduğumuz gruplarımız var. Ama dediğim gibi turizm komisyonumuz olmadığı için bu konuları pek gündeme getiremiyoruz. Türkiye'de çok hızlı konular değişiyor. Ancak bu sorunların kayda geçtiği bir merkez olursa çok daha başarılı olunacağını düşünüyorum.

Katılımcı (Prof. Dr. Serra Durugönül): Ben bir arkeologum, Mersin'e 40-50 yıl verdim ve o bölgenin uzmanıyım. Şimdi Likya'da gördüğümüz bir şey var, turizmin çok büyük bir parçası olan arkeolojik veriler, zenginlikler hızla tahrip ediliyor. 1989 yılında bitirdiğim doktora tezimin içindeki fotoğraflara bugün yerinde tekrar gidip baktığımda Çukurova'nın dağlarında hemen hemen hiçbirisi kalmadı. Kırıldı, döküldü, kitaplarda kaldı. Bizim birçok araştırmamız kitaplarda kaldı. Platon'un devlet anlayışına baktığımız zaman aslında devlet her şeydir. Arkamızda devlet yoksa biz hiçbir şeyiz. Osmanlı döneminde biraz önce Charles Fellows (arkeolog)'dan söz ettik veya bazı Alman araştırmacılar, bunlar kaçırmadı bu eserleri. Çoğu Osmanlı Devletinin, imparatorluğunun fermanlarıyla hediye edildi. Hani batılıları hırsız gibi gösterirsek haksızlık ederiz. Şimdi bugün de bizim devletimize ihtiyacımız var. Biz arkeolog olarak ilköğretim okullarına gidiyoruz. "Çocuklar, arkeoloji çok kıymetli şöyle koruyun böyle koruyun". Polisimizle, jandarmamızla toplantılar yapıyoruz, anlatıyoruz. Ama çok bir şey değişmiyor, bizim otoritelere ihtiyacımız var.

İki sorum var. Birincisi, turizmle uğraşan arkadaşlarımız, meslektaşlarımız sadece 3 ay mı para kazanıyor, sonra bütün kış gelir kaynakları yok mu, devam ettiriyor mu? Bunun için mi acaba 3 ay yakalamışken turisti kışın da geçinebileyim diye mi düşünüyor? Biz böyle düşünüyoruz. Öyleyse benim sözü edilen, arkada bir beyefendi oturuyordu, hani gördüm dedi Yunanistan'da her şey pırıl pırıl. Yunanlılar da sadece 3 ay mı kazanıyor? Onlar niye böyle yapmıyor? Acaba orada diğer aylarda devlet desteği mi var? Bizde mesela küçük ve orta ölçekli pansiyon işletene devlet desteği yok sanırım. Yunanistan'da var mı? İkinci sorum da şu, muhakkak Kaşlılar benden iyisini düşünmüştür ama, iki gündür arabamızla fır dönüyoruz küçücük bir yere park etmek için. Yine Avrupa'ya örnek göstereceğiz ne yazık ki, "park and ride" diyorlar. Yani arabalarını şehrin çok dışında bir katlı otoparka bırakmak zorundalar. Oradan da lokomotif ringlerle merkeze ulaşımını sağlıyor. Bu teklif neden kabul görmüyor?

Katılımcı (Seyhan Hanım): Taksiciler taksimetre açmıyorlar. Öyle bir sistemi istemiyorlar. Bizde (Kalkan'da) sadece taksi var. Taksiniz yoksa yürüyeceksiniz ya da merkezden sadece Kaş'a gidebilirsiniz. Çünkü taksiciler doğal olarak para kazanmak istiyorlar.

Katılımcı: Eşim belediye başkanlığı yaptığı dönemde "Ağullu'ya bir otopark yapalım ve herkes orada arabasını bıraksın" dedi. Side'deki gibi oradan taşıyalım dedi ancak yapılamadı? Ömrü yetmedi.

Hüseyin Kayır: Hocam sizin ilk sorunuzun hemen kısaca cevabını verelim. Turizm sezonu neden 2 ay, 3 ay bu sürede mi sadece kazanç imkanları var demiştiniz. Buna günlük hayattan bir örnek vereyim. Bu bölgede tarımla çiftçilikle uğraşan kişilerin de sezonu var. Yani bir ürünü burayı ektiğiniz zaman, hasata kadar bir süreci var. Turizm sezonu da adı üstünde, "yaz mevsiminin pik (en üst seviye) yaptığı" bir dönem. Buralar kış aylarında yağmur çamur, kar kış kıyamet ve alt yapımız da ona uygun değil, ısıtma sistemlerimiz vb. Bu dönem doğru bir destinasyon değil turizm için, rüzgâr fırtınadan dolayı. Tabii on iki ay boyunca tatil yapan bir zümre de bulma şansımız yok. Bizim sezonluk olmasıyla alakalı sıkıntımız yok. Turizm sektörünün içerisinde çeşitli faaliyetleri icra ederken yaşamış olduğumuz zorluklar, sürdürülebilirlikle alakalı olan kısımda ve bu bölgedeki talepler hep turizm adına, tarım adına, X, Y, Z konuları adına. Maalesef halk kendisi adına bir talepte bulunamaz hale gelmiş. Yani ben burada yaşayan bir vatandaş olarak sosyal hizmet açısından

bunu isterim onu isterim diyemiyorum. Çünkü yapılan gerek devletin gerekse yerel yönetimlerin yatırımları hep turizm sektörüne odaklı olmuş, hep tarım sektörüne odaklı olmuş. Halk bunun baskısı altında kalmış ve önüne geçememiş. Aslında buradaki arz ve taleplerimiz neden buraya Avrupa'dan gelen kişinin mutlu olması veya onunla konforlu tatil yapabilmesi için öncelik taşıyor? Önce biz kendi sosyal kültürel etkileşimimizi, iletişimimizi ve birliklerimizi sağlayacak altyapı oluşturursak onlar zaten bizim kültürümüze ve yaşantımıza entegre olacaklardır. Avrupa'yla Türkiye'yi kıyasladığımız zaman aradaki en büyük fark bu. Avrupalılar bizim için özel bir şey yapmıyor. Mevcut, sosyal ve olağan hayatlarının içerisinde biz entegre oluyoruz. Ondan sonra diyoruz ki Avrupalılar böyle yaşıyor. Orada yaşam böyle. Maalesef biz burada kendimiz olmayı ve kendimiz için taleplerde bulunmayı unuttuk. Örnek veriyorum burada bir yüksek okulumuz yok hala. Yüksek okul yani Türkiye'nin Anadolu'nun coğrafyasında, yerleşiminde, ilinde yüksek okul varken bölgemizin en temel eksiklerinden bir tanesi. Arkeoloji alanında zengin bir coğrafyadayız ama burada arkeolojiyle alakalı bir yüksek okulumuz veya fakültemiz yok. Aynı zamanda tarım var, aynı zamanda bir turizm var. O yüzden biz buradaki geleceğin mimarlarının ve bu bölgenin yöneticilerini il dışına, yurtdışına göndermek zorunda kalıyoruz. Kendi çocuklarımızı aslında bu topraklara bağlayamıyoruz. Bu topraklara yabancı kılıyoruz. Gitmiş oldukları yerlerde de malum işte o çevresel faktörlerle, statükodan dolayı orada başarı elde etmeye çalışıyorlar. Emekli olup geri geldikleri zaman da çok geç olmuş oluyor. İstanbul'dan veya büyükşehir hayatından sıkılıp bunalan ve kaçanlar buraya geliyor. Bizim buradaki çocuklarımızla ikisi arasında bir kıyaslamayı yapmadan kaybolup gidiyoruz. O yüzden yerinde yani bizim kendimizde var olan kaynakları kullanmamız gerekiyor. Köy enstitüleri zamanındaki gibi yani, örneğin marangozluk varsa marangozluk, balıkçılık varsa balıkçılık, varsa seracılık, bunların eğitimini burada almamız lazım ki çocuklarımız da burada kalsın. Hepsi gidiyor, okuyor, geri geliyor. Geri geldiği zaman çocuk babasının mekânında çay bahçesi işletiyor, pansiyon işletiyor. Ama ne olarak mimar olarak, ama ne olarak mühendis olarak. Fakat turizmciler olarak değil.

Şener Oktik: Hüseyin Hocam burada aslında bu zihin setinde benim açımdan bazı problematikler var. Yani bu zihin setinde burada da bir okul olsun düşüncesi doğru mu, yanlış mı bunu tartışmak lazım. Siz turizmden ve sezondan söz ediyorsunuz. Sezonun yıllar içindeki değişimi nasıl acaba? Sezon kısaldı mı, uzadı mı?

Abdullah Hamarat: Bence Türkiye’de en uzun sezon buralarda var. Çeşme’de, Ayvalık’ta üç ay ise burada altı ay sezon var.

Şener Oktik: Bu altı ay, altı ay olarak kalıyor mu? Altı ay beş buçuk aya mı indi? Önümüzdeki on sene beş aya mı inecek? Yirmi sene sonra bu dört aya mı inecek? Bölgenin var olan değerleri üzerinde düşünmek lazım. Yoksa buraya okul açmakla çok da bir değişiklik olmaz. Her yere okul açılması konusunda çekincelerim var ve görevlerim süresince buna karşı durdum. Çünkü okul dediğiniz şey bir kişinin bütünsel olarak yetişmesiyle ilgilidir, bir okul atmosferi olması gereklidir. Alternatif turizme projelerle başlanmalı, bu projelerle güçlenip tanıtıldıktan kişilere gelir sağlayabilir. Yoksa başlangıçta “ben şu alternatif turizmi yapacağım, bundan da şu kadar rant sağlayacağım” diye yola çıktığınızda onun kısa sürede söneceği belli. Örneğin Amerika’da gelen ziyaretçileri şarap test etmeye veya başka yerlere götürüyorlar. Örneğin Napa Valley’e... İnaniyorum ki, bu organizasyonlar da başlangıçta projelerle başlayıp yerine oturduktan sonra gelişen olaylardır.

Nurgün Oktik: Kırsal kesim üzerine, kırsal kalkınma üzerine on iki yıl çalıştım. Tarım ve turizmin birlikteliği üzerine de çok düşündük. Tarım ve turizm beraber olabilir. Çünkü turizmin içine tarım da girmektedir. Örneğin Yunanistan’da ve adalarında insanlar yazın turizm yapıyorlar ve yaşam modellerini değiştirmiyorlar. Aynı zamanda mevsimi gelince mevsimlik tarım ürünü ne ise onu da sürdürüyor. Böylece para kazanma hırısı azalıyor. Bizde niçin tarım ve turizm birlikte gidemiyor? Yaptığımız projelerde gördük ki, gençler tarımda çalışmak istemiyor. İnsan etkileşiminin yoğun ve eğlenceli bir iş olması nedeniyle sektör olarak turizm daha cazip geliyor. Oysa tarım bir emek ister bir ürün ister ve ciddi bir iştir. Bu yüzden kimse bunu yapmak istemiyor. Türkiye’de tarımı neredeyse bıraktık. Sadece burası değil, yıllardır köylerde bile tarım yapılmıyor. Örneğin Kapadokya’da peri bacalarının üstüne halı seriliyor ve gencecik çocuklar halı satmaya çalışıyor. Bakıyorsunuz iyi kötü hepsinin babalarından kalan arazisi var. Kimse turizm ve tarımı birlikte götürmüyor.

Hüseyin Kayır: Fransa’daki şato usulü üretim tekniğini biz buradaki zeytin üreticiliğine entegrasyonu üzerine bir çalışma yapmıştık. Çünkü buradaki zeytin üreticimiz, çiftçimize karnını doyurabilecek metrekarede bir yer veriliyor. Zamanla çoluğu çocuğu oluyor ve birey sayısı arttığı müddetçe bu kişilerin yaşam alanları büyüyebiliyor ancak evinin yanına bir göz ev

yapamıyor. Dolayısıyla bu çocuk ve aile sayısı arttıkça o zeytinlik arazi onu beslememeye başlıyor. Buradaki bizim çözümümüz şuydu, Fransa'daki şato usulü üretim tekniğiyle yerinde üretimdi. İnsanlar mikro küçük aile tipi butik zeytin üreticileriyle hem zeytinlerinin hasatını yapabilecekler hem çocukları oradaki üretime katkı sağlayıp aynı zamanda da şarap tadımlarında olduğu gibi zeytin ve zeytinyağının hasatından alternatif bir turizm geliri elde etmesiydi.

Nurgün Oktik: Devam ediyor mu bu projeleriniz?

Hüseyin Kayır: Bu projeler hayata geçirilemedi veya sürdürülebilirliği sağlanamadı. Örneğin, Van bölgesindeki ipek böceği yetiştiriciliği bölümünü kazanan Kaşlı bir çocuğun Kaş'ın içerisindeki turizm meslek yüksek okuluna gidememesi bunun sebeplerinden biridir bana göre. O yüzden bizim yıllık bazda altı bin tane dışarıdan sezonluk veya mevsimlik turizm ara elemanı geliyor. Ama kendi çocuklarımız maalesef buradaki okul eksikliğinden dolayı beyin göçü ve bedel göçü olarak farklı illere, ilçelere gidiyor. Bahsetmiş olduğumuz konular belki bölgesel olarak değişiklikler gösterebilir fakat Kaş bu anlamda da ihmal edilmiş bir coğrafyadır. Kaş'a gelmek istediğiniz zaman belli bir mesafe katetmek zorundasınız. Bir de bu coğrafyada yaşadığınızı düşünün. Gündelik hayatınızda bir hastaneye gitmek için en az 80 kilometre yol çekmeniz gerekiyor. Hastaneye ulaştık diyelim ki bu defa otopark sorunu yaşanıyor. Belki bürokrasiyle alakalı sıkıntılara takılacağız ve sonra tekrar 80 kilometre geri döneceğiz. Bizim sürdürülebilirlik ve ara elemanla alakalı istek ve taleplerimiz tamamıyla buradaki toprakları, bu coğrafyayı bilen insanların kalmasına endeksli. Aksi takdirde sizin gemi mühendisi olup da Dubai'de çalışıyor olmanızın Kaş'a bir faydası yok. Kaş'taki denizimizle hep övünüyoruz ama Kaş'taki deniz turizmiyle veya buna alternatif olarak balıkçılıkla alakalı eğitim almış kişinin İzmir'de bunu yapmış olmasının da bir anlamı yok. Biz çocuklarımızın bu toprakta, kendi atalarının hem kültürüne hem de topraklarına sahip çıkmasıyla sürdürülebilirliğin sağlanabileceğini düşünüyoruz.

Nurgün Oktik: Küreselleşme ve insan hareketliliği çağında olduğumuzdan dolayı bugün bir çocuk yaşadığı yerden uzaklaşabiliyor, dünyanın çeşitli yerlerine gidebiliyor. Bu, çağımızın doğal bir sonucu. Ancak bu hareketliliğin yarattığı etkileri doğru yönetebilmek için, özellikle turizm ve tarım gibi temel sektörlerin taşıma kapasitelerini belirlememiz gerekiyor. Turizme

kaç kişi geliyor, ne kadar tüketiyor, bu tüketimin yerele katkısı nedir? Aynı şekilde, tarımda ne kadar üretim kapasitemiz var, hangi alternatif ürünler yetiştirilebilir? Bu sorulara yanıt verebilmek için yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve ilgili kamu kurumlarının birlikte çalışması şart. Aksi takdirde, bireysel çabalar ne kadar iyi niyetli olursa olsun, sürdürülebilir ve kalıcı sonuçlar doğuramaz. Bireysel girişimlerin ortak akılla, sosyal bilinçle ve dayanışmayla desteklenmesi gerekir. Bu noktada, yerel yönetimler, kaymakamlıklar, sivil toplum kuruluşları ve halkın birlikte istişare ederek karar alması büyük önem taşıyor. Çünkü ancak bu şekilde, hem turizmin hem de tarımın birbirini dışlamadan, birbirini destekleyerek gelişmesi sağlanabilir. Unutmayalım ki bu topraklarda tarım var, seracılık var, zeytinlikler var. Bu değerleri dışlamadan, onları da kapsayan bir kalkınma modeliyle ilerlemek zorundayız.

Yeşim Cömert: Tarım çok önemli bir geçim kaynağı ancak turizmden dolayı tarım toprakları da baskı altında. Dolayısıyla tarımdan elde edilen kazanç az olduğu ve tarım alanlarına inşaatlar yapıldığı için insanlar bu geçim kaynağını terk etmek zorunda kalıyorlar.

Şener Oktik: Turizm bir ticaret, bir ticari sektör, servis sektörü. Bu servis sektörüne ürün sağlayan başka sektörler var. Bunlar arasındaki ilişkiyi kurabilmek için ilk önce turizm sektöründeki talebin artması lazım. Yani gelenler neyi ne kadar hangi miktarlarda tüketecek diye önceden tespit edilmelidir. Bunun için ilk yapılacak şey, yöredeki kapasitenin belirlenmesi olmalıdır. Burada ortalama 35-40 bine yakın yatak kapasitesi olduğu ifade edildi. Öyleyse “35-40-50 bine yakın turist Kaş Kalkan bölgesine gelebilir” dediğinizde, hangi sektörde ne tür talepler doğacak, bu sektörlerde ne yapılabilir? bunları tartışmak lazım. Bireysel olarak yapılanlarla yani tek başına sektörün ayağa kalkması mümkün değildir. Turizm bir sektördür ve burada insanlar ticaret yaparak para kazanıyorlar. Bu sektörde verilen hizmetin bütün olarak düşünülmesi gerektiğinden, sağlayıcıların, tedarikçilerin herhangi bir ürünü kaçtan verdiği de çok önemlidir. Ayrıca o ürünleri alışveriş mağaza zincirlerinden birinden mi, yoksa bir tarladan mı toplayarak temin ediyorsun? Öncelikle bu talebin de feasible bir seviyede olması yani belli bir seviyeye çıkması lazım. Buradaki en önemli şey yörenin tanıtımını yapabilmek, burayı anlatabilmektir. Çeşitli film, dizi çekimleri ile bu tanıtımlar olabiliyor. Acaba Kaş ve Kalkan’da kaç dizi ya da film çekildi? Kaş’ın nasıl bir yere benzediğini

gösteren, insanlar buraya geldiklerinde filmi ya da diziyi anımsatacak sahneleri anımsamaları gibi şeyler talebi artırır. Gelen ziyaretçiler illa denize girmek zorunda değil, “yaa şu Kaş’ı bir görelim” diye Mart ayında da gelir size, Kasım ayında da gelir, Aralık ayında da gelir. Ama diğer şekilde burada sağlananlar konusunda sizin yaratabildiğiniz kavramlar neyse sadece ondan ibaret olur. Bunu genişletmenin yolu medyayı bir şekilde size hizmet eder hale getirmektir.

Katılımcı (Nilüfer Hanım): Ben Kaş’a gönül vermiş, otuz sene önce İstanbul’dan buraya gelip yerleşmiş emekli gazeteciyim. Kaş’ın en büyük problemi şu. Kaş’ın anlatılamayan ve hala halkı tarafından bilinemeyen çok güzel bir tarihi geçmişi var. Bunu hiçbir turizmci arkadaşımın tam layığıyla “ben bu Kaş’ı anlatıyorum” dediğine şahit değilim. On sene boyunca Likya yarımadasını araştırıp ortaya koyduğumda burada müthiş bir yörük kültürü olduğunu, burada müthiş bir gastronomi kültürü olduğunu ve hala insanların hayatı dedelerinden aldığı tecrübelerle yönlendirdiğini biliyorum. Örneğin, zeytin diyoruz hepiniz zeytin diyorsunuz, burada iki türlü zeytin var. Birisi asla ziraate dayanmayan, kendi dalından, çekirdeğinden, doğanın içinde birebir yetişip sonradan aşılana, antik Likya Yarımadasının zeytinleri var. Bu zeytinler senede iklime göre bir tek ve çift senede gibi bir periyodik sistemle üretim yapar, verir. Bir sene vardır, bir sene yoktur. Bir sene yağ fazladır, bir sene sadece yemişliği vardır. Bu bölgeye ziraatle birlikte bir ziraat zeytinliği furyası girdi. Kaş’ın zeytinini bile bozuldu. Bir sürü ziraat zeytinini ziraat şeyleri tarafından dağıtıldı. Bu zeytinler, her sene zeytin verir. Bu zeytinlerin zeytinleri çok iridir. Ama bu zeytinleri altı aydan sonra yiyemezsiniz çünkü bu zeytinler bozulur. Biz yarımada zeytinimize dahi tam anlamıyla sahip çıkamıyoruz. Çünkü Kaş aşırı derecede turizm bölgesi olarak hedeflenmiş, “Kaş enfes bir yer” diye aşırı derecede cebine para koyan Ankara’dan, İstanbul’dan, İzmir’den hiç turizm yapmamış, hiç bu işlerden anlamayanların furyasına geldik. Geldiğim zaman burada ufak pansiyon işletmeleri vardı, aile işletmeleri vardı ve Kaş, Kaş’tı. Ama bir anda yarımada büyük yatırımcılar çoğaldı. Geliyor insanlar, iki sene, üç sene burada yatırım yapıyorlar. Kazanıyorsa kazanıyorlar, çünkü kaybedecek hiçbir şeyleri yok. Ticaret adamı bunlar ve bugün Kaş’ı kullanır, yarın Kalkan’ı kullanır. Ondan sonra buradan gider, Mardin’in bir yerinde yatırım yapabilir. Peki geride kalan Kaşlılar’a ne olur? Alanya’da kızlara ayrılan sahile yakın arazileri onlarla evlenen damatlar alır ve

Alman turizmcilere verirler. Hayatlarında o kadar para görmedikleri için de o paralarla motosikletler alırlar, kazalar yaparlar. Sonra onları faize yatırır ve o paralar uçar. Şimdi işte o ailenin çocukları, o Almanların işlettiği otellerin tuvaletlerini temizliyorlar. Kaş böyle olsun istemiyorum.

Hüseyin Kayır: Kaş'ta böyle bir şey olamaz. Bölge halkının zeytinciliğine destek vermeyen devlet, maalesef yapılarına dahi bir çivi çakmasına izin vermeyen yapı, buradaki yerel halkın ve belediyenin iznine bakmaksızın, yukarıdan almış olduğu izinle, çok sayıda yapılar inşa edebildi. Örneğin, Meis mimarisini bile görmeden oraya devasa bir otel dikti ve sonunda orası enkaza döndü (Kaş'ta "terk edilmiş otel" olarak geçen yer). O oteli, o devasa kütleyi oraya yapmasına izin veren devlet, o adanın üzerinde zeytincilikle geçinen vatandaşın evine bir göz oda eklemesine izin vermedi. Burada zaten yıllar boyunca Kaş ve çevresindeki insanların mağduriyeti söz konusu. Bunu gören ve gözlemleyen yerel halk da sonunda isyan etti. Dedi ki, "lanet olsun bu iş kaçak göçek böyle oluyor demek ki öyleyse ben de bari bunu yapayım". Çünkü sen üretmiş olduğun ürünün kıymetini, takdirini ve desteğini alamayınca bu sefer bunu yapmaktan vazgeçiyorsun.

2. OTURUM

TURİZMİN YOL AÇTIĞI TAHRİBATLARIN ÖNÜNE GEÇİLEBİLMESİNE İLİŞKİN ÖNERİLER

Ahmet Murat AKOY

Kaş Çevre ve Kültür Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Ahmet Murat Akoy'un "Turizmin Yol Açtığı Tahribatların Önüne Geçilebilmesine İlişkin Öneriler" başlıklı sunumundan özetlere bu bölümde verilmiştir. Çalıştaydaki sunum deşifresi ise ekler kısmında yer almaktadır.

Kaş sınırları içerisinde; iki özel çevre koruma bölgesi, dört doğal sit alanı, bir milli park, Likya Uygarlığının en önemli metropollerinden biri olan ve Türkiye'nin en çok ziyaret edilen antik kenti Patara ile Unesco Dünya Kültür Mirası listesinde bulunan Ksantos da dâhil olmak üzere sekiz antik kent barındıran, Likya Orkidesi, Kaputaş Andızotu gibi endemik türlere, Akdeniz Foku, Caretta Caretta, Orföz gibi nesli tehlike altında olan türlere ev sahipliği yapmakta olan eşsiz bir coğrafyanın adıdır. Zengin ekosistemi, görüş mesafesi yüksek berrak suları, dağlardan gelen kaynak sularının Akdeniz'e karıştığı turkuaz renkli koyları ve Likya kültürel mirasıyla bezeli coğrafyası sebebiyle kısa sürede Türkiye'nin önemli turizm noktalarından birine dönüşmüştür. Kaş'ın turizm yapısı, Antalya'nın diğer turizm noktalarından farklı olarak kitle turizmi değil, neredeyse tüm turizm faaliyetinin yerel halk üzerinden işletildiği, doğal ve kültürel zenginliğine dayalı ekoturizm olmuştur.

Turizm faaliyetleri 1980'lerin ortasında ev pansiyonculuğu ile başlamış ve bu evler zaman içinde butik otellere, pansiyonlara dönüşmüştür. 2008'de kurulan ve dünyada büyük hızla yayılarak, otel konaklamasına alternatif haline gelen günübirlik ev kiralama uygulamaları, 2018 yılından sonra Kaş'ta da hızla yayılmış, önce COVID-19 Salgını sonrasında Ukrayna-Rusya Savaşı etkisiyle de günübirlik kiralama en çok tercih edilen konaklama tipine dönüşerek turizm

sektörünün önemli bir kolu haline gelmiştir. Kaş'ın kısa bir süre içinde yerli ve yabancı turistler için popüler bir turizm noktasına dönüşmesi rant arayışlarını beraberinde getirmiştir. Aşağıda vereceğimiz örnekler, Kaş gibi küçük bir sahil kasabasında yaşananlar üzerinden Türkiye'nin getirildiği noktayı anlatmaktadır.

Kaş İmar Planları

2015 yılında yapılan Kaş İmar Planı, o zamana kadar korunmuş doğal sitlerin ve özel çevre koruma bölgelerini yapılaşmaya açmıştır. Sekiz bin kişinin yaşadığı Kaş'ın merkez mahallesi olan Andıflı'da 2025 yılı nüfus projeksiyonu 38.200 kişi olarak hesaplanmıştır (2023'teki son nüfus sayımında mahalle nüfusu 8732 kişidir). Yine aynı planda 2015'te 56 bin olan Kaş ilçesi nüfusu, 2025 için 130 bin kişi olarak hesaplanmıştır (2023 yılında Kaş nüfusu 60.014 kişidir).

Plana bakıldığında, Kaş'ın en kıymetli alanları olan Çukurbağ Yarımadası (Sürdürülebilir Koruma ve Kalkınma Alanı, eski adıyla 3. Derece Doğal Sit) ile Kaş Kekova Özel Çevre Bölgesi içinde kalan, aynı zamanda, içinde arkeolojik sit ve tarihi sit barındıran, zeytinlik arazilerden oluşan Limanağzı Bölgesinde büyük ölçekli turizm alanları planlandığı görülmüştür.

Bu planlamaların kamu yararı adına olmadığını, bazı kimselere rant sağlamak amacıyla Çukurbağ Yarımadası'ndaki 119 dönüm arazinin imar planı içine alınışı üzerinden anlatacağım. Bahsi geçen 119 dönüm "zeytinlik tarla" niteliğindeki arazi zamanın Belediye Başkanı ve Tarım İlçe Müdürünün marifetiyle tapu niteliği olan zeytinli tarladan, usulsüz bir şekilde tarlaya çevrilmiştir. Bu durum ortaya çıkıp haber haline getirilmiş olup, TBMM'de gündem oluşturmuştur. Arkasından ilgili Bakan açıklama yapmak zorunda kalmıştır. Bakanın açıklamasında; "bu kanun dışı işlemi yapanlar hakkında soruşturma açıldığı, arazinin niteliğinin ise "zeytinlik tarla" olarak aslına döndürüldüğü ve tapuya şerh koyduklarını" belirtmiştir. Fakat geçen sürede, usule aykırı işlem yapanlar hakkında bir soruşturma açılmadığı ve 2015 yılında yapılan plana bakıldığında bahsi geçen arazinin "turizm alanı" olarak plana dâhil edildiği görülmüştür.

Yarımada içinde imara açılmak istenen bir diğer nokta da Saraykalkık olarak isimlendirilen adanın en yüksek yerindeki 50 dönüm arazi. Bu arazinin büyük kısmının eskiden muhalefet partisi başkanlığı yapmış bir zat ve onun akrabasına ait olduğunu 2015 yılında ortaya çıkan ses kayıtlarından

öğreniyoruz. Bu siyasi kişi, o dönemin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanını arayarak 5 milyon liralık planlama ücretinin düşürülmesini rica etmiştir. Bu bölge içinde hem 3. Derece Doğal Sit hem de 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı yer almaktadır. Bu özelliklerine rağmen rica karşılığını bulmuş ve siyasi kişinin ortak olduğu arazi, planda “turizm alanı” olarak dâhil edilmiştir. Ortaya çıkan tabloda kamu yararına yapılması gereken planların rüşvet çarkları ve hatır gönül ilişkileri içinde birer imar vurgununa dönüştüğünü, bu alanları halk adına devlet adına korumakla yükümlü bakanlıkların bir ticarethane gibi işletildiğini görüyoruz. Evrakta usulsüzlük yapan kişilerin herhangi bir ceza almadan yaşamlarına ve işlerine devam etmeleri adalete olan güveni sarstığı gibi yapılan hukuksuzlukları normalleştirmekte, konumunu kendi çıkarı için kullanan kişilere ise cesaret vermektedir.

Plana dahil edilen bu rant alanları Kaş Turizm ve Tanıtım Derneği’nin ve Kaşlı vatandaşların beraber açtığı davalar sonucunda iptal edilmiştir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı plan iptal olunca sadece bu rant alanları için revize imar planı yaparak, turizm alanlarını “Ekoturizm Alanı” olarak yeniden düzenleyerek planları tekrar askıya çıkarmıştır. Bu planlara da açılan dava sonucunda bilirkişi heyetinin verdiği rapora istinaden iptal edilmiştir. Üç farklı bilirkişi raporuna istinaden iptal edilen planlar, 2022 yılında bu sefer CHP’li belediye tarafından itirazlı alanlarda ve nüfus projeksiyonlarında değişikliği gitmeden aynı şekilde askıya çıkarılmıştır. Yapılan bu yeni imar planına karşı hukuk mücadelesi halen devam etmektedir.

Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi İmar Planları

Likya medeniyetinin önemli liman kenti, baş şehirlerinden biri olan Patara, barındırdığı kültürel, arkeolojik ve doğal değerler sebebiyle çok önemli bir arkeolojik ve doğal sit alanıdır. Patara, aynı zamanda, nesli tükenme tehlikesi altında olan Caretta Caretta (İribaş) deniz kaplumbağalarının da Akdeniz’deki en önemli yuvalama ve yumurtlama alanlarından birisidir. Bütün bu özellikleri nedeniyle, 1990 yılında Özel Çevre Koruma Bölgesi ilan edilmiştir.

Yedi yıl süren çalışmalar sonrası akademisyenlerce bu özel alanın korunabilmesi için Patara/Gelemiş Yönetim Planları ortaya çıkarılmıştır. Ne var ki yönetim planlarının yapılmasından sekiz yıl sonra, kazı çalışmaları sırasında Nekropol Alan olduğu anlaşılan araziler korunması gerekirken, Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu’nun ve heyette bulunan akademisyenlerin bir

kısının oluruyla, 2008'de düşük yoğunluklu yapı izni verilmiş ve Patara ikinci konut/villaların inşaat alanına dönüştürülmüştür.

Bu alandaki biyoçeşitliliğin korunması için Türkiye, Birleşmiş Milletler Çevre Programı kapsamında, Akdeniz Özel Koruma Alanları ve Biyolojik Çeşitliliğe ilişkin Barselona Sözleşmesi'ne imza atan 21 Akdeniz ülkesi arasında bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye, deniz kaplumbağalarının korunması için Avrupa Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarının Korunması (BERN) sözleşmesine de taraftır. Bu sözleşmeler Caretta Carettaların korunması için bir dizi tavsiyeler içermektedir. Bu tavsiyelerin başında da insan faaliyetlerinin azaltılması gelmektedir. Ama ne uluslararası sözleşmeler ne özel çevre koruma bölgesi ne doğal sit alanı ne de arkeolojik sit alanı olması Patara'yı korumaya yetmemiş, "düşük yoğunluklu yapılaşma" izni verilen Nekropol alanının üzerine, 2023 yılı itibarıyla, dört yüzün üzerinde ikinci konut/yazlık yapılmıştır.

2023 yılında Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi 1/25000 Nazım İmar Planı yapılarak askıya çıkarılmıştır. Planda olumlu bir gelişme olarak ÖÇK alanının genişletildiği görülmüş, 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı olan antik kentin nekropol alanı üzerinde kurulan kooperatiflere ait arazilere karma konut, ticaret alanı vasfı verilmiştir. Plan, daha fazla ikinci konut inşaatına sebep olacağı için Kaş Çevre ve Kültür Derneği tarafından dava edilmiştir ve dava halen sürmektedir.

Fırnaz Koyu'nun Sit Derecesinin Düşürülmeye Çalışılması

Türkiye sahillerindeki sit alanlarının %70'inin 1.derece, yani kesin korunacak alanlar olduğunu tespit edilince, 2012 yılında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı üzerinden; doğal sit kavramları yeniden tanımlanmaya, sit alanlarının dereceleri düşürülmeye ve bu alanları yapılaşmaya açmanın yolları araştırılmaya başlanmıştır.

Yeni düzenlemeye göre doğal sit alanları; (1) kesin korunacak hassas alanlar, (2) nitelikli doğal koruma alanları ve (3) sürdürülebilir koruma ve kontrollü kullanım alanları olarak üç kategoriye ayrılmıştır. 3. derece sitlere verdiği "Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" adı altında turizm ve konut yapılaşmasının önü açılmıştır. Bu düzenleme sonrasında bakanlık 1. derece doğal ve arkeolojik sitlerin derecelerini düşürmüştür. Böylece yapılaşmaya açık hale gelmiştir.

Bir doğa harikası olan Fırnaz Koyu için de aynı çalışma ele alınmıştır. 1.

Derece Doğal Sit Alanı olan eşsiz koy; 1., 2. ve 3. Derece Sit Alanları olarak ayrılmış ve 3. Derece Sit Alanı imara açılmak istenmiştir. Kaş Turizm ve Tanıtma Derneği'nin sit alanı derecesinin düşürülmesine karşı açtığı dava sonucunda bu uygulama iptal edilmiştir. Fırnaz Koyu, 1. Derece Doğal Sit Alanı, yani kesin korunacak alan olarak kalmış, yapılaşmaya açılmamıştır. Devletin korumakla yükümlü olduğu sit alanları halk tarafından, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'ndan korunmak zorunda bırakılmıştır.

Kaş-Kalkan Bölünmüş Yolu

Mersin İlinden başlayarak İzmir'de bitecek olan, Akdeniz ve Ege'yi birbirine bağlamayı hedefleyen gidiş-geliş çift şeritli bölünmüş yolun Kaş-Kalkan etabı 2017 yılında askıya çıkmıştır. Yol güzergâhına baktığımızda özel çevre koruma bölgesinden, Likya kültürel mirasının bulunduğu arkeolojik alanlardan, sadece Kaş'ta yetişen endemik türlerin yayılım alanından, nitelikli tarım arazileri ve zeytinliklerden geçildiği, Kaputaş 1. Derece Doğal Sit Alanı üzerinden köprü ile geçildiği görülmüştür. Yol güzergâhında saydığımız özellikli alanların üzerinde geri dönüşü olmayacak bir tahribata sebep olacak bu yol projesi için Antalya Valiliği "ÇED gerekli değildir" kararı vermiştir. Bu özel alanları korumakla yükümlü bir diğer kurum olan Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu (TVKK) ise, 1. Derece Doğal Sit Alanı içinde 3 km'ye yakın bölünmüş yol yapılmasına, Kaputaş Kanyonunun üzerinden köprü ile geçilmesine olumlu rapor vermiştir.

Hem Valiliğin kararına hem TVKK iznine Kaş Turizm ve Tanıtma Derneği ile Kaş'ta yaşayan vatandaşlar dava açmıştır. 2019 yılında Antalya 2. İdare Mahkemesi hem Antalya Valiliği'nin "ÇED gerekli değildir" kararını hem de TVKK kurulunun verdiği izni iptal etmiştir. Danıştay ise 2020 yılında mahkemenin verdiği kararı onaylamıştır.

Kaş'ın engebeli ve eğimli coğrafi yapısından dolayı çok maliyetli olacak olan projede, 6 adet tünel, 1 adet aç-kapa tüneli, 11 adet köprü ve viyadük, 21 adet menfez ile 4 alt geçit, 1 üst geçit ve 8 adet de tarımsal amaçlı altgeçit yapılacağı görülmektedir. Mevcut sahil yolu ve dağ yollarında iyileştirmeye gidilerek daha az maliyetle gerçekleştirilebilecek planın bu kadar tahribata yol açarak yapılmak istenmesinin sebepleri düşünülmelidir. Mersin'den İzmir'e yapılması planlanan yol için yapımına başlanmamış birçok saha varken neden küçük bir rota olan Kaş-Kalkan arası için "ÇED gerekli değildir" kararı verilerek, bir an önce projeye başlanmak istenmiştir?

Bu sorunun cevabını yolun seçilen güzergahı vermektedir. Bölünmüş yolun arkasında ve sahilde iki yol mevcutken üçüncü bir hat olarak yapılacak duble yolun özellikle Kaş-Kalkan arasındaki deniz gören yamaçlardan geçirildiği görülmektedir. Aynı dönemde Kaş'ta Batı Antalya Havaalanı yapılmak istenmiş, yer için Pınarbaşı Mahallesi düşünülmüş ama halkın tepkileri, Meis Adası'nın yakın konumu ve alanın arkeolojik sit alanı olarak tescil edilmesi üzerine proje yerinden vazgeçilmiştir. Batı Antalya Havaalanı projesi ile Kaş-Kalkan Otoyolu projesine tamamlayıcı projeler olarak bakılması gerekirken bu tarz projelerle emlak piyasası için imara açılarak pazara dönüştürülmek istenmektedir.

Konuyu etraflıca anlayabilmek için Türkiye'de bu tarz projelerin nasıl yapıldığına bakmamız gerekir. Bu tarz büyük ve orta ölçekli projelerin ortak özelliklerine bakarsak yapımlarının belirli firmalar arasında paylaştırıldığını görmekteyiz. Yine projelerin ihale bedelinin çok üzerinde maliyetle bittiği görülmektedir. Kamu bankaları üzerinden, ihaleye giren firmalar finanse edilmektedir. Sonrasında ihale edilen proje bütçesi birkaç defa yenilenerek daha yüksek bir rakama mal edilmekte ve projenin yapımını üstelenen firmaya proje sonucunda imtiyazlar verilerek geliri güvence altına alınmaktadır. Halk geçiş ücretiyle hem projeyi finanse etmekte hem de proje bittikten sonra firmaya vergileriyle ödeme yapmaya devam etmektedir. Bu durumda firma sahibi olan küçük bir zümre zenginleştirilirken halk fakirleştirilmektedir.

Bir benzer proje, Çanakkale'de yapılmış olan, Osmangazi Köprüsü'dür. Her yıl üzerinden geçmeyen araçlar için firmaya halkın vergilerinden milyonlarca euro ödenmeye devam edilmektedir. Böylelikle kamu kaynaklarıyla "mega projeler" olarak nitelenen büyük çaplı inşaat faaliyetlerine girilmiş, ekonomide halkı kapsamayan hayali, suni bir büyüme yaratılmıştır.

Tüm bu verdiğimiz örnekler bakınca Kaş'ta mevcut üç şeritli bir yol varken, bu yolu genişleterek daha az maliyetle fiziki şartlarını iyileştirmek dururken, köprüler, tüneller, viyadükler inşa ederek, bu kadar özellikli bir coğrafyayı tahrip ederek özel çevre koruma bölgeleri içinden, 1. derece sit alanları içinden, yeraltı su kaynaklarına zarar vererek, Likya kültürel mirası olan 9 Antik kente dolaylı ve doğrudan zarar vererek, endemik bitki türlerinin yayılım alanlarına zarar vererek, toplam 3210 dönüm (orman, zeytinlik, kıymetli tarım arazisi dâhil) alanı tahrip ederek geçecek olan bölünmüş yol projesinin, neden hayata geçirilmek istendiği sorgulanmalıdır.

Seyirci Kalınan Kaçak Yapılaşma

Kaş'ın Türkiye'nin önemli turizm noktalarından birine dönüşmesiyle artan turist sayısı, hane olarak kullanılan evlerin birer işletmeye çevrilerek günübirlik kiralama için kullanılmasıyla sonuçlanmıştır. Kısa süre içinde (2018–2020) Kaş'ın merkez mahallesinde evler hızla işletmeye çevrilmiş, on iki ay yaşanan ev stoğunun azalmasıyla kiralar artmış, bu durum yerel halkın, çalışan nüfusun merkezden dış mahallelere itilmesi ile sonuçlanmıştır. Yatak kapasitesindeki kontrolsüz artış altyapı sorunlarına sebep olmuş, deniz ve karada ciddi çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Arkasından gelen COVID-19 Salgını sahil kesimlerinde arazi alım talebini arttırmış ve sonrasında Ukrayna-Rus savaşından kaçanların ilçeye hücum etmesiyle Kaş yaz mevsiminde yaşadığı yoğunluğu, kış aylarında da yaşamaya başlamıştır.

Bu turist yoğunluğu, turizm pastasından pay almak isteyen yerel halkı harekete geçirmiştir. Kanunen kaçak inşaatın önlenmesinde sorumlu olan kurumlar Kaş Belediyesi ve Antalya Valiliği'nin göz yummasıyla yerel halk, kaçak yazlık konut/villa üretimine girişmiştir. 2014-2019 yılları arasında Kaş ilçesinde üç binin üzerinde kaçak yapı tespit edilmiştir. Bunların yıkılması gerekirken 2018 yılında kaçak yapılara imar affı getirilmiş, böylece imar kanununu çiğneyenler ödüllendirilmiştir. Yapanın yanına kar kaldığı görülünce bu sefer de yerel halka, dış yatırımcı da eklenmiş ve Kaş'ta toplamda 17 binin üzerinde kaçak yapı yapılmıştır. Kaçak inşaat metastaz yapmış bir kanser gibi tüm Kaş'ı sarmış ve 1. derece doğal sitler, özel çevre koruma bölgeleri, tarım alanları, zeytinlikler de dâhil olmak üzere büyük bir tahribatın ve talanın yaşanmasına sebep olmuştur. Kaş, Türkiye'nin en çok kaçak yapı üretilen yeri olmuştur. Kaçak yapıların çok azı anayasal hak olan barınma hakkıyla ilgiliyken, çoğu turizm geliri için yapılmış ikinci konut ve yazlıklardan oluşmaktadır. 2024 yılında herkes ikinci bir imar affına hazırlanırken, 6 Şubat'ta depremin olmasıyla af çıkartılamamıştır.

Kaş ikisi aktif, biri pasif fay sistemi üzerinde bulunmaktadır. Turistlerin ilgiyle ziyaret ettiği batık şehir Kekova'nın iki büyük deprem sonrası sulara gömülerek oluştuğunu bilim insanları sayesinde biliyoruz. İlçede kaçak yapılaşma şekline baktığımızda, binaların birçoğunun ikinci ve üçüncü katlarının kolonsuz sadece tuğla örülerek ya da 5 cm x 10 cm demir çubuklar kolon yapılarak üretildiğini görüyoruz. İlgili kurum kontrolünden muaf, inşaat kalitesi düşük yapılar sebebiyle, yakın ya da uzak bir zamanda gerçekleşecek

benzer büyüklükte bir deprem Maraş, Hatay şehirlerinde olduğu gibi büyük bir yıkıma ve can kaybına sebep olacaktır.

Kaş, 1. Derece Deprem Bölgesi içindedir. Türkiye; Gayri Safi Milli Hasılası 10 yıldır 9-13 bin dolar arasında gidip gelen, gelir dağılımı eşitsizliğinde Avrupa'da birinci, dünyada Togo, Uganda ve Arjantin'den sonra 28. sırada, ülkelerin eğitim sistemleri hakkında bilgi veren Pisa öğrenci değerlendirme programında 2018'de 37 OECD ülkesi arasında 30., 2022'de 29. sırada yer almış, tüm dünyada enflasyon oranı en yüksek 4. ülke durumuna gelmiştir. Ülkemizde geleceğe dönük eğitim, tarım, sanayi, teknoloji politikaları yoktur. Popülist politikalarla ülke maddi olarak yıkıma uğratılmakla kalmamış aynı zamanda ahlaki anlamda dejenere olmuştur. Küçük bir sahil kasabası olan Kaş da bu büyük resmin kadrajına girerek Türkiye'nin her güzel köşesi gibi yozlaşmış düzenden nasibini almıştır.

Tüm bu karanlığa ve olumsuz şartlara rağmen önce Kaş Turizm ve Tanıtma Derneği çatısı altında daha sonra Kaş Çevre Platformu ve Kaş Çevre ve Kültür Derneği içinde olan, bu coğrafyaya aşık, bu eşsiz zenginliklerin nesilden nesle geçmesi gereken birer miras olduğunu düşünen insanlarımız mücadeleden vazgeçmemiş, Kaş'a yıkım getirecek birçok rant projesinin önünü almışlardır.

VİLLA TURİZMİNİN YAŞADIĞI ÇIKMAZLAR, 2025 SEZONU DOĞACAK OLASI EKONOMİK SORUNLAR VE ÇÖZÜME İLİŞKİN ÖNERİLER

Erdal OKURGAN

Villa Turizmi İşletmeleri Birliği (TURVİB) Genel Başkanı Erdal Okurgen, “Villa Turizminin Yaşadığı Çıkmazlar, 2025 Sezonu Doğacak Olası Ekonomik Sorunlar ve Çözümüne İlişkin Öneriler” başlıklı sunumuna ilişkin anlatımı deşifre edilmiş ve özetlenerek bu kısımda yer verilmiştir.

Dünyada değişen konaklama ihtiyaçları “yeni nesil konaklama” olarak adlandırılan ve geleneksel konaklama anlayışının dışında kişiye özel alanlar, özgürlükler sağlayan bir yapıya doğru evrim geçirmeye başladı. Gelişen dünyada özgürlük kavramı her geçen gün daha da büyük bir anlam taşımaktadır. Buna ilişkin konaklama şekilleri de gelişmekte ve bunlara talepler artmaktadır. Glamping, TinyHouse, Bungolow, Dağ Evleri, Villa ve Apartlar gibi farklı seçeneklerle tatilciler kendi tatil planlarını yapabilmekte, zamanlarını diledikleri gibi kullanabilmektedirler. Sonuç olarak özgürlükçü bireysel bir tatil deneyimi yaşadıkları için memnun kalmaktadırlar. İşte yeni nesil konaklama turizmi de burada ortaya çıkmaktadır.

Yeni nesil konaklama turizminin en güçlü dalı olan “villa turizmi” de bu özgürlükçü anlayışın bölgemizdeki en önemli temsilcilerinden biridir. Villa turizminin bölgemizdeki geçmişine bakılacak olursa, bu tatil türü ilk olarak ‘90’lı yıllarda yabancı turistlerin bölgeye ilgisiyle gelişmeye başlamış ve Türkiye’deki villa turizminin temeli, bizim bölgelerimizde yapılan ilk örneklerle oluşmaya başlamıştır. İtalya, İspanya, Yunanistan gibi ülkelerde daha oldukça yaygın olan bu tatil türü ülkemizde özellikle Kaş’ta merkezde, Çukurbağ Yarımadası ve Kalkan merkezdeki yabancı yatırımcıların gelmesiyle villa turizminin ilk örnekleri doğmuştur. Daha sonrasında diğer turizm bölgelerine yayılmaya başlamıştır. Turistlerin bölgemizin güzelliklerine rağbet ettiği ilk dönemlere yani ‘70’li ve ‘80’li yıllara bakıldığında, “ev pansiyonculuğu” olarak bilinen bir uygulama ile turistlere konaklama imkânı sağlandığı görülmektedir. Yerel halkın evlerini turistleri açması, evlerinin birer odasını turistlere vermesi, tatilciler için kişisel ve özel bir konaklama alternatifi yaratmıştır. O dönemde konaklama sorunu, bu şekilde kısmen de olsa çözülmüştür. Bu uygulama için devletin bakanlıkları, özellikle Turizm Bakanlığı yerel halka çağrılar yapmış, “mevcut ya da âtil evlerinizi turistlere açın” diye duyurular yapmış, teşvikler,

krediler ve eğitimler vererek bu tip işletmelere destek olmuştur. Şimdi bugüne dönersek, 1970-'80'li yıllardan sonra aradan 50-55 yıl geçmiş, şu an Kaş genelinde 265 (iki yüz altmış beş) basit konaklama belgeli 47 (kırk yedi) adet turizm belgeli olmak üzere toplam 312 (üç yüz on iki) turizm tesisi mevcuttur. Toplam yatak kapasitesi sadece 11.002 (on bir bin iki) kişidir. Bu yatak sayısına haiz olan motel, otel, pansiyonlarımızın en büyüğü 270 (iki yüz yetmiş) kişi kapasiteli butik otel konseptinde olup, bölgemizde ultra, mega, her şey dahil bu tarz oteller bulunmamaktadır.

Coğrafi güçlükler, lokasyon ve ulaşımın dezavantajları, orman alanların çokluğu, Kıyı Koruma Kanunu, doğal sit, arkeolojik sit ve orman vasfını yitirmiş 2B arazilerin bölgemizdeki çokluğu, ülke ortalamasının çok üstündeki köy yerleşik alanların büyüklüğü gibi sebeplerle bir türlü çözilemeyen planlama sorunları imarlı alanların kısıtlı kalmasına sebep olmuştur. Bu nedenle bölgemize gelen turizm yatırımları minimum seviyede kalmıştır. Yukarıdaki sonuçlara göre, 70'li, 80'li yıllardan bu yana geçen 50-55 yıl sürede Kaş'ın bu gelen talebe oranla turizm yönünden yatak kapasitelerinin hala yetersiz olduğu görülebilir. '90'lı yıllarda internetin hayatımıza girmesiyle beraber ülkemizde yerli turizm sektörü ve tatil kavramı da büyük bir şekilde gelişme kaydetmiştir. Özellikle sosyal medyanın da gelişimiyle bölgemizin güzelliklerini keşfeden yerli, yabancı, gurbetçi turistler 2010'lu yıllarda adeta bölgemize akın etmişlerdir. Oluşan bu talebe karşı geçim kaynağı tarım ve turizm olan bölge halkımız, tarımdaki kazançların düşmesi, bölgedeki iş imkanlarının kısıtlı olması sebebiyle turizme yönelmiş, gelen turistleri ağırlamak ve konaklama yapmasını sağlamak üzere yabancıların kullandığı villa turizmi sistemini benimsemişlerdir.

Yerel halk tarımdan arta kalan ya da atalarından miras yolu ile bölünerek 500-1000 metrekareye kadar düşen tarım yapılamayacak ya da tarım yaptığı zaman da bir kazanç sağlayamayacak olan arazilerini, kendi aile bütçeleriyle devletten tek kuruluş teşvik almadan yapmışlardır. Esnaf kefareten alınan kredilerle, sağdan soldan alınan borçlarla bu evler yapılmış, bölgenin yatak kapasitesine katkıda bulunulmuştur. Kiralama yapan acentaların yardımıyla hem bölgenin hem de sektörün tanıtımı ülke çapında yapılmıştır. Bugün işlem hacmi milyarlarca lira ifade edilen bir sektör haline gelmiştir. Elli yıl önce ev pansiyonculuğuyla başlayan süreç, günümüzde daha da modern bir hal alarak villa turizmine dönüşmüştür. Kişiye özel havuzlu ve tam donanımlı lüks villalar yapılarak gelişmeye devam etmiştir. Böylelikle "villa turizmi"

bölgemiz için vazgeçilmez bir değer haline gelmiş, yöreye gelen turistlerin neredeyse üçte ikisi villa turizm işletmelerinde ağırlanarak bölge turizmine katkılar sunulmuştur. O günün ev pansiyoncularının bugünün otel ve motel sahiplerine dönüşmesi, yatak kapasitelerinin de artması ile ev pansiyonculuğu işlevini yitirmiş ve 2004 yılında yürürlüğe giren “Turizm Teşvik Kanunu” ile tamamen literatürden kaldırılmış ve maalesef yönetmeliklerden de silinmiştir. 2016 yılına kadar kiralama mı, konaklama mı sorusuna yanıt bulamadığımız, yani statüsü belli olmayan bu sistem 2016 yılındaki darbeden sonra bölgeye gelen Maliye Bakanlığı ekiplerinin denetimindeki %18 KDV oranı bugün %20’dir. Bu oranda KDV tahsil edilebilmesi açısından gününbirlik statüsüne alınmıştır. Bölgede bu KDV oranları ile vergi oranları da ev sahipleri arasında büyük bir infial yaratmıştır. O günden bu yana Maliye Bakanlığı birimlerinin sektörün konaklama sektörü olduğunu kabul ettirmeye çalışırken 2019 yılında ruhsatlandırmaların Turizm Bakanlığına geçmesiyle beraber farklı bir durum ile karşı karşıya kalınmıştır.

2019 yılında Ticaret Odası ve Türkiye Odalar Borsalar Birliği vasıtasıyla bu tip villaların, turizm işletmenin nitelikleri yönetmeliğine girerek belli standartlar dahilinde izin verilmesi gerektiğini Turizm Bakanlığına bildirdik. Bunun için pek çok hukuki yolu denedik. 2016 yılından beri bu sektörün bir konaklama sektörü olduğunu, Turizm Bakanlığı vasıflar yönetmeliği içerisine girmesi için elimizden gelen mücadeleyi verdik. Çünkü bu yönetmelik içerisinde katı ve sert kurallar vardı. O kurallara haiz olan işletmelerin bu statüyü kazanarak devam etmesini sağlamaya çalıştık. Aynı zamanda Türkiye Seyahat Acentaları Birliği Başkanımız Firuz Bağlıkaya üzerinden de dosyalarla gerekli yerlere, bakanlıklara bu durumu bildirdik. Bu olaylar 2016 sonrasında gelişmiştir. Ancak maalesef bugüne kadar hala müspet bir yanıt alamadık. 2018 yılında, 2017’ye kadar yapılan yapıların 2018 yılında “imar barışı” adı altında yapı kayıt belgeleri verildikten sonra ise kaçak inşaat sayısında patlama yaşandı. Çünkü insanlar beklenti içerisine girdi. İkinci defa tekrar af gelecek, tekrar kanun çıkacak diye bir ev yapan ikiye, iki yapan üçe, üç yapan beşe çıkardı ev sayısını ve daha sonrasında pandemi sürecinin başlamasıyla o döneme kadar 2-3 bin civarı olan bu villa tipi işletmeler birkaç yıl içerisinde 8-9 bine yükseldi. Şu anda hesaplarımıza göre, Kaş genelinde mevcut olan villa tipi işletmelerin sayısı 11 bin civarındadır. Büyük çoğunluğu yerel halk tarafından aile işletmesi şeklinde yönetilen bu villalar sadece konaklama hizmeti vermektedir. Ancak son dönemlerde yabancı insanların da rant sebebiyle

bölgeye girmesi ile sayı çok daha yükselmiş hatta yerel halkın inşa ettiklerinin bile önüne geçmiştir. Yerel halkın bir tane villası varken yabancılar girdikleri bölgede 8-10-12-15 tane villa yapmıştır. Ancak bunların “aile işletmesi” olarak devam eden işletmelerle ilgili ortak tek yönü, konaklama hizmeti vermesidir. Buraya gelen turistlerin ulaşım, temizlik, yeme, içme, alışveriş ihtiyaçları da bölge esnafı tarafından temin edilmektedir ve 35’e yakın alt sektör, turizm sayesinde faaliyetini sürdürmektedir. Bölgemiz için adeta ana geçim kaynağı haline gelen villa turizminin önemi büyüktür. 2016 yılından bu yana Hazine ve Maliye Bakanlığının yaptığı çalışmalar, denetimler ve inceleme neticesinde kayıt dışı ekonomide yüzde 10’un altına düşürülerek yüzde 95’e yakın bir oran elde edilmiş ve bu oranla da devlete büyük bir vergi desteği sağlanmıştır. Antalya Alanya’dan sonra Kaş’ın, vergi ödemelerinin tahakkukta ikinci sıraya yükseldiği görülebilir. Süreç içerisinde villa turizminin yasal statüsünün yıllarca belirlenememesi resmî kurumlarda da karmaşaya yol açmış, her kurum farklı bir uygulamaya gitmiş, belgelendirme, denetim ya da hukuki durumlarda yoruma dayalı kararlar verilmiştir. Bunun neticesinde de sektör paydaşları maalesef çeşitli yasal sıkıntılarla karşı karşıya kalmıştır. Özellikle son dönemde yürürlüğe giren “7464 Sayılı Kanun” villa turizminin gelişiminde olumsuz etkiler yaratmış, mevcut turizmi de tehlikeye atacak derecede belirsizlikler yaratmıştır.

Villa turizminin büyükşehirlerdeki günübirlik kiralama gibi kısa süreli ve ne amaca hizmet ettiği belli olmayan günlük, saatlik konaklamalar seçenekleriyle aynı kategoride değerlendirilmesi alandaki en büyük sorunu yaratmaktadır. Kanun bütünsel olarak hazırlanmış ve büyükşehirde “turizm bölgeleri” ayrımını yapamamıştır. Bunun neticesinde turizm yönetmeliklerinde yer almayan, yani turizm yaptığı kabul edilmeyen günübirlik statüsünden kurtulamayan bu sektör, 7464 Sayılı Kanun ile büyük bir darbe almıştır. Kanunda birçok eksiklik hala tamamlanmamış olup, buna en güzel örnek, kıyılarda ilk 50 ve 100 metre içerisinde özel imar ile yapılan ticari yapılara dairdir. Çünkü bu yapılara ticari statüsü verildi, “ilk 50 metre, 100 metre içerisinde ticari yapabilirsiniz” dediler. Bunlar kanun dışında kalmıştır. Yani bu yapılar da villa sektörünün reklam yüzü olan ve milyonlarca lira değerindeki en güzel ve en lüks villaları içermektedir. Bunlar da bu yüzden yararlanamamış ve sektör dışında kalmıştır. Herhangi bir çözüm de bulunamamıştır. Yani bakanlık bu yapılara, ne konut kullanma izin belgesi vermekte ne de herhangi bir ruhsat vererek çalışmasına müsaade etmektedir. Ancak tapuda bu yapılar “ticari”

olarak geçmektedir. Bu bile çözüme ulaşmamıştır. Buradaki villa turizmi, aile turizmi, balayı turizmi, muhafazakâr gibi kişisel nitelikli olup uzun süreli tatiller için de uygun ve belirli standartlara sahip bir tatil şeklidir. Oysaki günübirlik kiralamalar, daha çok şehir içi ve kısa vadeli ihtiyaçlara yönelik olan yapılan kiralamaları içermektedir. Bunu mutlaka ve acilen turizm amacının ötesinde farklı amaçlarla yapılan kısa süreli kiralamalardan ayırmak gereklidir.

Kaş bölgesi genelinde Turizm Bakanlığı belge ve başvuru verilerine göre 11 bine yakın müstakil villa tipi konaklama işletmesi bulunmaktadır. Bunların 2024 yılında yürürlüğe giren 7464 Sayılı Kanuna göre yapılan değerlendirmesine, yaklaşık 3250 (üç bin iki yüz elli) adet villa, turizm işletmesi, turizm amaçlı konut kiralama izin belgesini almaya hak kazanmış; 2900 (iki bin dokuz yüz) adet villa turizmi işletmesi, bunların geneli de köy yerleşik alanlarında bulunan işletmeler olup bunlar da bizim yaptığımız çalışmalarla ancak "geçici belge" alabilmiş bunların süresi de 31 Aralık 2024'te bitmiştir. 4500 (dört bin beş yüz) adet villa turizm işletmesi de kanun çıktığı günden itibaren başvurusunu yapmış ancak bu işletmeler 2B alanlarda ya da hazine arazilerinde ya da orman arazilerinde olduğu için direkt ret almış işletmeler de mevcuttur. Yani totalde 11 bine yakın bir işletme söz konusudur. Türkiye genelinde bu sorunun en büyük yaşandığı turizm merkezlerinden biri Antalya'nın Kaş ilçesidir. Antalya'daki konut izin belgelerinin oranı %78'dir. Yani bu sorun Antalya'nın değil Kaş'ın sorunudur. Muğla bölgesinde %52 ile Fethiye bölgesidir. 2018 sonrası yaşanan yoğun yapılaşma sonucu olay tamamen ticari bir boyuta bürünmüştür. 14 yıl önce iki firma olarak başladığımız kiralama işine şu an baktığımızda 376 (üç yüz yetmiş altı) tane villa turizmi, seyahat acentesi olduğu görülmektedir. Yani iki firmanın olduğu yerde şu an 376 (üç yüz yetmiş altı) firma bu işlerle uğraşıyor. Biz bunları bir şekilde düzene sokmaya çalışıyoruz. Bir standarda uyması için uğraşıyor, mücadele veriyoruz. Bu bölgelerde, kısa vadede süresiz geçici izin belgeleri ya da denetim, şartlı izin belgeleri, uzun vadede imar planı, tadilatları, korumalı imar planı ya da turizm master planı gibi çözümler sunulması gerekiyken, 2025 yaz sezonuna girdiğimiz şu günlerde bu belirsizlik halen devam etmektedir.

Sektör dışına itilen ve kapatılması öngörülen binlerce işletme şu an kayıt dışı şekilde çalışmakta ve kayıt dışı ekonomiyi yükseltmektedir. Sektörde yer alan villa turizm işletmeleri, seyahat acentaları ve yerel firmalar da iflas tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu zamana kadar %95 oranında denetimimiz altındayken, turizm ve ekonomi tarafına baktığımız zaman şu an tamamen denetimsizliğe

yol açmıştır ve bölgede %90'a yakın kayıt dışı ekonomi yaratılmıştır. Bu alanda yapılması gereken düzenlemeler, buna imar planlaması dahil, acil olarak hayata geçirilmelidir. Turizm bölgelerinde yapılan ve bölgelerin temel geçim kaynağı haline gelen mevcut villa turizminin önü kesilmemelidir.

Kanunda, belirsizliğin getirdiği kayıt dışı ekonomi engellenmeli, şikâyet mekanizmasına dayalı denetim ilkesinden de vazgeçilmelidir. Bölge ekonomisinin yanı sıra ülke ekonomisine ve turizmine yaptığı katkılar da göz ardı edilmeyerek mutlaka gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Bizim TURVİB olarak yani Turizm İşletmecileri Birliği olarak görüşümüz ve tavrımız son derece nettir. "Villa turizmi yalnızca turistik bölgelerde yerli ve yabancı nitelikli turistlere, belirli standartlarda yapılan özel bir konaklama türü ve bir tatil şeklidir." Bu konuda alamadığımız statülerden bir tanesi "konaklama" olduğumuz ve turizm yaptığımızdır. Bunları devlete hiçbir şekilde kabul ettiremiyoruz, kabul ettiremediğimiz için de büyük bir boşluk oluşuyor. Yani devlet bunu öncelikle kabul ederek bizi gerekli yönetmeliklere, gerekli bakanlıklara sevk ettiği takdirde bu yapılara belli standartlar gelecektir. Buralarda belli standartların altında kalanlar zaten elenecektir ancak şu an yapılan eleme çok acımasızdır. Çünkü bölgede bununla beraber 35'e yakın alt sektör bulunmaktadır. Bu sektörlerin içerisindeki insanlar mevcut turizme göre kendi yatırımlarını yapmış durumda. Ona göre eleman istihdam etmişler ve bir anda bunun kesilmesi bölgede ciddi bir infiale yol açarak ekonomik çöküşe sebep olacaktır. Bu yapılara karşı başlayan şikâyet mekanizmasına dayalı bir denetim mantığı ise kardeşin kardeşi, komşunun komşuyu, arkadaşın arkadaşını şikâyet ettiği bir formata dönüşecek ve bu şikâyetler bütün kamu kurumlarımızı meşgul edecek. Belediyeden çöp toplaması beklenirken belediye o sırada zabıta ekipleri ile bunlarla uğraşmaya çalışacak. Bölgemizde karmaşıklığa yol açacağı için bunlara karşıyız.

Günümüzdeki kanunlarda var olan bu eksiklikler ve belirsizlikler nedeniyle bölgemizdeki yatırımcılar, işletmeciler büyük mağduriyet yaşayacaklardır. Glamping ile ilgili, bungalov ile ilgili, tiny house ile ilgili bir yönetmelik varsa biz de villa turizminin kendine ait bir yönetmeliği olsun, bununla ilgili standartlar belirlensin, belgelendirilsin, denetlensin ve ona göre cezaları kesilsin, önlensin ya da devam ettirilsin diyoruz. Birlik üyelerimizle beraber 2014-2024 yılının mart ayından beri bununla alakalı uğraşlarımız ve görüşmelerimiz sürmektedir. Özellikle belirtmek istiyorum, bizim savunduğumuz şey kaçak binalar değil. Amacımız, bölgede var olduğu bilinen mevcut turizmi

sürdürülebilir kılarak bunları savunmak, bunlara standart koymak ve yön vermektir. Yani bizim birliğimiz (TURVİB), villa turizm acentaları ya da villa turizmi değil, turizm işletmeleri birliğidir. Villa kiralamaları sayesinde bu işten para kazanan restorancılar, rent a car'cılar (araba kiralama), bununla ilgili temizlikçisi, havuz bakımıcısı ve dahası var. Şimdiyse tüm bu insanlar mağdurlar. Büyük beklenti içerisinde olan bu insanlar her platformda seslerini duyurmaya çalışıyorlar. Ancak bununla alakalı hiçbir gelişme kaydedilemedi.

Soru Cevaplar

Katılımcı (Cemil Tufan): Ben Cemil Tufan, Kaşlıyım. Kaş'ın turizm konulu, tarım konulu, daha çok da imar konulu bunun gibi çalıştaylara ihtiyacı vardır. Fakat Kaş, buna benzer etkinliklerin çok az olduğu bir coğrafyadır. Fakat bir şey daha var dikkatimi çekti. Kaşla ilgili çok az bu tarz etkinlikler yapılırken, Kaşlının katılımının olmaması da ciddi şekilde düşünülmesi gereken konulardan biridir. Bu çalıştayın başlangıcından sonuna kadar yaşadığımız sorunlar dile getirildi ancak, ben bir Kaş insanı olarak bu sorunları hak ettiğimizi düşünüyorum.

Katılımcı: Ben öncelikle şunu sormak istiyorum: Ekoturizm mi eko kırım mı? Turizmin küresel ölçekte ekonomideki yeri, gayri safi hasıla ve istihdamda %10. Öte yandan küresel sera gazı emisyonlarından da %8 ile %11 sorumlular. Turizmin doğal çevre kaynaklarına da ciddi tahribatı söz konusudur. Kaynaklar deyince kaynaklar sınırsız değil sınırlıdır. Bu nedenle doğal kaynaklarımızın tüketimi ve tahribatı hepimizin de bildiği gibi "sürdürülebilirlik" kavramının ortaya çıkmasına neden olmuş, yani koruma ve kullanma dengesinin tutturulması gerekliliği doğmuştur. Birleşmiş Milletlerin öncülüğünde "Sürdürülebilir Kalkınma" başlığı altında çok katmanlı olarak geliştirilen bu anlayış, bugün artık hemen her ülkenin ve halklarının aşına olduğu bir konudur. Ama belki aşına olmadığımız şey ekoturizm. Ekoturizmin sürdürülebilir kalkınmanın en önemli ayaklarından birisi olarak öne çıktığını, çıkması gerektiğini görmekteyiz. Sınırlı doğal kaynakların, kültürel varlıkların korunarak kullanımında ekoturizmin, sürdürülebilirliğin can alıcı temel taşlarından biri olarak artık otoriterlerce de kabul görmektedir. Doğaya, kültüre dayalı turizme eğilim de dünyada azımsanmayacak oranda yükselmektedir. Lüks turizme ilgi, ekoturizmin kitle turizmine göre iki kat turizm büyümesine sahip olduğu belirtilmektedir. Yıllık artış hızı ekoturizmin %20, hatta bazı kaynaklara göre %30 olarak tespit edilmiştir. Nitekim Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu, 2002 yılını "Uluslararası Ekoloji Turizm Yılı"

ilan etmiş ve “Dünya Ekoturizm Zirvesi” yapılmıştır. Bu gibi uluslararası zirve ve konferanslarda ekoturizmin tanımı, kapsamı ve amacı çizilerek geliştirilmiştir. Buna göre ekoturizm çevresel, sosyal ve ekonomik ilişkiler bütünü olarak tarif edilmektedir. Bu, çevre koruyucu, yöre insanının refahını geliştirici, yerel halkın ekonomisine destek veren, katılımcı ve sorumlu sürdürülebilir bir turizm anlayışıdır. Bu kapsamda ekoturizm, kültürel ve doğal mirasın korunmasını, yerel kültürleri ve doğal kaynakların sürdürülebilirliğini güvence altına alır ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlar, hedef bu. Biyoçeşitliliği, doğal ve kültürel çevrenin bütünlüğünü korur. Kaynakların yönetimini, yaşam destek sistemlerinin devamlılığını hedefler. Yerel ekonominin anahtarı olmaktadır. Dünya Turizm Örgütü, eko turizmin amacını, “turizmin doğal ve geleneksel çevreye verdiği tahribatı en alt düzeye indirmek, doğayı ve sosyal kültürel çevreyi korumak, kitle turizminin aksine turizmi yıl içine yayarak çevreye baskıyı azaltmayı amaçlar” diye tanımlamaktadır. Korunan ve hassas alanlar ekoturizmin temel kaynağı olarak kabul edilmiştir. Nihayetinde sürdürülebilir olmayan hiçbir turizm yapısının uzun süreli olmayacağı öngörülmektedir. Hal böyleyken Kaş ve Demre bölgesindeki doğal ve antik siteleri, köyleri ezip geçecek, tarım alanlarını, meraları, ormanları tahrip edecek Finike-Demre-Kaş-Kalkan otoyol projesi, köylerde ikinci konut olarak yoğun yapılaşmaya ve aşırı nüfus yığılmasına neden olan nazım imar planları, uygulama planları, Kaş Çukurbağ Yarımadası, Liman ağzı, Kalkan’daki koylar, orman parkı ihaleleri, Kaş marinanın büyütülmesi projesi, sit derecelerinin düşürülmeye çalışılması, kaçak yapılar, taş ocakları gibi pek çok girişim ve uygulamalarla tabii ki burada eko turizmden değil, olsa olsa eko kırımdan söz edebiliriz. Bölgede sınırlı olan tarım arazileri ortasına, su havzalarına, zeytinlik alanlara yapılan binlerce lüks konut ile villa turizminin teşvik edilmesi de aynı şekilde eko kırma davet. Aslında bir sona davet. Villa ve kitle turizmi, Kaş doğasını son derece zengin olan biyo çeşitliliği, kıymetli üretim topraklarını, maki ormanlarını önünde sonunda tüketecek, bitirecek. Aynı zamanda da sınırlı su kaynaklarını, zaten yetersiz durumda olan alt yapıyı da zorlaştıracak. Bunun için çok uzun bir geleceğe bakmaya gerek yok. Bunlar şu anda bölgemizde hızlı olarak gerçekleşiyor. Ama hala bir şans var. Kaş’ın bugüne kadar görece korunabilmiş ender yerlerden birisi olması onun son şansıdır. Çok geç olmadan artık dünyada ilgiyi kaybetmiş olan bu deniz, kıyı ve doğa gaspından, kitle turizminden vazgeçip doğal hayatın ve yerel halkın korunması ve yararı için eko turizme sığınmaktan başka çare göremiyoruz.

KAŞ BÖLGESİ TURİZMDEKİ ÇIKMAZLAR, ÇÖZÜMLER

Abdullah HAMARAT

Kaş Turizm ve Tanıtma Derneği Başkanı, aynı zamanda Kaş Yarımada'da bulunan Hamarat Otel'in sahibi Abdullah Hamarat, "Kaş Bölgesi Turizmdeki Çıkmazlar, Çözümler" konulu yaptığı sunum, konuşma deşifrelerinden yola çıkılarak özetlenmiştir.

Hamarat konuşmasında, Kaş'ın son bir şansı olduğunu ve o son şans da iyi değerlendirmemiz gerektiğini ileri sürmüştür. Kaş turizmini turizm yapan değerler vardır ve bu değerler üzerinde birinci gün İsa hocam tarih konusunda konuştu. Kültür konusunda Hüseyin Bey konuştu. Bugün de doğa konusuna Ahmet Bey derinlemesine değindi. Kaş turizmini turizm yapan bu değerleri korumamız gerektiği inancındayız. Bu değerler üzerinden biz turizm yapıyoruz. Ben de buna "doğal enerjili turizm" diyorum. Doğal enerji ve turizm ilişkisi nedir? Yani, Tanrı bize güneş vermiş, deniz vermiş, doğa vermiş ve biz bu değerler üzerinden turizm yapıyoruz. Bu değerler üzerine kurulu bir turizm ve ticaret anlayışımız var. Ama maalesef biz bunlara yeterince değer vermiyoruz. Her birini tahrip ediyor ve geleceğimizi karanlık hale getiriyoruz. Bunun için mücadele etmeliyiz. Yine insan eli üzerinden yapılan değerler var. Bunlar nedir? Tarih ve kültür. Bu tarihsel değerlerimiz mesela nedir? Dün İsa hocam detaylı şekilde bahsetti. Likya tarihi, Luvi tarihi veya yakın geçmiş tarihi değerlerimizi, yine otoritelerin de desteğiyle gün ışığına çıkarıp onları tahrip etmeden turizme kazandırmamız gerekiyor. Yine Kaş turizmini turizm yapan değerlerden bir tanesi de kültürümüzdür. Bu kültürümüzü koruyup yaygınlaştırarak gelecek nesillere aktarırsak ve kültür turizmini Kaş'ta geliştirebilirsek sezonu daha uzun vadeli hale getirebiliriz. Doğa konusunda da doğamıza sahip çıkmak ve onu korumak gerekiyor. Eğer tüm bunları başarabilirsek sürdürülebilirlikten söz edilebilir diye düşünüyorum.

CARBONZE ESG VE SÜRDÜRÜLEBİLİR HEDEFLER İÇİN GÜVENİLİR ÖLÇÜM VE RAPORLAMA HAKKINDA BİLGİLER

Ali Uğur GÜLTEKİN

Ali Uğur Gültekin, sürdürülebilirlik ve emisyon ölçümü yapan Uluslararası Almanya Merkezli bir şirket ortağı olduğunu ve karbon emisyonu tüketimi hakkında kısa bir sunum yapmak istediğini belirtmiştir. Bu bölüm, kendisinin konuşma deşifrelerinden alıntılar yapılarak özetlenmiştir.

Almanya'daki organizasyonda, Avustralya'dan katılan bir konuşmacının sürdürülebilirlik tanımı dikkat çekiciydi. Profesör, fiziksel olarak etkinliğe katılmasının uçuş, konaklama ve diğer faaliyetler nedeniyle yüksek karbon emisyonu yaratacağını vurgulayarak, bu çelişkinin sürdürülebilirliğin özünde yer alması gerektiğini ifade etti. Bu bağlamda, Timur İmparatorluğu'nun kurucusu Emir Timur'un "Hayatımda yaptığım hiçbir şey, söylediğim sözlerle ters düşmedi" sözünü hatırlatarak, eylemlerimizin söylemlerimizle uyumlu olması gerektiğinin altını çizdi. Konuşmacı, dünya genelinde çözümler üretildiğini ancak bu problemlerin büyük ölçüde ABD ve Avrupa merkezli olduğunu belirtti. Sürdürülebilirlik kavramı, Birleşmiş Milletler'in büyük devletler tarafından şekillendirilen altyapısına dayanır ve bugün onların yaşadığı sorunlar, gelecekte diğer ülkelerin de karşılaşacağı sorunlar haline gelebilir. Mühendis kökenli olan konuşmacı, petrol ve doğalgaz sektöründe çalıştığını belirterek, bu sektörün genel bakım süreçleriyle ilgili ilginç noktalara değinmiştir.

Yeni çağda, geçmişte yapılan çevresel zararların sonuçlarıyla yüzleşerek, yaşam standartlarımızın, tüketim alışkanlıklarımızın ve genel yaklaşımlarımızın değişmesi gerektiğini anladık. Büyük devletler, küresel emisyonların etkisini araştırarak İsveç'teki bir termik santralden çıkan gazların Endonezya'daki yağmur ormanlarını, Avrupa'daki emisyonların ise Amazonları tahrip ettiğini keşfetti. Bu küresel sorunun çözümü için iş dünyasında sıfır emisyon organizasyonları oluşturulmaktadır.

Dünyadaki emisyon oranları belirli kaynaklara dayanıyor ve sürdürülebilirlik alanında yeni standartlar devreye girmektedir. Türkiye'de, Sürdürülebilir Raporlama Standartları (TSRS) uygulanmakta ve yeni yönetmelikle 2053 yılına kadar sıfır karbon emisyonu hedeflenmektedir. Türkiye, 2006'da Paris Anlaşması'nı kabul etmiş ve 2022'de 2053 sıfır emisyon hedefini resmen ilan etmiştir. Bu süreçte yasal düzenlemeler, günlük ve ticari yaşamımızı şekillendirecek ve uluslararası ilişkilerimizi de etkileyeceği düşünülmektedir.

Sınırdaki Karbon Yönetmeliği, Avrupa Birliği tarafından iki yıl önce uygulanmaya başlamıştır. Bu yönetmelik kapsamında, ticari faaliyet gösteren 66 sektörde emisyon raporlama zorunluluğu getirilmiştir. Avrupa Birliği, ticari ilişkileri sürdürebilmek için üretim yöntemlerinin belirli standartlara uygun olması gerektiğini belirtmektedir. Bu süreçte işletmelerin emisyonlarını raporlamaları şart koşulmakta ve desteklenmektedir.

Turizm sektörüne yönelik yeni uygulamalarla, uçuş öncesi boarding kartlarına eklenen QR kodlar sayesinde, yolcuların seyahatlerinden kaynaklanan karbon emisyonları önceden hesaplanarak satın alınabilecek. Havaalanında ise seyahatin toplam emisyonu ölçülerek ek vergiler uygulanabilir hale gelecektir.

Türkiye'nin 2053 sıfır karbon hedefi dışında, 2030 yılına yönelik önceden planlanmış ve sonuçlandırılmış projeler bulunmaktadır. İklim değişikliği dışında toprak ve su kirliliği gibi on bir farklı çevresel etki izlenmektedir. Uzmanlar, özellikle seraların neden olduğu toprak kirliliği ve diğer ekosistemler üzerindeki etkilerin kontrol edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu konular, gelecekte hepimizi doğrudan etkileyecek. Amerika'daki bir okulda yapılan uygulamayla, su ve elektrik tüketimi, sınıflardaki karbon emisyonu ve karbondioksit değişimleri anlık olarak ölçülebilir. Öğrenciler, cep telefonlarından bu verileri takip edebilir, aynı zamanda bu tüketimlerin maliyet analizi yapılarak sürdürülebilirlik yönetim sağlanır.

Türkiye'de otellere uygulanabilecek örneklerden biri olarak, misafirlerin QR kodlarını okutarak oteldeki enerji ve su tüketimleriyle karbon emisyonlarının anlık olarak raporlanması öne çıkmaktadır. Bu tür sistemler, çevresel farkındalık yaratmanın yanı sıra işletmelere sürdürülebilirlik konusunda bir yol haritası sunabilir.

Soru Cevaplar

Erdal Okurgan: Bunlar şu anda yasal zorunluluk mu, devlet bunu teşvik için işletmelere destek olmayı düşünüyor mu?

Ali Uğur Gültekin: Avrupa Birliği tarafından açılan fonlar, Türkiye'den iki üniversitenin başvurusuyla destek sürecine girdi. 200 otelin dekarbonizasyonu için iki milyon euroluk teşvik sağlandı ve bu teşviklerden biri Türkiye'deki bir üniversite tarafından alındı. Gaziantep Üniversitesi ise şehir içi ulaşımın elektrik üretimine kaynak olması ve karbon emisyonunun azaltılması amacıyla 13 milyon US dolarlık teşvik aldı. Bunun yanı sıra, Antalya

Büyükşehir Belediyesi, katı atık tesisinin genişletilmesi adına Avrupa Birliği ve Dünya Bankası'ndan fon aldı. Denizli Sanayi Odası ise organize sanayideki atıkların sifıra indirilmesi için destek sağladı.

Türkiye'de fonların mevcut olduğu belirtilirken, Kaş bölgesine ne zaman ulaşacağı bilinmiyor. Ölçme sürecinde yerel yönetimlerle, STK'larla iş birliği zorunluluğu bulunuyor. Yerel STK'lar, belediyeler ve organize sanayiler, raporlama sürecinin ilk aşaması olan ölçüm çalışmalarına odaklanıyor. Bu kapsamda, Kaş Belediyesi ve bölgesel hizmetler için ücretsiz ölçüm desteği sağlanacağı belirtilerek, fonların alınmasını destekleme yönünde çalışmalar yürütülüyor.

Katılımcı: Bu ölçümleri aldıktan sonra ne yapıyorsunuz, süreci takip edebiliyor musunuz? Yani insanlar parayla mı satın alacaklar yarattıkları emisyonu?

Ali Uğur Gültekin: 2050 yılına kadar karbon kullanımının vergi sistemine entegre edilmesi planlanıyor ve bu dönüşüm, küresel ölçekte şirketler tarafından benimsenmeye başladı. Amerika ve Avrupa'daki işletmeler, sürdürülebilirlik projelerine fon almadan, sadece ekosisteme uyum sağlamak adına yatırım yapıyor. Örneğin, Avrupa'da bir kahve zinciri, müşterisinin kahve tüketiminin yarattığı emisyonu gösterecek bir sistem geliştirdi. Benzer şekilde, Amerika'daki oteller, yeşil dönüşüme kendi kaynaklarıyla yatırım yaparak sürdürülebilirlik avantajlarını marka stratejisine dahil ediyor.

Uzun vadeli sürdürülebilir sistemler, yağmur suyunun toplanması, güneş ve rüzgâr enerjisinden elektrik üretimi gibi amorti edilebilir çözümlerle yaygınlaşıyor. Bu dönüşümle birlikte küresel iklim değişikliğinin tarımsal üretime etkisi gözlemleniyor. 2010 ve 2070 karşılaştırmalarına göre, zeytin üretilebilir alanları Akdeniz kıyılarından Baltık Denizi'ne kadar genişleyebilir. Aynı şekilde, denizlerdeki ekosistem değişimi, bölgesel balık popülasyonlarını ve gastronomiyi dönüştürecek. Turizm, ilkbahar ve sonbahar sezonuna kayabilir, bu da altyapı yatırımlarında değişimi gerektirebilir.

Önümüzdeki 20-30 yıl içinde deniz suyu seviyelerinin artması bekleniyor. Ancak yapılan bir akademik çalışmaya göre, bu süreç kademeli değil, ani ve afet şeklinde gerçekleşebilir. Şiddetli yağmurlar ve yangınlar gibi aşırı hava olayları, iklim değişikliğinin hızlandığını gösteriyor. Bu nedenle dönüşüm süreci kontrol edilebilir ve yönetilebilir olmalı.

Çin, hava kirliliğini kontrol altına almak için elektrikli araç üretimini teşvik ederek küresel lider konumuna geldi. Benzer şekilde, Kaş bölgesinde stratejik

turizm hamleleri ile Adriyatik kıyılarıyla rekabet edilebilir. Dalmaçya kıyı tipine sahip iki bölgeden biri olarak, sürdürülebilir turizm uygulamalarına öncülük edilirse turizmin devamlılığı sağlanabilir. Kaş gibi güçlü tarihsel ve coğrafi altyapıya sahip bir bölgenin turizm kaybı yaşaması beklenmiyor ancak doğru hamlelerle daha rekabetçi bir konuma ulaşılabilir.

Nurgün Oktik: Sürdürülebilirlik ve karbon emisyonu kritik konular olsa da bölgesel çevre sorunlarına acil müdahale gerekliliği de göz ardı edilmemeli. Örneğin Akyaka'da kaçak yapılar, yıllık sedir ve kızılçamların kesilmesi, taş ve mermer ocaklarının ekosisteme zarar vermesi gibi konular, doğrudan bölgesel turizmi ve doğal yapıyı tehdit eden unsurlardandır. Turizm gelirinin korunması ve sürdürülebilir bir gelecek sağlanması için çevre koruma politikaları, karbon emisyonu kadar önemlidir. İmar planlarının düzenlenmesi, kaçak yapılaşmaya karşı daha sıkı önlemler alınması ve ekolojik dengeleri gözetken yerel yönetim projelerinin oluşturulması gerekmektedir. Engelli turizmi, yangın güvenliği gibi temel altyapı eksiklikleri, sektörün bütünsel gelişimini sekteye uğratmış ve kapsamlı bir dönüşüm sürecini zorunlu hale getirmiştir.

Muğla ve Akdeniz çevresindeki taş ocaklarının, çimento fabrikalarının doğaya verdiği zarar, uzun vadede turizm faaliyetlerini baltalayabilir. Yerel STK'lar, belediyeler ve çevre aktivistleri ile iş birliği yaparak hem karbon emisyonu hem de acil çevresel tehditler üzerine bütüncül bir strateji geliştirmek gereklidir. Ekosistemi koruyarak sürdürülebilir turizm modeli oluşturmak, bölgenin uzun vadeli ekonomik ve çevresel sağlığı açısından da çok önemlidir. Bu noktada, çözüm odaklı eylem planlarını tartışmak ve doğru adımları belirlemek önem kazanmaktadır. Doğaya sahip çıkan ve aktif mücadele verenlerin varlığı sayesinde bu dönüşüm sürecinin fark yaratacağı düşünülmektedir.

Bireysel düzeyde yapılan küçük değişiklikler çevresel sürdürülebilirliğe büyük katkı sağlayabilir. İngiltere'de yapılan bir araştırmada, kettle kullanımının optimize edilmesiyle elektrik tüketiminin bir ayda %15 azaldığı tespit edilmiştir. Kullanıcıların su ısıtıcılarını tamamen doldurmak yerine, yalnızca ihtiyaçları kadar su kullanmaları teşvik edilmiştir. Bu tür basit ama etkili uygulamalar, enerji tasarrufu ve çevresel farkındalığın artırılmasına yardımcı olabilir. Avrupa Birliği, sürdürülebilirlik projelerine fon sağlamaktadır ve uygun projelerle birlikte başvurular yapılarak bu desteklerden yararlanmak mümkündür. Yerel yönetimler ve STK'ların öncülüğünde, bireysel alışkanlıkların çevresel etkiye dönüştürülebileceği projeler geliştirilebilir.

KALKAN'DA TURİZM SONRASI YAŞANAN DEĞİŞİMLER VE GÜNÜMÜZDE KARŞILAŞILAN PROBLEMLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Yeşim CÖMERT

İstanbul Maltepe Üniversitesi Sosyoloji bölümünde doktorasını tamamlayan Yeşim Cömert, tez konusunu da içeren “Sürdürülebilir Yeni Turizm Modelinin Sosyal Yapı ve Değişmeye Etkisi: Kalkan Örneği” adlı çalışmasından hareketle sunumunu yapmıştır. Kalkan’da turizmden sonra nelerin değiştiği, sosyal yapıda ve fiziki çevrede ne gibi değişimler olduğu konusunda topladığı verileri paylaşmıştır. Turizmin bir bölgeyi nasıl değiştirebildiği, bu değişimlerin yol açtığı olumlu olumsuz sonuçlar ele alınmıştır. 20’si Türk, 21’i yabancı olmak üzere Kalkan’da yaşayan toplam 41 kişi ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bu kısımda sunumun deşifrelerinden özetlenerek aktarılan bulgulara yer verilmiştir.

Kalkan’ın eski resimlerine baktığımızda yerleşim yeri olan “Köy içi” hala eski özelliğini korumaya çalışır. Geçmişte küçük bir balıkçı kasabası olarak anılan yerde Rumların yaşadığı ve bu “Köy içi” denilen kesimdeki evlerin özgün mimariyi temsil ettiği görülmektedir. Eski ismi “Kalamaki” olan Kalkan’ın sonradan bu ismi aldığı anlatılmıştır. Bir varsayıma göre Kalkan’ın liman olması gemiler için kalkan görevi görmesinden ötürü bu ismi aldığı belirtilmiştir. Geçmişte Bezirgân Köyünden eşeklerle bakliyatların limana indirildiği, zeytin ve zeytinyağı üretiminin çok fazla yapıldığı ifade edilmiştir. Turizmden sonra bu geçim kaynaklarının artık kalmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü turizmin gelmesiyle beraber turizmden kazanılan paranın daha yüksek ve tatmin edici olması insanları bu sektöre yöneltmiştir. Öncesinde liman ticareti yörede yaygın olarak uzun süre devam etmiş. Kalkan limanına uluslararası gemiler yanaşıyormuş ve buradan ürünler başka ülkelere gönderiliyormuş. Hatta İspanya’ya gönderilen geminin dönüşte oradan Kalkan’a kiremit getirdiği anlatılmıştır. Kendisi mimar olan bir katılımcı, Kalkan’daki bazı binaları yenilerken çatılarında “İspanya’dan gelen kiremitlerin kullanıldığını gördüm” demiştir. Liman kısmı içe doğru ve korunaklı olduğundan korsan gemilerin burada saklandığı da söylenmiştir. Hatta limanda bulunan Pırat Otel’in ismini buradan aldığı dile getirilmiştir.

Mübadele döneminde Rumların gitmesi ve köyü terk etmesiyle birlikte Bezirgan’daki halkın yukarı yayladan aşağıya indiği ve bir süre daha bu liman

ticaretini devam ettirdiği anlatılmıştır. Bezirgân, ticaret yolunun üzerinde yer alan bir köydür. Yöre halkının geçmişte deneyimlediği ticareti limanda da devam ettirdikleri anlaşılmaktadır. Hatta “bezirgân” ismini de ticaret yolu üzerinde kurulu olmasından ve halkın geçmişten beri ticareti bilmesinden kaynaklı aldığı belirtilmiştir.

Kalkan’da turizmin temel geçim kaynağı olmasından dolayı günümüzde bu sektörün devamlılığı daha önemli görülmektedir. Bölgede turizmin devam edebilmesine yönelik neler yapılması gerektiğine ilişkin derinlemesine görüşmelerin yapıldığı katılımcıların sıklıkla Kalkan’ın bir yol ayrımında olduğunu ve turizme nasıl devam edeceği konusunda bir karar vermesi gerektiği dile getirilmiştir. Katılımcıların görüşlerine bakıldığında, Kalkan’ın kime hitap edeceğini, nasıl bir turizm yapacağını belirlemesi gerekmektedir. Çünkü geçmişte gelen turist potansiyelinin çok farklı olduğu anlatılmıştır. Çeşitli bürokratlar, ünlüler başta olmak üzere, çok üst seviye ziyaretçilerin eskiden Kalkan’a geldiğinden bahsedilmiştir. Ancak bu durum 2010’dan sonra ve özellikle pandemi dönemi ile tam tersi yönde değişmiştir. Gelen turistlerin talepleri doğrultusunda işletmeler de şekil değiştirmiştir. Bazı katılımcılar, nerede büyük geniş ekranlar ve nerede ucuz bira varsa artık bunu arayan bir kitlenin Kalkan’a geldiğini, mekanlarda sadece İngiliz maç yayınlarının yapıldığını ve İngiliz müşteri odaklı davranıldığını, bu nedenlerle Kalkan’ın kendi karakterini kaybettiğini sıklıkla vurgulamışlardır. Yerli yemeğimiz olan patlıcan musakkanın üzerine kaşar peynir rendelenerek sunulduğu ise verilen örneklerden birisidir. Turist bu şekilde istiyor ve seviyor diye hareket edildiği için Kalkan’ın özgün halini koruyamadığı anlatılmıştır. Bu durumun ise toplumda zamanla yozlaşmaya yol açtığı düşünülmektedir. Turist gittiği yerde yörenin kültürünü tanımak, yemeklerini tatmak, insanların nasıl yaşadığını gözlemlemek, müziklerini dinlemek ister. Dünya geneli değerlendirildiğinde, başka turistik yörelerin kimliğini kaybetmekle yüz yüze geldiği görülmektedir. Otantikliğini kaybeden yerler ise bir süre sonra ziyaretçilerin ilgisini çekmemektedir. Örneğin buraya özgü bir simgenin bulunmayışı da eleştirilmiştir. Ziyaretçiler gittikleri mekanlarda, restoranlarda, kaldıkları otellerde, buranın zeytinyağı, buranın zeytini, buranın çiçeği, buranın portakalı, narı gibi ünlü neyi varsa onu görmeyi önemsemektedirler. Örneğin Kaş ve Kalkan’da narlar, portakallar, limonlar o kadar çoktur ki hepsi toplanamadığı için yerlere dökülüp çürür gider. Oysaki bunların sunulabilmesi, öne çıkarılması, tanıtımlarının yapılması gerekmektedir.

Kaş ve Kalkan, dalış derslerinin verildiği, dalgıçlık kurslarının yapıldığı ve pek çok kişinin hobi ya da profesyonel olarak dalmaya geldikleri ideal yerlerin başında yer almaktadır. Bunun dışında akla gelen simgesel bir şey bulamıyoruz. Yöresel yemeği nedir, nesi ünlüdür, hatıra olarak ne alıp götürülebilir, bilmiyoruz. Dolayısıyla yöreye bir karakter kazandırılması gerekiyor. Ziyaretçilerle gittikleri yer arasında bağ kurulması anlamında bu simgelerin çok önemli olduğu Urry tarafından “Turist Bakışı” adlı kitabında da belirtilmektedir.

“Sürdürülebilirlik” dediğimizde hem turizmin devam etmesi hem de turizmin sadece yaz sezonu ve deniz ile kısıtlı kalmayıp daha uzun bir sürece yayılabilmesi anlaşılmalıdır. Yani Türkiye’deki diğer deniz turizminin yapıldığı yerlere oranla bu bölgede sezon altı ay sürmektedir. Likya Yolu’nu keşfeden Kate Clow, ortalama 535 km uzunluğunda olan bu yolu 1990’ların sonunda belirlemiştir. Likya yolunun geçtiği güzergahlarda yaşıyor olmanın çok değerli olduğu ve burada sezonun uzatılabileceği önerilmiş ve bu yolun markalaşması gerektiği katılımcılar tarafından sıklıkla vurgulanmıştır.

Sürdürülebilirlik ile ilgili diğer bir konu, yurt dışından Dalaman’a yaz sezonu haricinde direkt uçuşların yani charter seferlerin yapılmayıp. Kışın ve bahar aylarında buraya ulaşımın çok zor ve pahalı olduğu dile getirilmiştir. Ziyaretçilerin buraya gelmesini kolaylaştıracak şartların oluşturulması gerektiği, turizmde sezonun daha uzun tutulabilmesi için ulaşımın öneminden bahsedilmiştir. Havalimanında indikten sonra karayoluyla Kaş-Dalaman arasının 2,5 saat sürdüğü, kışın herhangi bir aktivite, organizasyon, direkt uçuş gibi olanaklar sağlanmayınca insanların gelemedikleri ve sezonun yaz mevsimiyle sınırlı kaldığı anlatılmıştır.

Katılımcıların ifadelerine bakıldığında, en çok şikâyet edilen konu “kaçak yapılaşma” olmuştur. Kışın en fazla inşaat gürültüsünden, yazın ise kalabalığın yarattığı trafikten, park sorunundan, elektrik-su kesintilerinden, eğlence mekanlarından yayılan müzik sesinden oldukça rahatsız olunduğu dile getirilmiştir. Yapılaşmanın denetlenmesi gerektiği, planlı ve kontrollü büyümenin önemi vurgulanmıştır. İmar izni bulunmayan arsalarla yapılan kaçak binalarla ilgili önlemler alınması gerektiği, kontrolsüz olduğu için can güvenliği açısından da tehlike arz ettiği ve yakından kontrol için belediyenin yeniden Kalkan’a gelmesi gibi talepler öne çıkmıştır. Modernleşme ile buralardaki değişim ve dönüşümün kaçınılmaz olduğu, lakin doğal dokuyu

bozmadan ve yörenin karakterini koruyarak bunun yapılabileceği belirtilmiştir.

Katılımcılar tarafından sıklıkla sözü edilen başka sorun da çevre kirliliği ve gürültü kirliliğidir. Özellikle yaz aylarında ziyaretçi sayısının artmasıyla sokaklarda biriken çöpler, taşan foseptikler, sivrisineklerin çoğalması gibi problemler göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra eğlence mekanlarından yükselen seslerin çok rahatsız edici olduğu ve bu gürültünün geç saatlere kadar sürdüğü dile getirilmiştir.

Konaklama yerlerinde geri dönüşümün özendirilmesi gerektiğine ilişkin önlemler alınabileceği belirtilmiştir. Havuz sularında çok fazla kimyasal kullanıldığı ve yaz bitiminde bu suların doğaya saliverilmesiyle birlikte topraktaki pek çok mineral ve canlıları öldürdüğü ifade edilmiştir. Soyu tükenmekte olan caretta caretta ların korunmasına ilişkin önlemler alınmasına rağmen motorlu su sporlarının devam etmesi olumsuz eleştirilmiştir. Bir katılımcı, denizde kolu kopmuş ya da yaralanmış kaplumbağa bulduklarını dile getirmiştir. Buradaki butik turizm anlayışını seçerek gelen ziyaretçilerin kafa dinlemek istediğini, deniz kenarında sakince kitabını okumak isterken motorlu su araçlarının gürültüsünden rahatsızlık duyduğunu, üstelik de caretta caretta ların zarar görmesinin ziyaretçileri olumsuz etkilediğini anlatmıştır.

Kalkan'da sportif, sosyal, kültürel aktivitelerin eksik olmasından dolayı sosyalleşme sorunu da katılımcıların ileri sürdükleri sorunlardan biridir. Burada çeşitli festivaller ve organizasyonlar düzenlenebileceği, bir halk meydanı ya da kültür merkezi bulunması gerektiği belirtilmiştir. Turizmin devamlılığı için farklı yaşlardan insanlara hitap etmenin önemi vurgulanmıştır. Kalkan'a bakıldığında genellikle emekli olup yerleşen İngilizler'in çok sayıda olduğu görülmektedir. Katılımcılardan biri, buraya gelen turistlerin ya da yerleşmiş yabancıların yaşça büyük olduklarını ve bu kişiler kaybedilirse Kalkan ekonomisinin sarsılacağını ileri sürmüştür. Çünkü burada yaşayan yabancıların çocuklarının ve/veya torunlarının yaşamak ya da tatil için burayı tercih etmediklerini söylemiştir. "Turizmi biz nasıl kurtaracağız bilmiyorum" diye eklemiş ve gençlere de hitap edebilmenin önemini dile getirmiştir.

Kaş ve Kalkan'da ziyaretçi sayısının artması, restoran ve market gibi hizmetlerin çoğalmasına neden olurken, sağlık hizmetlerinde ciddi eksiklikler olduğu gözlenmiştir. Bölgede poliklinik veya tam donanımlı bir hastane bulunmazken, mevcut sağlık merkezi olan Kaş Devlet Hastanesi'nin

yeterli uzman kadroya sahip olmadığı beyan edilmiştir. En yakın donanımlı hastanenin Fethiye'de 80-90 km uzaklıkta olması, özellikle kalp hastaları ve acil sağlık hizmetlerine ihtiyaç duyanlar için ciddi zorluklar yaratmaktadır.

Bölgedeki konut fiyatlarının yüksek olması ve yaşam maliyetlerinin artması, sağlık çalışanları ve memurların burada uzun vadeli görev yapmasını zorlaştırmaktadır. Sağlık altyapısının yetersizliği, turizmin yarattığı olumsuz sonuçlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Yerel halk ve bölgedeki sabit gelirli çalışanlar, devlet memurları, turizm sektöründeki yüksek fiyatlar nedeniyle günlük yaşamda ekonomik sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Kalkan'da restoran çalışanlarının büyük kısmı bölge dışından gelen gençlerden oluşmaktadır. Yörenin gençleri, turizm sektörünün ağır işlerinde çalışmayı tercih etmezken genellikle aile işlerini sürdürürler.

Hizmet sektöründe sezon boyunca çalışan gençler işyerlerinde uygunsuz koşullarda barınmak zorunda kalmaktadırlar. Ayrıca, 15-16 yaş aralığındaki gençlerin sigortasız ve kayıt dışı çalıştırılması, önemli bir sosyal ve ekonomik problem olarak karşımıza çıkmıştır. Katılımcılara göre, düşük maliyetli sosyal konut projeleri geliştirilerek çalışanların barınma sorunları çözülebilir veya konut fiyatlarında düzenlemeler yapılarak makul kira standartları belirlenebilir. Bu tür girişimler, hem turizm sektörünün sağlıklı büyümesini destekler hem de çalışma koşullarını iyileştirerek sosyal güvenlik sorunlarını azaltabilir.

Kalkan'da bir diğer karşılaşılan sorun ise toplu taşımalarla ilgilidir. Bazı yerlere hiç ulaşımın olmadığı anlatılmıştır. Örneğin Bezirgân Köyü'ne çıkmak istenildiğinde oraya giden herhangi bir toplu taşımanın olmadığı belirtilmiştir. Taksi ücretlerinin pahalı ve sabit olması da şikâyet konusudur. Burada kendi aracın olmazsa ulaşımın çok zor yapılabildiği dile getirilmiştir. Kalkan ve Kaş'ta yaşayan çoğu kişinin motor kullandığı, böylece yaz aylarında yaşanan trafik sorununun biraz daha az hissedildiği söylenmiştir. Toplu taşıma araçlarının durak ve kalkış güzergahlarının net olarak belirlenmesi, sık aralıklarla hareket etmesi ve böylece gelen ziyaretçilerin de kullanabilmesi gerektiği önerilmiştir.

Kaş'ta bir tane turizm ile ilgili meslek lisesi olduğu ve Kalkan'da da turizm alanında bir lise ya da bir yükseköğrenim kurumu kurulabileceği dile getirilmiştir. Böylece işletmelerin stajyer olarak burada eğitim alan gençleri sigortalı ve devlet desteğiyle çalıştırabilecekleri söylenmiştir. Bu şekilde kayıt dışı eleman çalıştırmanın da önüne geçilebileceği vurgulanmıştır.

Kalkan'ın yaz aylarında Antalya ve Alanya gibi aşırı nemli olmaması, coğrafi

konumu sayesinde sıcaklıkların bunaltıcı düzeye ulaşmaması, bölgenin tercih edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu iklimsel avantajlar, bölgeye olan ilgiyi artırmakta, dolayısıyla bu doğal özelliklerin korunması, hepimizin öncelikli sorumluluğu haline gelmektedir. Sürdürülebilirlik perspektifinden bakıldığında, Kalkan'ın doğallığını korumak büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, çevre dostu ve sürdürülebilir bir turizm anlayışının benimsenmesi, bölgenin özgünlüğünü ve cazibesini uzun vadede koruyabilmesinin temel koşuludur.

Soru Cevaplar

Katılımcı (Burcu Canpolat): Merhabalar ben Burcu Canpolat, 1980 Ankara doğumluyum. Üniversite yıllarında da Kaş'a gelmişliğim var ve artık Kasım ayından beri de buradayım. İstanbul İngilizce İşletme mezunuyum. Arçelik, LG Klima ve LG Elektronik'te çalıştım. Daha sonra emlak danışmanlığı yaptım. Şimdi de burda otel resepsiyonistliği başvurusuyla haftaya işbaşı yapıyorum, sezon için en azından. Dünya gezginiyim. Dünya insanıyım, gezmeyi ve paylaşmayı çok seviyorum. Bu sayede Instagram influencer'ı olarak belli gelir elde ettim. Bir müddet sonra onları da bırakmaya başladım. Özellikle işletme okumuş biri olarak şeyi söyleyeceğim, İktisat dersinde öğrendiğimiz şeylerden biri arz ve talep konusuydu. Dünyanın en güzel coğrafyalarından birisinde yaşıyoruz. Kendi gözlerimle şahidim, çok yer gezmiş bir insan olarak burada yaşamaya karar verdim. Talebin olduğu bir yerde arz olmak zorundadır. Bunu yabancılar, Avrupa özellikle iyi biliyor ve iklim olarak mükemmel. Bunun için çözüm üretilmesi gerekiyor ve dün sabah birazcık katılabilirdim. Bugün geldim ama duyduğum şeyler hep yoğun şikâyet. Çözüm şahsen çok duyamadım ya da çok az duydum diyebilirim. Çözüme dair örnek vermek istediğim dünya devi bir firmanın kullanmış olduğu yöntem etkileyici ve şunu savunuyor: "Ölçmediğin şeyi iyileştiremezsin!" Bir şeyin etkisini bilmek, yerel bölgeye, dünyaya etkisini bilme çok önemli ve ancak bildiğin zaman yani rakamlarla belirlendiğinde buna dönük çalışmalar yapılabilir. Ne kadar iyileştirdiğini, nasıl koruyacağını bilmek buradaki sorunları çözebilmenin yöntemi olabilir.

Ali Uğur Gültekin: Ölçme, uluslararası kabul gören şeydir ve o yüzden önce ölçmek lazım. Büyük değişimler küçük hamlelerle başlıyor.

Katılımcı (Burcu Canpolat): Diğer bir önerim de önce ölçecek sonra da ölçtüğün şeyi iyileştireceksin. Biz dünyayı yeniden keşfetmiyoruz, dünya

üzerinde çok güzel başka coğrafyalar da var ve özellikle Adriyatik'ten bahsedildi aynı iklime sahip olduğumuz için. İyileştirme adına aynı özelliklere sahip olduğumuz için dediğimiz örnekleri de oradan getirebiliriz ama dernek bazında, şirket bazında oralarla ilgili yapılan çalışmalar var mı merak ediyorum. Şu an tartışma olarak değil ama öneri olarak söylemek istiyorum. Uluslararası çalışmalar yapılması gerekiyor diye düşünüyorum. Likya Yolu, dünya insanları için çok önemli. Küresel ısınma ile değişen iklim, Kaş'ın iklimi, sezonsallığı da düşürecek bir şey olduğundan, kışın da burayı arzulanır kılabacak olan şeylerden biri bu Likya Yolunun canlandırılması olabilir. Likya yolunun pazarlanması, buna uygun konaklamanın yapılabilmesi gerekir. Yabancıları görüyorum bazen, sırt çantalarıyla evin önünden geçiyorlar mesela ve Likya yolunu Adrasan tarafına doğru yürüyorlar. Biz bu insanların etkinliklerine ilişkin neler yapıyoruz, bir çalışma var mı bilemiyorum.

Katılımcı: Biz Likya Yolunu ön plana çıkarmak için Kaş Turizm Tanıtma Derneği'ndeyken çalışmalar yaptık. Hatta arkadaşlar yol üzerindeki yön gösteren yerleri boyadılar. Ancak kaçak yapılaşmalar nedeniyle yol üzerinde değişiklikler oldu. Rehberler bile bulamıyorlar yolu artık. Çünkü adam villasını yaparken oradaki işareti kaldırıyor veya başka yere koyuyor. Antalya'dan bir ekip çağırılarak o yol tescillenmelidir.

Katılımcı: Likya Yolunun geliştirilmesi, tanıtılması, bazı düzenlemeler yapılması gerekiyor. Bir de gözlemlediğim kadarıyla güneş enerjisi Kaş'ta çok kullanılmıyor. Yılın 300 günü güneşli olan bir coğrafyada güneş enerjisi kullanımı çok az diye görüyorum. Güneş enerjisinden daha yoğun olarak yararlanılabilir. Bunun önemli bir öneri olduğunu düşünüyorum. Sosyal aktiviteler anlamında sadece gönüllülük esasına uygun yapılan şeyler var mesela Kaş tiyatro günleri gibi. Şimdi "Heliz Active" diye yeni bir oluşum var. Sinema yok dedik mesela, buralarda bu tarz programları organize edecek kişilerin kendini ön plana çıkarması, oradan da bir gelir kaynağı elde edebiliyor olması benim çözüm önerilerimden biri. Otopark, hastane, toplu taşıma, arıtma gibi tüm bu şikayetlerin çözümünün de İmar ve Şehircilik Bakanlığı tarafından altyapı olarak ele alınması gerekiyor.

Şener Oktik: Turizmin ekonomiyle iç içe geçmiş yapısı gerçekten karmaşık dinamiklere sahip. Büyük finans akışlarının rant yaratma eğilimi, yerel halkın ve çevrenin uzun vadeli çıkarlarını göz ardı edebiliyor. Özellikle karar vericilerin büyük ticari çıkarlarla bağlantıları olduğunda, demokratik süreçlerin işleyişi

zorlaşabiliyor. Yerel halkın haklarını savunmak, sosyal farkındalığı artırmak ve sürdürülebilir turizm politikalarını teşvik etmek için bağımsız platformların ve hukuki mücadelelerin büyük önemi var. Ancak, bazen tüm çabalar, daha büyük ekonomik güçlerin yönlendirmeleriyle aksi yönde ilerleyebiliyor. Çünkü yukarıdan bir finansmanın satın almışlığı var. Bunun çözümü için ben bir öneri sunacağım. Yerel mücadeleler çok önemli. Buradaki organizasyonların, sivil toplum örgütlerinin bir araya gelmesi gerekir. Kaş veya Kalkan'da yapılan her türlü şey bütün dünyayı ilgilendiriyor. Örneğin, bir karbon saldıgınız zaman işte Malezya'daki herhangi bir yerde ölçülebiliyor. Bunu uluslararası taşımanın yollarına bakmalıyız. Yönetimin ticaret tarafından veya finans tarafından tamamen satın almadığı yerlerdeki organizasyonların bir parçası haline gelip, baskıyı oradan yapmak zorundayız. Biz burada aşağıdan ne kadar baskı yaparsak yapalım, küçük sivil toplum kuruluşlarıyla bunun etkileri çok olamıyor. Ama şunu unutmayalım, yapılan bir ticarettir. Ticaret, kârın olduğu yerde yerelin problemlerini hiç dikkate almaz. Yeter ki villa turizmi olsun istersen şu turizmi olsun, orada kâr oranına bakar. Biraz önce arkadaşımız arz-talep dedi. Talep varsa bu talebin nereye doğru olduğuna bakar. Bu talepler doğaya ne zarar vermiş, coğrafyaya ne zarar vermiş hiç umurunda değil. Ben uzun süre ömrümün bir kısmını akademide geçirdim, bir kısmını da sanayide geçirdim. Kâr olduğu zaman, örneğin bir yere çimento fabrikası kurduğu zaman oraya ne geleceği, nasıl zarar vereceği hiç umurunda olmaz. Çimento fabrikası kaç para kazanacak diye bakar.

Sayın Akoy önerim, bu yaptığınız çabalar çok güzel, heyecanınız çok hoşuma gitti ancak bunları uluslararası nasıl taşıyacağız? Yani buraya uluslararası dikkati nasıl çekilecek? Karbon taksı gibi dışarıdan gelen baskı nedeniyle kâğıt üstünde bizim halen daha tartıştığımız ve hayata geçmesi konusunda tereddüdümüz olan işler var. Bu yapılan işlerin uluslararası alana taşınmasına çaba göstermeliyiz.

Katılımcı (Meral Hanım): Merhabalar, Meral Çıyan Şenerdi benim adım. 42 yıldır Kaş'a aşığım ve buraya 20 yıl önce yerleştim. Çevre faaliyetlerinde bulundum, bulunmaktayım hala Kaş Çevre Platformu üyesiyim. Bu söyleyeceklerim sonuç önerilerine yazılsın diye söz almak istedim. Çok büyük bir çelişki var. Turizm haftasıymış, turizm haftası başladı ancak inşaatlar devam ediyor. Kırma delme makineleri... Bu gürültüyü turist gelirse ne yapacağız? Orada büyük bir çelişki var. Normalde 15 Mayıs'ta inşaat yasağı başlayacak.

Turizm bahara doğru kayarsa bu defa inşaat sezonu başlıyor. Baharda turizm yapacaksak bunun kısıtlanması lazım. Belediyelere önerilerimizi hep söyledik ama pek dinleyen olmadı. Belediyenin içinde bir danışma biriminin oluşturulması lazım. Bir de terminal mesela, dolmuşlarla buraya gelenlerin turizmle karşılaştığı ilk yer çok kötü. Oraya ilişkin bir proje var ama hayata bir türlü geçirilemiyor. Belki de o projenin yumuşak şekilde geçilmesi lazım. Ve bazı alanların Kaş'ta da Kalkan'da da yayalaştırılması gerekiyor. Belki shuttlelarla turistlerin aşağıya taşınması gerekiyor. Stickerlar oluşturup, gelen misafirlere "lütfen suyu dikkatli harcayın" gibi ifadeler yazılabilir. Kaş'ta su sıkıntısı var, feci boyutta hem de ve bu söylenmeyen, sır gibi saklanan bir şey. Biz biliyoruz ama bunu yansıtmıyoruz. Stickerlar oluşturup fikir birliği sağlanarak yapılması lazım. Kullanıcılar olarak bizim de gelen misafirlerin de havluları yere atıp ayakkabılarını silmemesi, duşunu üç dakikayla sınırlandırması gibi. Belki duş başlıklarının biz işletmeciler tarafından konaklama yerlerimizde değiştirilmesi gibi basit tedbirler alınabilir ve bunlara belediyenin de ön ayak olması lazım. "Turizm" kavramının belediyenin ana konularından biri olması gerekiyor ancak olduramadık. Bu da "öneriler" bölümünde yazılabilir. Bu, büyük bir yasal düzenlemeyi gerektiriyor ve yerel çözüm bulunamıyor olabilir. Şahane bir coğrafya içinde yol üzerinde pejmürde şekilde inşaat malzemeleri satan yerler var ve gayri sıhhi bir şekilde bulunan bu yerlere izin veriliyor. Onların kaldırılması ve yol üzerine buranın doğasının turizme uygun hale getirilmesi lazım. Tabii ki yol kenarlarındaki çöpler, cennet gibi olan yerde sera atıklarının irin haline gelmesi, o plastik atıklar gerçekten çok üzücü şeyler. Örneğin Japonya artık turist istemiyor. "Ben kendi başıma kendi yöntemlerimle yaşarım" diyor. Burada ne sakuralar açıyor değer veren yok. Çukurbağ'da badem ağaçları kesilip yerine villalar yapılıyor.

Katılımcı (Aydın Bey): İsmim Aydın Şengül, uzun yıllardır burada ikamet ediyorum. Emekli oldum eşimle beraber buraya geldim. Şimdi bu toplantıyı iki gün değil, bir haftaya ya da bir aya uzatsak sorunlarımıza yetmeyecek. Sürekli sorunlarımızı tartışıyoruz. Biz mutlulukla ilgili bir toplantı yapsak herhâlde bir saat filan sürer değil mi? Biz neden mutlu oluyoruz? Hiçbir şeyden mutlu olamıyoruz. O zaman bizim tercihlerimizi değiştirmemiz lazım. Yani bizim tercihlerimiz bizi bu yönere doğru itiyor. Mesele burda aslında. Peki sadece biz mi, nasıl değiştireceğiz bu tercihleri? Ülkeyi yönetenlerin de bir tercihi var. Dünyayı yönetenler var bir de. Onların da tercihleri var. Sonuçta bu tercihlerin

başında bir sistem var ve sistem o kadar acımasız ki. Sistem parayı ilk sırada almış. İnsanlık, toplum, çocuklarımız, bunların hiçbir önemi yok. Önemli olan para, daha fazla kazanmak ve bu hırs insanları yiyip bitiriyor. O zaman işte bizim bu tercihlerimizi değiştirmemiz lazım. Sorun aslında kapitalizm. Para kazanma hırsı insanları o kadar kötüye yöneltiyor ki, kendimizi yiyor bitiriyoruz.

Katılımcı: Ben aslında Aydın'ın söylediğine istinaden olacak, bu arz-talep meselesi çok böyle vazgeçilmez bir kanun gibi önümüze sürülüyor. Bundan gerçekten vazgeçmemiz gerekiyor. Bu bir kanun değil arz ve talep meselesi. Bu anlayıştan artık sıyrılmamız gerekiyor. Yani hem ülkemizin hem Kaş bölgesinin hem dünyanın artık tahammülü yok. Yani tahammülü kalmadı bu kadar tahribata. Doğanın, kaynakların, yani bizim geleceğimize, çocuklarımıza aktaracağımız kaynakların tahribatını, özellikle Türkiye'de özellikle Akdeniz'de Ege'de, hele ki bu coğrafya o kadar hassas bir coğrafya ki gerçekten bugüne kadar ne kadar görece de olsa halen korunma şansı sürüyor, korunma şansı olan bir yer. Kaş, Demre, Kekova falan. Yani bu üçgen böyle değil. Toros dağlarıyla birlikte hinterlandla birlikte tamamen bütünsel olarak artık korunması gereken ve bu tür işte küçük küçük hesaplarla, arz taleplerle, bilmem nelerle işte n'apalım. Turist istiyor işte ne yapalım, turist ayağını denize sokamıyor diye onun için kum döşüyoruz. Kıyıların doğal yapısı bozuluyor. Şunu artık kavramamız gerekiyor ki, bu anlayış benim bildiğim kadarıyla 20-30 yıl önceden vardı. Yani dünyada gidip artık kıyılara işletmeler kurmak gerekmiyor. Kıyıları doğal haliyle bırakmak, hassas bir alanı korumak hatta gerekirse oraya hiç ayak basmamak gibi önlemler çok uzun süreden beri tartışılıyor. Ve biz hala nerelerdeyiz? Biz hala villa turizmiydi, kitle turizmiydi, şu kaynaklar tükeniyor bitiyor vb. tartışıyoruz. Bu arz talep denilen şeyi kesinlikle tartışmamız gerekiyor. Hayat bu şekilde gitmez ve bunun bir sonu var.

Nurgün Oktik: Bir kaçak imardan söz ediliyor sürekli. Burada "kaçak yapılar" dediğiniz zaman ekleme midir yoksa sıfırdan, imar izni olmayan yere, tarla olan yere ev yapımını mı kastediyorsunuz? Tarla olan yere ev yapımı dediniz, peki bunu jandarmaya şikâyet ettiğinizde yapılırken yıkmıyorlar mı? Bu çevre oluşumu yani Muğla Çevre Vakfı, bir platform değil. Onlar gidip Gaziantep'te de, Karadeniz'de de, Uzungöl'de de bunları engellemeye dönük çalışmalar yapıyorlar ve kimse engelleyemiyor. Burada izinsiz bir villa yapıldığında nasıl bir yol izleniyor?

Katılımcı: Kaş Gökseki’de zamanında yabancılar gelmiş villalar yapmışlar. Ahmet Bey’in dediği gibi 2018’den sonra herkes başladı ama öncekiler imar barışı ile haklarını aldılar. Şimdi sonradan gelenler, 5 katlı 3 katlı yapıp hepsinin önünü kapattı. İngiliz gitmiş zabıtaya şikâyet etmiş demiş ki, “benim önümü kapattı, 4 kat yaptı”. Zabitanın verdiği cevap şu, “kaçak n’apabilirim? 5 katlı da yapar 6 katlı da yapar.”

Erdal Okurgan: Arkadaşlar ben size şöyle cevap vereyim. Çünkü biz bu işletmeleri kiralayan vatandaşlar olarak görünüyoruz. Bazen de eleştiriliyoruz. Geçen yıl sayın valimizle acenteler bazında bir görüşme sağladık ve dedik ki, “biz bu yeni kanunun bu kadar sert geçişinden muzdaribiz. Turizm acentesi olarak aldığımız rezervasyonlar var. Bunların iptal olma durumları var, bunlarla ilgili ne olacak? dedik. Sayın valimiz Hulusi Şahinle bu konuda bir görüşme yaptık. Bu kaçaklarla ilgili bize karşı bir tavır alarak, “siz bu insanlara cesaret veriyorsunuz. Adam ormana yapmış, 2B’ye yapmış, oraya buraya yapmış ondan sonra siz satıyorsunuz, pazarlıyorsunuz, cesaretlendiriyorsunuz bir sonraki de yapıyor” diyerek serzenişte bulundu. Biz 8-10 acenteyiz. Dedim ki, “sayın valim, biz turizm seyahat acentasıyız. Bakın bu kişi buraya bina yapmış, yaptıktan sonra fotoğraflarını, videolarını çekmiş ve almış getirmiş biz de yayınlamışız. Siz ise suçu şu an bize buluyorsunuz. Bu yapılan kadar, bunun Orman Bakanlığı var, Çevre Şehircilik Bakanlığı var, bu işin İçişleri Bakanlığı var, bu işin belediyesi var, zabıtası var. Bu kadar insandan geçip bize gelmiş. Biz pazarladık diye suçlu mu olduk?” Biz sadece seyahat acentesiyiz ne imardan anlarınız ne planlamadan ne tapudan anlarınız. İşimiz bir turizm ürününü pazarlamak. Ve sayın valimiz de bize hak verdi. Farklı yerlerle görüşmek üzere görüşmeyi erteledik.

Katılımcı (Prof. Dr. Serra Durugönül): Almanya’da çok uzun bir eğitim hayatım oldu. Bir gün yolda elimden yanlışlıkla ufacak bir kâğıt parçası düştü. Bastonlu yaşlıca bir kadın, “onu yerden al!” dedi. Ödüm patladı, hemen aldım. Bir kâğıt parçası yok yerlerde, temizliğe sahip çıkıyorlar. Sonra bir sempozyum düzenliyorduk, anlatım dili Türkçe, İngilizce, Almanca dillerinde. Fransız meslektaşlar, “biz gelmiyoruz” dediler. Yani vatanseverlik diline sahip çıkmak, toprağına sahip çıkmak. Bolu’daki yangından sonra, ben de kendimi eleştiriyorum, o yangından sonra konakladığım iki tane başka oteller oldu, ben de hala sormuyorum otel sahibine, “yangın kontrolü belgen var mı?” Ya da gideceğimiz otele, “bana tapunu, ruhsatını, yapı kullanma iznini göster

yoksa kalmayacağım burda” dememiz gerekiyor. İnsanoğlu talep eder eder ama arz bir yerde kesilebilir. Bodrumlular, “Bodrum’a gelmeyin” diyorlar çünkü su yok. Barcelona, Venedik, “gelmeyin” diyorlar. Şimdi ben de ilk defa ‘80’lerde Kaş’a geldim. Bu seferki gelişim bana şunu dedirtti, çok üzgünüm, “bir daha Kaş’a gelmeyeceğim” dedim. Şimdi ben gelmem, başkaları da “gelmeyeceğim” dediği gün, Abdullah Bey gibi buralı olan, bu kadar hoş ve kibar bir insan, o çocuğunu, torununu nasıl doyuracak? Üç nesildir otelcilik yapıyor. Onun da çocuğu şimdi Turizm İşletmecilik okuyormuş. Şimdi bir yerde bitecek bu. Dün Platon’un “Devlet”ini hatırlattım, “devlet çok önemli” dedim. Ama bugün diyorum ki, “biz insan olarak da gereğini yapmıyoruz devletten önce”. Burayı önce anadan doğma, topraktan doğma Kaşlılar koruyacak. Önce bence buralılar koruyacak çünkü herkes gidebilir, burası bittiği gün, susuz kaldığı gün gider ama toprağa bağlı, buralı olup kaç nesildir burada yaşayanlar nereye gidecek?

KAPANIŞ KONUŞMASI

Saygıdeğer Konuklar, Değerli Akademisyenler ve Katılımcılar,

Kaş Turizm Çalıştayı'nın sonuna gelirken, hep birlikte çok verimli ve ufuk açıcı bir süreç geçirdiğimizi söylemek isterim. Turizmin karşılaştığı zorlukları tartıştık, çözüm önerileri geliştirdik ve bölgenin geleceğine dair önemli fikirler ortaya koyduk. Burada paylaşılan bilgiler ve yapılan katkılar, ümit ediyorum ki, Kaş ve Kalkan'ın sürdürülebilir turizm yolunda ilerlemesine ışık tutacaktır. Bu çalıştayda ortaya çıkan görüşler ve öneriler doğrultusunda hazırlayacağımız raporun, ilgili birimlere iletilmesiyle somut adımlar atılmasını bekliyoruz. Turizm Bakanlığı ve yerel yönetimlerin de bu sürece duyarlılık göstereceğine inanıyoruz. Bu değerli etkinliği hayata geçirirken katkı sağlayan ve bizleri destekleyen herkese içten teşekkürlerimi sunuyorum. İstanbul Maltepe Üniversitesi ve Antalya Akdeniz Üniversitesi'nden gelen kıymetli akademisyenlerimizin, Kaş Kaymakamlığı ve Kaş Belediyesi'nin, Kaş Çevre Platformu'nun, Kaş Turizm ve Tanıtma Derneği'nin katkıları oldukça önemliydi, çok değerliydi.

Misafirperverliğiyle bizleri en güzel şekilde ağırlayan Abdullah Hamarat başta olmak üzere ilgi gösteren ve katılım sağlayan herkese şükranlarımı sunuyorum. Birlikte ürettiğimiz her fikir, turizmin daha güçlü ve sürdürülebilir bir geleceğe sahip olması için bir adımdır.

BÖLÜM II. ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Turizm Haftası kapsamında, 21-22 Nisan 2025 tarihlerinde Kaş Belediye Salonunda düzenlenen Turizm Çalıştayında, Kaş Kalkan Bölgesi'nde yaşanan turizm sorunlarına odaklanılmıştır. Değerli akademisyenlerin katılımıyla bilimsel bir içerik kazanan çalıştayda yapılan konuşmalar deşifre edilerek aynen rapora aktarılmıştır. Konuşmacılar ve konuklar arasındaki etkileşimler sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda geliştirilen çözüm önerileri, bu bölümde maddeler halinde sunulmuştur.

1. Arkeoloji ve turizm birlikte ele alınmalıdır:

Prof. Dr. İsa Kızıgut, turistik mekanların korunması, tanıtımı, bakımı için devlet tarafından daha fazla kaynak aktarılması ve arkeolojinin turizmle birlikte ele alınması gerektiğini, tarihi mirasa sahip çıkmanın önemini vurgulamıştır.

2. Doğal güzelliğin, yerel özelliklerin, otantikliğin önemi ve fiziksel çevrenin korunması:

Prof. Dr. Nurgün Oktik'e göre, turizm yalnızca bir gezip görme faaliyeti değil, aynı zamanda insanın kendi yaşadığı çevreyi sorgulaması ve daha iyisini arama çabasıdır. İnsanlar seyahat ettikleri yerlerde doğallık, çevre temizliği ve otantiklik gibi unsurlara dikkat ederek beklentilerini şekillendirirler. Bu nedenle, yaşadığımız coğrafyanın güzelliğini korumak ve geliştirmek hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin ortak sorumluluğudur. Kaş Kalkan bölgesine ait simgesel değerlerin ön plana çıkarılması ve etkili bir biçimde tanıtılması gerektiğini belirtmiştir.

3. Turizm hizmeti sunanların nitelikli ve eğitilmiş olmaları:

Hüseyin Kayır turizm sektöründe nitelikli insan kaynağının artırılması amacıyla, iki yıllık okulların açılmasını ve Kaş'ta mutlaka bir yükseköğretim kurumu olmasını önermiştir. Diğer konuşmacılar da hizmet içi eğitimler düzenlenerek hem hizmeti sunanların hem de alanların kalite standartlarını yükseltmesi yönünde çalışmalar yapılması gerektiğini dile getirmişlerdir.

4. Yerel yönetimlerin ve yerel yapılanmanın güçlü olması:

Turizmi daha sistematik hale getirebilmek için yerel yönetimlerin güçlü bir örgütlenme modeliyle hareket etmesi ve etkin bir kontrol mekanizması

oluşturması gerektiği ileri sürülmektedir. Günümüzde büyük şirketler genellikle kârı yerel ekonomiye kazandırmamakta, uluslararası örgütlenmeler ya da büyük oteller gelirleri merkezlere aktarmaktadır. Bu nedenle, turizm gelirlerinin yerelde kalmasını sağlamak adına güçlü bir yerel yapılanmaya ihtiyaç olduğu Prof. Dr. Şener Oktik tarafından da vurgulanmıştır.

5. Deniz, güneş, coğrafi güzellik ve yöredeki insanlar:

Abdullah Hamarat'a göre, turistlerin Kaş'a gelmesindeki en büyük etkenler, deniz, güneş ve yöre insanların samimi tavırlarıdır. Turizmin sadece doğal güzelliklerle sınırlı kalmayıp, insan ilişkileri ve kültürel etkileşimle daha sürdürülebilir hale gelmesini önermiştir.

6. Kaliteyi sürdürebilmek, samimiyet ve güven hissi:

Prof. Dr. Nurgün Oktik, eğer küresel turizm pazarında güçlü bir yer edinmek istiyorsak, turistlerin gittikleri yerlerde aradığı samimiyet, doğallık ve güven hissini vermemiz gerektiğini, böylece hem bölgenin turizm potansiyelinin artabileceğini hem de dünya çapında kendimize sağlam bir yer edinebileceğimizi dile getirmiştir.

7. Antroposen yaklaşım ve insanın merkeze alınmadığı sürdürülebilir eko turizm anlayışı:

Prof. Dr. Güncel Önkal, turizmin kültürel karşılaşmayı bir sanat olarak ele aldığını, yerel halk ile turist arasındaki iletişimin etik değerler çerçevesinde yönetilmesi gerektiğini belirtmiştir. Eko turizmi destekleyen projeler için uluslararası hibeler alınabileceğini, böylece yerel folklorik değerlerin korunarak sürdürülebilirliğin sağlanabileceğini vurgulamıştır. Denetimin önemine değinen Önkal, "denetim olmazsa etik olmaz, etik olmazsa sürdürülebilir turizm olmaz." demiştir.

8. Dünya Ekonomik Forumu'nun yayınladığı Risk Raporunun dikkate alınması:

Dünya Ekonomik Forumu'nun 2025 Küresel Riskler Raporu'nda, aşırı hava olayları ve çevresel bozulmaları en büyük küresel tehditler arasında gösterdiğini belirten Prof. Dr. Şener Oktik, turizm sektöründe sürdürülebilirliği sağlamak adına havalandırma, soğutma, ısıtma, havuz sistemleri, ulaşım ve

aydınlatma gibi unsurların karbon salınımını azaltacak şekilde düzenlenmesi gerektiğini, bu doğrultuda, temiz enerji ve yenilenebilir kaynakların kullanımını artırmanın önemini vurgulamıştır. Oktik'e göre, "otellerin elektrifikasyonunun "fotovoltaik"e (güneşten elektrik üretme) geçmesi sağlanabilir, yakınlarda uygun alanlar varsa rüzgâr santralleri kurulabilir". Böylece enerji kaynaklarının tasarruflu tüketimi ve karbon emisyon oranının düşürülmesi mümkün olabilir.

9. Kaçak yapılaşmaya, doğal dokunun bozulmasına karşı acil önlemler alınmalıdır:

Hüseyin Kayır konuşmalarında, uygun butik ve aile tipi işletmeleri teşvik eden, kökü bu topraklara ait olan bir turizm anlayışına dönülmesi gerektiğini söylemektedir. Kaçak yapılaşmanın kültürel tükenmişliği tetiklediğini, yöre mimarisine uygun olmadığını, doğal dokuya zarar veren her eylemin turizmi baltaladığını ve bir an evvel kökenlerimizin bize bıraktığı mirasa sahip çıkılmasını önermiştir.

10. Turizm komisyonu ve turizm danışmanı olmalıdır:

Kaş Belediyesi bünyesinde acilen bir turizm komisyonu oluşturulması ve turizm danışmanı belirlenmesi gerektiği sıklıkla dile getirilmiştir. Turizm paydaşları ile düzenli toplantılar yapılarak turistik faaliyetler kapsamında düzenlenen organizasyonların desteklenmesi istenmiştir.

11. Altyapı sorunlarının giderilmesine yönelik yerel yönetimler acil önlemler almalıdır:

Bölgedeki su kaynakları, atık yönetimi, ulaşım düzenlemeleri ve konaklama kapasitesinin sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda iyileştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Özellikle turizm sezonunda yaşanan elektrik ve su kesintileri, çöplerin artması, foseptiklerin taşması, sivrisineklerin verdiği rahatsızlık, gürültü kirliliği trafik ve otopark sorununa acil çözümler bulunması yönünde yerel yönetimlerin sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği belirtilmiştir.

12. Tarım ve turizm beraber organizasyonlar yapmalıdır:

Kaş Ziraat Odası Başkanı Ramazan Süer, turizmin sadece yaz sezonu ile sınırlı kalmaması gerektiğini vurgulayarak, tarımsal faaliyetlerin de ön plana çıkarıldığı çeşitli festival ve etkinliklerin düzenlenmesini önermiştir.

Bölgeye özgün ürünlerini tanıtmak amacıyla organizasyonlar yapılabileceğini belirtmiş; örneğin Margaz üzümünün, yüzlerce yıllık zeytin ağaçlarının ve badem toplama süreçlerinin tanıtımıyla ilgili gezilerin düzenlenebileceğini ifade etmiştir.

Bu tür etkinlikler hem yerel ekonomiyi desteklemek hem de bölgenin doğal ve kültürel değerlerini koruyarak sürdürülebilir turizme katkı sağlamak açısından önemli olabilir. Böyle projelerle turizm ve tarımın iç içe geçmesi, bölgenin dört mevsim ziyaretçileri ağırlamasına da katkıda bulunabilir.

13. Likya Yolu markalaştırılmalı:

İlkbahar ve sonbahar aylarında Likya Yolu yürüyüş etkinlikleri düzenlenmelidir, böylece turizmin sezonluk kısıtlamalardan bağımsız olarak daha geniş bir zaman dilimine yayılması sağlanabilir. Bu tür organizasyonlar, doğaseverleri ve tarih meraklılarını cezbederek bölgenin doğal güzelliklerini ve kültürel mirasını dört mevsim keşfetme fırsatı sunabilir.

14. Charter uçak seferleri yaz ayları dışında da yapılmalıdır:

Dalaman'a iniş yapan yurt dışı uçuşlarının yıl boyunca kesintisiz devam etmesi ve ulaşımın daha ekonomik hale getirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu hedefin gerçekleşmesi için turizm şirketleri ve ilgili paydaşların iş birliği yaparak ortak kararlar alması gereklidir. Aynı zamanda yerel yönetimlerin bu kararları desteklemesi, altyapı yatırımları ve uygun teşviklerle süreci kolaylaştırabilir. Bu tür girişimler, bölgenin turistik potansiyelini artırırken yerel işletmelerin ve halkın da yıl boyunca ekonomik kazanç elde etmesine yardımcı olabilir. Ulaşım maliyetlerinin düşürülmesi, bölgeye daha fazla turist çekerek turizmin sezonluk olmaktan çıkmasını sağlayabilir.

15. Sit alanlarının, nesli tükenmekte olan canlıların korunması yönünde önlemler alınmalı:

Ahmet Murat Akoy'un verdiği bilgilere dayanarak pek çok endemik bitki türünün, Türkiye'nin en fazla ziyaretçi çeken Patara antik kenti ile 8 tane antik kent ve binlerce yıl Likya kültürel mirasına ait arkeolojik alanın, Monaco'nun Akdeniz foku, orfoz, caretta caretta, iri baş ve iri burun canlı türlerinin tehlike altında olduğu anlaşılmaktadır. Bunların korunmasına yönelik çalışmalar desteklenmelidir.

16. Yerel yönetimle akademi sık sık bir araya gelmelidir:

Uzmanlar ve bilim insanlarının eşliğinde imar planlarının yapılması, halkın yaşadığı ve kullandığı alanların, tarım arazilerinin, zeytinliklerin rant uğruna harcanmaması, bir şehir planı olması, arkeolojik sit alanlarının ve kültürel mirasın korunması, kaçak yapılaşmanın önüne geçilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

17. Villa işletmeleri ile ilgili sorunlara acil çözümler üretilmelidir:

Villa turizmi, Kaş Kalkan Bölgesi'nde önemli bir konaklama modeli olarak öne çıkmakta ve bölgenin ekonomik yapısına büyük katkı sağlamaktadır. TURVİB Başkanı Erdal Okurgan, 2016 yılından bu yana villa işletmelerinin yaklaşık 11 bine ulaşmış olup, 35'e yakın alt sektörü doğrudan etkilediğini dile getirmiştir. Ancak, 7464 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte, villa turizmi işletmeleri çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Bu kanun, günübirlik kiralaan konutlara yönelik sıkı düzenlemeler getirerek, büyükşehirlerde kontrolsüz kiralamaı engellemek amacıyla hazırlanmıştır. Ancak, turistik villa işletmeleri de bu düzenlemelerden etkilenmiş ve birçok aile işletmesi mağdur olmuştur. Özellikle Akdeniz ve Ege bölgelerinde, imar ve tapu sorunları nedeniyle başvuruları reddedilen villa işletmelerinin sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır. Villa turizmine yönelik bu düzenlemelerin haksızlık yarattığı, bölgeye gelen turistlerin yaklaşık üçte ikisinin villa turizmi işletmelerinde konakladığı, bu konaklama modelinin tatil konsepti olarak kabul edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, villa turizminin büyük şehirlerdeki günlük kiralama modelinden ayrıştırılarak, "Turizm İşletmelerinin Nitelikleri Yönetmeliği" kapsamına alınması gerektiği belirtilmiştir.

18. Şehir içi ulaşım sorunu çözülmeli ve sadece yayalara ait alanlar çoğaltılmalıdır:

Araçların merkeze alınmayarak, belli bir yere bırakılması ve oradan da shuttle ile insanların gidecekleri yerlere ulaşması sağlanmalıdır. Konuşmacılar ve katılımcılar trafik sorununu sıklıkla dile getirmişler, belediyenin bu konuda böylesi bir düzenleme yapabileceğinden söz etmişlerdir. Özellikle yaz aylarında bu problemin çok yoğun olduğu dile getirilmiştir.

19. Su kullanımının sınırlandırılmasına yönelik acil önlemler alınmalıdır:

Kaş Bölgesinde su kaynaklarının giderek azalması nedeniyle, ziyaretçilerin bilinçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, tasarruflu su tüketimine ilişkin farkındalık oluşturacak bilgilendirici yazılar hazırlanmalı ve insanların kolaylıkla görebileceği alanlara asılmalıdır. Ayrıca, konaklama tesislerinde ve restoranlarda su kullanımına yönelik uyarılar yer almalı, ziyaretçilere su tasarrufu yöntemleri hakkında bilgi vererek bölgenin ekolojik dengesinin korunmasına katkı sağlanmalıdır.

20. Geri dönüşüm özendirilmelidir:

Yerel halkın ve ziyaretçilerin geri dönüşüme katkı sağlamalarına yönelik teşvik edici ve bilgilendirici uygulamalar yaygınlaştırılmalıdır. İşletmeciler, çöplerin ayrıştırılmasına destek olmaları yönünde gelen ziyaretçileri yönlendirmelidir.

21. Kaş tarihi anıtı olan aslanlı lahitin çevresi düzenlenmelidir:

Kaş esnafının, anıt çevresine park edilen motosikletler ve restoranların gece bıraktıkları çöp poşetlerinden sızan sıvılar nedeniyle oluşan kötü görüntünün turistler üzerinde negatif izlenimler yarattığı belirtilmiştir. Yerel yönetimler ve esnafın iş birliği yaparak çöp toplama ve düzenleme süreçlerini iyileştirmesi önerilmektedir. Ayrıca, tarihi alanların korunmasına yönelik daha sıkı denetimler yapılması ve belediyenin düzenleme ile ilgili vermiş olduğu sözü tutması beklenmektedir.

EKLER:**Çalıştay Fotoğrafları**

akademisyen.com

ONLINE SİPARİŞ

Online Veri
Tabanımıza Erişim

AKADEMİSYEN YAYINEVİ

Halk Sokak No: 5/A Sıhhiye-Yenişehir/ANKARA

Tel: 0312 431 16 33 - 0312 432 21 84

akademisyenyayinevi

akademisyenktip